

Arbeidsprogram for EU/EØS-saker 2013

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Forord

Gjennom arbeidsprogrammet for EU/EØS-saker ønsker Regjeringen å klargjøre prioriteringene i europapolitikken. Programmet skal bidra til en systematisk innsats overfor EU i tidlig fase. Det gir en orientering om viktige initiativer og enkeltsaker på EUs dagsorden, setter sakene i en bredere politisk kontekst og skisserer Regjeringens holdning i saken. Dokumentet oversendes Stortinget og offentliggjøres på Europaportalen.no.

Norges samarbeid med EU er svært omfattende. EØS-avtalen knytter Norge til EUs indre marked og utgjør fundamentet i norsk europapolitikk. Hovedprinsippet i EØS-avtalen er å etablere et enhetlig regelverk for det indre marked. Norge er gjennomgående tjent med den forutsigbarhet dette skaper, og norske myndigheter arbeider kontinuerlig med å sikre et ensartet regelverk i tråd med norske interesser. Det sikrer norske bedrifter likebehandling og forutsigbarhet og er av stor betydning for norsk verdiskaping. Det gir også nordmenn mulighet til å arbeide, studere og etablere seg i alle 30 EØS-land.

Norge har i snart 20 år utviklet og styrket samarbeidet med EU, også utover EØS-rammen. Schengen-samarbeidet og andre avtaler og samarbeidsordninger innen justis- og innenriksområdet er blitt viktigere i takt med utviklingen i EUs samarbeid på dette feltet. Videre har Norge samarbeids- og konsultasjonsordninger med EU på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området.

I tråd med melding til Stortinget nr. 5 (2012-2013) om EØS-avtalen og Norges øvrige avtaler med EU vil Regjeringen føre en aktiv europapolitikk og arbeide målrettet for å ivareta norske interesser overfor EU. Oppfølgingen av vårt avtaleverk vil være basert på god informasjon, solid kunnskap og åpenhet.

Regjeringen vil arbeide for å ivareta norske interesser i hele bredden av Norges samarbeid med EU. Samtidig er det viktig å prioritere for å oppnå resultater. Hovedinnsatsen vil rettes inn mot områder av stor betydning for Norge. I meldingen fremheves følgende politikkområder; arbeidsliv og velferd, energi, miljø, klima, mattrygghet, forskning og utdanning, distrikts- og regionalpolitikk og fiskeri. I arbeidsprogrammet gjøres det rede for konkrete saker som er viktig for norske myndigheter å følge det kommende året.

Utenriksminister

Oslo, mars 2013

INNHold

Regjeringens prioriterte saker i 2013.....	5
Del 1 – EØS-samarbeidet.....	7
1. Norsk næringsliv og verdiskaping i det indre marked	7
1.1 Elektroniske tillitstjenester.....	8
1.2 Standardisering.....	8
1.3 Administrativt samarbeid.....	9
2. Arbeidsliv	10
2.1 Håndhevingsdirektivet (utsendte arbeidstakere)	11
3. Energi	12
3.1 Energimarked	13
3.2 Energieffektivisering.....	13
3.3 Energiinfrastruktur.....	14
4. Klima og miljø.....	15
4.1 Ny klimaavtale under FNs klimakonvensjon – samarbeid med EU.....	16
4.2 Klima- og energipakken	16
4.3 Luft	17
4.4 Kjemikalier	18
5. Helse og mattrygghet.....	19
5.1 Pasientrettigheter	20
5.2 Helsetrusler og helseberedskap	20
5.3 GMO	21
5.4 Offentlig kontroll og finansiering.....	21
5.5 Dyrehelse og dyrevelferd	22
6. Finansielle tjenester.....	23
6.1 Nytt tilsynssystem i EU.....	24
6.2 Bankinnskudd – garantiordningen	25
6.3 Kapital- og likviditetskrav.....	25
7. Forskning, innovasjon og utdanning	27
7.1 Horisont 2020	28
7.2 EUs konkurranseevneprogram, COSME.....	29
7.3 Det europeiske forskningsområdet	29
7.4 Erasmus for alle	30
7.5 Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner.....	31
8. Konkurransopolitikk og regional- og distriktspolitikk.....	32
8.1 Konkurranseregler	33
8.2 Offentlige anskaffelser	33
8.3 Offentlig støtte.....	34
9. Fiskeri og havbruk.....	36
9.1 Markedsadgang	37
9.2 Ressursforvaltning	37
9.3 Fôr og akvakultur	38
10. Samferdsel og maritim politikk	39
10.1 Jernbanepakken	40
10.2 Tilsynsorgan for elektronisk kommunikasjon	40
10.3 Lufttrafikk	41
10.4 Skipsfart	42

11. Samfunnssikkerhet og beredskap	44
11.1 Sivil krisehåndtering	45
11.2 Masseødeleggelsesmidler	45
11.3 Bombekjemikalier	46
12. Forbrukerpolitikk, personvern og kultur	48
12.1 Kontraktsretten	49
12.2 Personvern	49
12.3 Rammeprogram for kultur og media	50
12.4 Pengespill	50
13. Handel med landbruksvarer	52
Del 2 – Justis og innenrikssamarbeidet	53
1. Ny Schengen-evalueringsmekanisme	54
2. Nye finansieringsinstrumenter	54
3. Smarte grenser	55
4. Eurosur	56
5. Visuminformasjonssystemet	57
6. Visumavtaler	57
7. Retur- og tilbaketakelsesavtaler	58
8. Felles europeisk asylsystem	58
9. Europeisk migrasjonsnettverk	59
10. Samarbeid med tredjeland	60
11. Forsterket politisamarbeid	60
12. Schengen informasjonssystem	61
13. Gjensidig hjelp i straffesaker	62
14. Den europeiske arrestordre	62
15. Soningsoverføring	63
Del 3 – Samarbeid på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området.....	65
1. Geografiske områder.....	66
1.1 Nordområdene	66
1.2 Russland	66
1.3 Øvrige naboland i øst	67
1.4 Vest-Balkan	68
1.5 Sentral-Asia	69
1.6 OSSE og Europarådet	69
1.7 Nord-Afrika og Midtøsten	69
1.8 Transatlantiske forbindelser	71
1.9 Asia	71
1.10 Afrika	73
2. Tematiske områder	77
2.1 Freds- og forsoningsprosesser	77
2.2 EUs sikkerhets- og forsvarspolitik	77
2.3 Bekjempelse av terrorisme	78
2.4 Nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll	78
2.5 Utviklingssamarbeid	79
2.6 Menneskerettigheter (MR)	80
2.7 FN	81

REGJERINGENS PRIORITERTE SAKER I 2013

Blant sakene som omtales i dette arbeidsprogrammet, vil Regjeringen gi særlig prioritet til følgende åtte saker:

Håndhevingsdirektivet (arbeidsliv)

Utviklingen i rettspraksis fra EU-domstolen har ført til en viss usikkerhet med hensyn til hvilke krav medlemsstatene kan stille til utenlandske tjenesteytere. Et forslag til håndhevingsdirektiv for å korrigere svakheter og mangler ved gjennomføringen av utsendingsdirektivet er nå til behandling i Rådet og Europaparlamentet. Regjeringen er i prinsippet positiv til direktivet, men vil arbeide for at medlemslandene står mest mulig fritt til å iverksette egne kontroll- og håndhevingstiltak.

Den tredje energimarkedspakke og deltakelse i byrået for samarbeid mellom Energiregulatorer (ACER)

EUs målsetting er et fullt ut fungerende indre energimarked i 2014. Markedsåpning og økt integrasjon av energimarkedene i EU har i hovedsak skjedd gjennom tre energimarkedspakker, den siste vedtatt i 2009. Den tredje energimarkedspakken omfatter fem rettsakter. For Norge vil energimarkedspakken være viktig. Arbeidet med å utvikle et fungerende energimarked i EU/EØS-området støttes fra norsk side. Fra norsk side vil en spesielt være opptatt av tilknytningen til det nye regulatorbyrået ACER. Enkelte EØS-tilpasninger er under drøfting med Kommisjonen.

Ny klimaavtale under FNs klimakonvensjon – samarbeid med EU

På FNs klimakonferanse i Durban i 2011 ble det besluttet at det skal fremforhandles en ny bred klimaavtale under FNs klimakonvensjon. Den nye avtalen skal være ferdigforhandlet i 2015, og trer i kraft fra 2020. For Norge er det svært viktig å være i god dialog med EU og å følge med på EUs internasjonale klimaposisjoner. Grønnboken om EUs internasjonale klimapolitikk vil stå sentralt i 2013. Norge skal sammen med EU arbeide for at en ny klimaavtale blir så bindende som mulig, og at den sikrer rettslig bindende utslippsforpliktelser i tråd med togradersmålet.

EUs nye tilsynssystem for finansielle tjenester

Finanskrisen har tydeliggjort behovet for sterkere samarbeid og koordinering mellom europeiske tilsynsmyndigheter. EU har derfor etablert en ny felles tilsynsstruktur på finansmarkedsområdet. Det er i Norges interesse å sikre tilknytning til de nye tilsynsorganene. En innlemmelse av rettsaktene reiser imidlertid spørsmål om EØS-avtalens to-pilarstruktur og bestemmelser i Grunnloven som gjelder adgangen til å overføre myndighet til et internasjonalt organ som Norge ikke er medlem av. EØS/EFTA-landene diskuterer tilpasningstekster med EU-siden for å muliggjøre innlemmelse av forordningene. Mange nye rettsakter på finansmarkedsområdet legger kompetanse til tilsynsbyråene. Det er vanskelig å ta inn disse rettsaktene før det er funnet en generell løsning på de spørsmålene tilsynsbyråene reiser i EØS-sammenheng.

Bankinnskudd - garantiordningen

Regjeringen arbeider for å videreføre adgangen til å opprettholde dekningsnivået i den norske innskuddsgarantiordningen på 2 millioner kroner per innskyter per bank. Dette er en viktig del av norsk finansregulering. I EU er dekningsnivået fullharmonisert til 100 000 euro (om lag 800 000 kroner) gjennom et direktiv fra 2009 som ikke er tatt inn i EØS-avtalen. Europaparlamentet har i sitt vedtak ved første gangs behandling av forslag til et nytt innskuddsgarantidirektiv tatt inn en bestemmelse som vil gi Norge adgang til å beholde gjeldende dekningsnivå om det nye direktivet tas inn i EØS-avtalen. Saken er fortsatt til behandling i Rådet og Parlamentet, og en rekke land har lovet å støtte Norge.

Norsk deltakelse i EUs nye programsamarbeid, særlig på forsknings- og innovasjonsområdet (Horisont 2020)

Norge deltar i en rekke EU-programmer. Det langt største av disse er rammeprogrammet på forskningsområdet. Det nye rammeprogrammet, Horisont 2020, vil dekke både forskning og innovasjon. Dette gis høy prioritet fordi prosesser knyttet til spørsmålet om norsk deltakelse krever en omfattende koordinering på regjeringnivå. Dette og alle de øvrige programmene vil ha nye programperioder fra 2014 til 2020. Programmene er nå under forberedelse i EU, og det pågår samtidig et arbeid på norsk side for å vurdere, og legge opp en strategi for norsk deltakelse. Regjeringen vil følge prosessene knyttet til de nye programmene i EU tett og komme tilbake til Stortinget om Norges deltakelse når programmene er vedtatt i EU. Fortsatt norsk deltakelse i programsamarbeidet må vurderes både i et samfunnsmessig, næringsmessig, budsjettmessig og bredere utenrikspolitisk perspektiv. Et kjennetegn ved den nye programperioden er at en rekke tidligere programmer slås sammen til nye større programmer. Dette gjelder blant annet Horisont 2020, Erasmus for alle og Programmet for rettigheter og EU borgerskap.

EUs jernbanepakke

Jernbanepakke IV ble lagt frem i januar og er den store transportpolitiske saken på EUs dagsorden i 2013. Pakken inneholder blant annet forslag om liberalisering av nasjonal passasjertransport, krav om obligatorisk bruk av anbud ved kjøp av persontransport-tjenester, samt overføring av myndighet fra de nasjonale sikkerhetsmyndighetene til det europeiske jernbanebyrået ERA. Lovgivningen vil direkte berøre gjeldende norsk jernbanepolitikk på flere punkter. Fra norsk side vil det arbeides for at det gis mulighet for nasjonalt handlingsrom, fleksibilitet og gode overgangsordninger.

Nye regler for regionalstøtte (differensiert arbeidsgiveravgift)

Kommisjonen har igangsatt en reform av regelverket om offentlig støtte. Som en del av moderniseringspakken skal Kommisjonen også utarbeide nye regler for regionalstøtte. Disse tas ikke inn i norsk rett, men ESA vil vedta tilsvarende retningslinjer for EØS-landene. Retningslinjene er grunnlaget for ESAs godkjenning av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift mv., og er av stor betydning for Norge. Et første utkast til retningslinjer ble forelagt i januar 2013, og ventes vedtatt i mai 2013. Kommisjonen har signalisert at man vil opprettholde mulighetene for å gi investeringsstøtte og driftsstøtte, herunder differensiert arbeidsgiveravgift.

DEL 1 – EØS-SAMARBEIDET

1. NORSK NÆRINGS LIV OG VERDIS KAPING I DET INDRE MARKED

Det er Regjeringens målsetting å bidra til at EØS-avtalen sikrer likebehandling og forutsigbarhet for norske bedrifter, arbeidstakere og forbrukere i det indre marked. EU er vårt viktigste marked. I 2011 gikk 81 % av vår eksport til EU (inkludert olje og gass), og 63 % av vår import kom fra EU. Videreutvikling av et velfungerende indre marked har derfor stor betydning for norsk næringsliv og norsk økonomi.

I kjølvannet av finanskrisen har det indre marked igjen kommet høyt opp på den politiske dagsorden. Det indre marked betraktes som et viktig redskap for å skape ny økonomisk vekst og økt sysselsetting i Europa.

Våren 2011 la Kommisjonen frem en melding med en handlingsplan for det indre marked, den såkalte «Single Market Act», som identifiserer tolv satsingsområder med særlig vekstpotensial. Det legges vekt på å bygge ned barrierer og hindringer med tanke på tjenesteytelse, personers/yrkesutøveres frie bevegelse, markedstilgang for små og mellomstore bedrifter, innovasjon og kreativitet. Så langt er ti av tolv nøkkeltiltak vedtatt. På flere områder er det viktigere å gjennomføre allerede etablerte regler enn å utvikle nytt regelverk. Sommeren 2012 fremmet Kommisjonen en ny melding, som inneholder tiltak for økt vekst gjennom bedre forvaltning av det indre marked. Herunder følger en gjennomgang av utvalgte sektorer innenfor tjenstedirektivet, som Norge også deltar i.

Høsten 2012 la Kommisjonen frem ytterligere forslag til styrking av det indre marked, «Single Market Act II». Bedre infrastruktur, digitalisering av økonomien, forbrukerrettigheter, samt økt mobilitet for arbeidstakere og langsiktighet for bedrifter er blant hovedprioriteringene i handlingsplanen. De enkelte elementene i Single Market Act II vil bli fulgt opp løpende av ansvarlige departementer. Nærings- og handelsdepartementet har et samlet ansvar for å følge utviklingen av det indre marked. Departementet følger også politikktutviklingen for små og mellomstore bedrifter i EU, blant annet gjennom deltakelse i EUs SMB-nettverk.

Regjeringen har ved flere anledninger gitt uttrykk for sin prinsipielle støtte til arbeidet med å videreutvikle det indre marked, og fremmet sine synspunkter. Regjeringen legger særlig vekt på viktigheten av god forvaltning av det indre marked, systematisk nedbygging av handelshindre, styrking av den sosiale dimensjon, styrking av forbrukerrettigheter og utvikling av det digitale indre marked.

Regjeringen vil søke å påvirke utviklingen av nytt EU/EØS-regelverk på et tidlig tidspunkt og gjennomføre regelverket på en slik måte at det ivaretar intensjonen om et enhetlig regelverk i det indre marked i tråd med norske interesser og behov. Norge er gjennomgående tjent med å bidra aktivt i utviklingen av felles regler og standarder i det indre marked, slik at vi sikrer like konkurransevilkår for norske og europeiske aktører. Videre vil økt kunnskap blant bedrifter, borgere og forbrukere gjøre det enklere å nyte godt av de mulighetene som det indre marked gir.

Viktig regelverk:

- Elektroniske tillitstjenester
- Standardisering
- Administrativt samarbeid

1.1 Elektroniske tillitstjenester

Ansvarlig: Nærings- og handelsdepartementet

Kommisjonen fremmet sommeren 2012 et forslag til forordning om et felles rammeverk for elektronisk identifikasjon, elektronisk signatur og andre relaterte «tillitstjenester» Formålet med endringene er å legge til rette for økt elektronisk samhandling mellom næringsdrivende, borgere og offentlige myndigheter på tvers av landegrensene i EU/EØS og dermed bidra til sterkere økonomisk vekst i det indre marked. Det nye rammeverket skal sikre gjensidig aksept av løsninger for elektronisk identifikasjon (eID) og gjensidig aksept av elektronisk signatur og andre tillitstjenester. Forslaget er forventet å bli vedtatt innen utgangen av 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Utvidete og mer ensartede regler for elektroniske tillitstjenester kan styrke handelen på tvers av landegrensene og bidra positivt til konkurranse mellom tilbydere av slike tillitstjenester. Forslaget kan også bidra til å oppnå interoperabilitet og bruk av entydige standarder. Ved utformingen av bestemmelsene er det imidlertid viktig med balanse mellom behov for sikre tjenester og krav til tilsyn og revisjon.

Gjensidig anerkjennelse av løsninger for elektronisk identifikasjon vil kunne gi mer effektive offentlige tjenester og redusere administrative kostnader. Det er imidlertid viktig å få på plass en nærmere angivelse av hvilke sikkerhetsnivåer som skal legges til grunn. Nærings- og handelsdepartementet sendte forslaget på høring høsten 2012. Høringsinstansene er i utgangspunktet positive til forslaget, men har en rekke innspill og innvendinger av både teknisk og juridisk karakter. Nærings- og handelsdepartementet vil i samarbeid med Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet følge opp forslaget i den videre prosessen i EU.

1.2 Standardisering

Ansvarlig: Nærings- og handelsdepartementet

[Forordningen om europeisk standardisering](#) ble vedtatt i EU høsten 2012, og er ett av de tolv nøkkeltiltakene under Single Market Act. Forordningen oppdaterer det eksisterende rettslige grunnlaget for europeisk standardisering, og skal legge til rette for at standardisering kan benyttes på flere områder enn i dag. Innholdsmessig består den av fire hovedelementer: Utvidelse av det europeiske standardiseringssystemet til standarder for tjenester, bedre involvering av små og mellomstore bedrifter og andre samfunnsaktører i standardiseringsarbeidet, bruk av tekniske spesifikasjoner på IKT-området utviklet av globale fora og konsortier og reduksjon av tiden det tar å utvikle en standard.

Kommisjonen har også varslet at det kommer en melding i 2013 knyttet til produkters miljøpåvirkning "Unlocking the Single Market for Green Products". EU arbeider blant annet med å samordne standarder for vurdering av produkters miljøkonsekvenser i hele livsløpet.

Norsk holdning og oppfølging

Norge deltar allerede i det europeiske standardiseringssystemet. Standardisering innebærer utarbeiding av krav og spesifikasjoner til varer, tjenester og prosesser. Målet er å oppnå praktiske og økonomiske fordeler. Det er frivillig å benytte standarder. Standarder er resultatet av samarbeid mellom industri, myndigheter og andre aktører som har interesse av å delta. I tillegg bidrar standardisering til å fjerne tekniske handelshindre. Bruk av europeiske standarder bidrar derfor positivt til den økonomiske utviklingen i Europa.

Nærings- og handelsdepartementet har fulgt utviklingen av regelverket aktivt gjennom arbeidsgrupper i EFTA og Kommisjonen. Forordningen om europeisk standardisering er i tråd med norske interesser på området. Kommisjonens forslag til forordning ble sendt på nasjonal høring. Høringsinstansene var i hovedsak positive til forslaget. Forordningen er nå til vurdering i EØS/EFTA-statene.

1.3 Administrativt samarbeid

Ansvarlig: Nærings- og handelsdepartementet

[Forordningen om administrativt samarbeid gjennom informasjonssystemet for det indre marked \(IMI\)](#) ble vedtatt i EU høsten 2012. Kommisjonen har utviklet IMI for å styrke samarbeidet mellom myndigheter i EØS-statene, og forankrer IMI nå i en forordning. IMI benyttes blant annet til samarbeid om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner og til administrativt samarbeid etter tjenstedirektivet. Formålet med forordningen er å etablere et robust rettsgrunnlag for IMI, etablere et regelverk for personvern, legge til rette for utvidet bruk av IMI innenfor nye saksfelt, og klargjøre rollene til aktørene i IMI.

Norsk holdning og oppfølging

Erfaringene med IMI så langt har vært gode sett fra norsk side. Godt administrativt arbeid er vesentlig for forvaltningen av det indre marked. IMI slik det fungerer i dag forenkler saksbehandlingen og reduserer administrative byrder ved grenseoverskridende aktivitet for forvaltning, virksomheter og borgere. Nærings- og handelsdepartementet har fulgt utviklingen av regelverket nøye og aktivt i arbeidsgrupper i Kommisjonen og EFTA. Forslaget fra Kommisjonen har vært på høring, og høringsuttalelsene har i hovedsak vært positive. Forordningen er nå til vurdering i EØS/EFTA-statene.

2. ARBEIDSLIV

Arbeid til alle er et hovedmål for Regjeringen. For den enkelte er arbeid en kilde til inntekt, økonomisk trygghet, selvrespekt og selvrealisering. Samtidig bidrar høy sysselsetting til å sikre velferdsstaten, utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og forebygge fattigdom. Økonomisk politikk, næringspolitikk, distriktspolitikk, utdanningspolitikk og arbeids- og velferdspolitikk må bidra sammen for å nå målet.

Regjeringen vil sikre og styrke arbeidstakernes rettigheter og føre en ambisiøs politikk for et godt arbeidsmiljø både i privat og offentlig sektor. Et anstendig og velregulert arbeidsliv uten sosial dumping er avgjørende både for den enkelte arbeidstaker og for at seriøse virksomheter ikke skal tape i konkurranse med useriøse. Dette er også et viktig premiss for styringen av norsk økonomi.

Arbeidsliv og velferd er en av de sentrale prioriteringene i Regjeringens europapolitikk. For Regjeringen er det avgjørende å videreføre den norske arbeidslivsmodellen. Dette innebærer videreføring av trepartssamarbeidet og mulighet til effektiv håndhevelse av norske regler knyttet til lønns- og arbeidsvilkår.

Norge er blant de land som i forhold til folketallet har hatt størst arbeidsinnvandring fra EØS-området siden utvidelsen av EU/EØS i 2004 og 2007. Arbeidsinnvandringen har bidratt til sikringen av norsk velferd, men har også ført til økte utfordringer med å sikre et anstendig arbeidsliv. Regjeringen har grepet fatt i disse utfordringene med en rekke tiltak, blant annet gjennom to handlingsplaner mot sosial dumping. Regjeringen vil arbeide for at nye EU-regler ikke vanskeliggjør tiltak som Norge har innført eller har planer om å innføre. Det er særlig viktig å sikre lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere som deltar i grenseoverskridende etablering eller tjenesteyting, og å beskytte kollektive rettigheter, herunder streikeretten.

Norge er gjennom EØS-avtalen koblet til EUs sosiale dimensjon, som er basert på felles minimumsregler for arbeidsmiljø og arbeidstakerrettigheter. Slike regler har på flere områder styrket rettighetene også for norske arbeidstakere.

Arbeidslivsspørsmål er en integrert og sentral del av EØS-avtalen. Det er således ikke aktuell politikk for regjeringen å ta ut deler av EØS-avtalen. Regjeringen vil imidlertid bruke handlingsrommet som ligger i avtalen aktivt, for å sikre norske interesser på arbeidslivsområdet.

Viktig regelverk på arbeidslivsområdet:

- Håndhevingsdirektivet (utsendte arbeidstakere)

2.1 Håndhevingsdirektivet (utsendte arbeidstakere)

Ansvarlig: Arbeidsdepartementet

For å balansere ulike hensyn og interesser i arbeids- og tjenestemarkedet har EU blant annet vedtatt utsendingsdirektivet (1996). Direktivet innebærer at medlemsstatene skal sikre at arbeidstakere som sendes til andre EØS-land i forbindelse med tjenesteyting, får nærmere angitte lønns- og arbeidsvilkår i tråd med det som gjelder i vertsstaten.

Utviklingen i rettspraksis fra EU-domstolen har ført til en viss usikkerhet med hensyn til hvilke krav medlemsstatene kan stille til utenlandske tjenesteytere. I handlingsplanene for det indre marked (Singel Market Act) signaliserte Kommisjonen lovgivningstiltak både for å bedre etterlevelsen av utsendingsdirektivet, og for å klargjøre forholdet til de kollektive rettighetene på den ene siden og etableringsretten/retten til å tilby tjenester på den andre. Vinteren 2012 la Kommisjonen frem forslag til et [håndhevingsdirektiv](#) for å korrigere svakheter og mangler ved gjennomføringen av utsendingsdirektivet. Direktivforslaget er til behandling i Rådet og Europaparlamentet.

Norsk holdning og oppfølging

Det er viktig å sikre at de krav som stilles etter norsk rett i medhold av utsendingsdirektivet etterleves. Tiltak som bidrar til dette vil være viktige for Norge. Regjeringen er i prinsippet positiv til en styrking av håndhevingen av rettighetene til utsendt arbeidskraft, samtidig som en har merknader til direktivforslaget. Regjeringen vil arbeide for at medlemslandene står mest mulig fritt til å iverksette kontroll- og håndhevingstiltak for å sikre lønns- og arbeidsvilkårene til utsendte arbeidstakere.

3. ENERGI

Norge har store olje- og gassressurser og er blant verdens største eksportører. I tillegg har vi betydelige fornybare energiresurser, i første rekke vannkraft. Regjeringens visjon er at Norge skal være en miljø- og klimavennlig energinasjon. Det er en sentral oppgave å tilrettelegge for en helhetlig og verdiskapende energipolitikk basert på effektiv og miljøvennlig utnyttelse av energiresursene. Regjeringen legger vekt på å forvalte Norges energiresurser slik at inntektene kommer hele befolkningen til gode.

Gjennom EØS-avtalen deltar Norge fullt ut i det indre energimarkedet. På områdene energieffektivisering, fornybar energi og i arbeidet med forskning og utvikling på energiområdet, har Norge samarbeidet nært med EU, blant annet gjennom EU-programmer.

De langsiktige strategivalg EU tar frem mot 2050 vil være av stor betydning for Norge. Norge har en god dialog med og er en viktig partner for EU på energiområdet. Komplementært til EØS-avtalen ble det i 2002 etablert en regelmessig energipolitisk dialog med EUs energikommissær. Energdialogen er et viktig instrument og har bidratt til en økt norsk forståelse av EUs politiske prosesser på energiområdet så vel som økt kunnskap om Norges energisituasjon på EU-siden.

Norsk gass spiller en sentral rolle i å sikre europeisk energiforsyning. Ved å sørge for et optimalt rammeverk for aktiviteten på norsk sokkel, er Regjeringens mål at Norge skal fortsette å være en sikker leverandør til Europa. En aktiv letepolitikk, åpning av nye områder og optimalisering av gasstransportsystemet er virkemidler i dette arbeidet.

Norge er som eksportnasjon avhengig av velfungerende og forutsigbare markeder på energiområdet. Tydelige europeiske politiske signaler og et konsekvent rammeverk er viktig, blant annet for å sikre nødvendige investeringer på kontinentalsokkelen.

Det er regjeringens mål å øke den fornybare energiproduksjonen. Sertifikatmarkedet med Sverige trådte i kraft 1. januar 2012 og skal sikre en økning i den fornybare energiproduksjonen i Norge og Sverige med 26,4 TWh innen 2020. Ordningen vil langt på vei sikre at Norge kan nå forpliktelsene i EUs fornybardirektiv. Styrkingen av arbeidet med energi- og klimateknologi er en oppfølging av Meld. St. 21 (2011 - 2012) og har som mål å bidra til reduksjon i klimagassutslipp og bygge opp under utviklingen av energi-omlegging på lengre sikt.

Økt utbygging av fornybar energi vil bli ledsaget av høyere investeringer i nettutbygging. Regjeringen vil legge til rette for økt utbygging av nettkapasitet mellom landsdelene og til utlandet. Det arbeides med nye forbindelser til Danmark, Tyskland og Storbritannia. Det at Norge knytter seg opp mot våre naboland er viktig for egen forsyningssikkerhet, samtidig som det støtter opp om andre lands arbeid med fornybar energi.

Det er også et mål at energibruken i samfunnet blir mer effektiv. Enova vil styrke arbeidet med en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon, samt energi- og klimateknologi. Enova har fått et konkret resultatmål for sitt arbeid (6 ¼ TWh/år ved utgangen av 2015).

Viktige saker på energiområdet:

- Energimarked
- Energieffektivisering
- Energiinfrastruktur

3.1 Energimarked

Ansvarlig: Olje- og energidepartementet

EUs målsetting er et fullt ut fungerende indre energimarked i 2014. Markedsåpning og økt integrasjon av energimarkedene i EU har i hovedsak skjedd gjennom tre energimarkedspakker, den siste vedtatt i 2009. Den tredje energimarkedspakken omfatter fem rettsakter; endringer i [elektrisitets-](#) og [gassdirektivene fra 2003](#), en ny forordning om et byrå for samarbeid mellom regulatorer ([ACER](#)), endringer i forordning om [grensekryssende elektrisitet](#), samt endringer i [gasstransmisjonsforordningen](#). I medhold av pakken vedtok EU i 2011 også en forordning om integritet og gjennomsiktighet i engrosmarkedene for el og gass ([REMIT](#)). I medhold av pakken ble også en ny forordning om publisering og rapportering av elektrisitetsdata vedtatt i komitologi i desember 2012. Forordningen gjennomgås nå av Rådet og Parlamentet. Kommisjonens arbeid med nettkoder forventes å ta fart i 2013 og Statnetts og NVEs deltakelse i ENTSO-E og ACER er viktig for å kunne påvirke prosessene tidlig.

De viktigste endringer i den tredje energimarkedspakken omfatter bestemmelser for hvordan systemoperatørfunksjonen (TSO) skal skilles fra andre deler av virksomhetene i energiselskaper. Her er det lagt opp til en viss grad av valgfrihet i det endelige vedtaket i EU. Samarbeid mellom TSOer formaliseres ytterligere gjennom det nye ENTSO (organ for systemansvarlige nettselskaper) i den tredje energimarkedspakken. Videre er bestemmelser for nasjonale regulatorer presisert mer omfattende og et nytt byrå for samarbeid mellom energiregulatorer (ACER) blir etablert.

Norsk holdning og oppfølging

For Norge vil energimarkedspakken være viktig, og det legges til grunn at flere av bestemmelsene i energimarkedspakken er EØS-relevant. Arbeidet med å utvikle fungerende energimarkeder i EU/EØS-området støttes fra norsk side. Fra norsk side vil tilknytningen til det nye regulatorbyrået ACER være av stor viktighet.

Enkelte EØS-tilpasninger er under drøfting med Kommisjonen. Etter EØS-vedtak vil energimarkedspakken og Remit gjennomføres i norsk lovgivning.

3.2 Energieffektivisering

Ansvarlig: Olje- og energidepartementet

Energieffektivisering har kommet høyt opp på dagsorden til EUs medlemsland og utgjør en viktig del av EUs energidagsorden. Et nytt energieffektiviseringsdirektiv er nylig blitt vedtatt i EU. Direktivet erstatter det alt vesentlige av [energitjenestedirektivet](#) fra 2006. Energieffektiviseringsdirektivet legger blant annet opp til at medlemsstatene skal sette indikative nasjonale mål, som stiller krav om 1,5 % energisparing frem mot 2020, med

sikte på å nå effektiviseringsmålsettingen på 20 % i 2020. Det gis stor fleksibilitet i virkemiddelbruk.

Norsk holdning og oppfølging

Fra norsk side vil direktivet bli grundig vurdert, inklusive en avklaring av hvilke krav som følger gjennom EØS-avtalen.

3.3 Energiinfrastruktur

Ansvarlig: Olje- og energidepartementet

Kommisjonen la høsten 2011 frem forslag til forordning om retningslinjer for paneuropeisk energiinfrastruktur ([infrastrukturforordningen](#)). Rådet og Parlamentet kom i november 2012 fram til enighet om forordningen, som ventes endelig vedtatt tidlig i 2013. Forordningen etablerer et system for utvelgelse av prosjekter av felles europeisk interesse, såkalte "Projects of Common Interest" (PCI). Denne utvelgelsen skal skje med bakgrunn i forhåndsdefinerte kriterier og prioriterte korridorer for energiinfrastruktur. Det er etablert regionale grupper, bestående av medlemslandene, regulatorene, systemoperatørene og EU-kommisjonen, som skal anbefale hvilke prosjekter som kan tildeles PCI-status. Norge deltar som observatør i relevante grupper.

Forordningen omfatter både elektrisitet, gass, olje og karbondioksidtransport. Den erstatter de eksisterende TEN-E (trans-European energy networks) retningslinjene, og kom i en infrastrukturpakke sammen med forordningen om "the Connecting Europe Facility (CEF)". CEF erstatter den eksisterende finansieringsfasilitet for hele TEN, som også omfatter samferdsel og telekommunikasjon.

Norsk holdning og oppfølging

Infrastrukturforordningens formål er tredelt: en bedring av funksjonen til det indre markedet, bærekraftig bruk av energiresurser og forsyningssikkerhet. Forordningen erstatter gjeldende TEN-E retningslinjer, som ikke er inkludert i EØS-avtalen. Forordningen vil også medføre endringer i de tre forordningene under den tredje energimarkedspakken. Når en endelig tekst er vedtatt vil saken vurderes med henblikk på EØS-prosessen. Dette inkluderer en høring med relevante aktører i Norge.

4. KLIMA OG MILJØ

Regjeringens mål er å være et foregangsland i miljø- og klimapolitikken og arbeide for ambisiøse og forpliktende internasjonale miljøavtaler. Regjeringen mener at bærekraftighet bør være et grunnleggende prinsipp for all utvikling. Regjeringens [bærekraftstrategi](#) slår fast at en politikk for bærekraftig utvikling må bygge på hovedprinsippene om rettferdig fordeling, internasjonal solidaritet, føre var-prinsippet, prinsippet om at forurenser betaler og prinsippet om felles innsats.

Klimaproblemet er blant de største utfordringene verden står overfor. Det er regjeringens overordnede mål å bidra til en omfattende og ambisiøs klimaavtale under FNs klimakonvensjon, som sikrer en utvikling i tråd med togradersmålet. Regjeringen vil fortsette arbeidet for å bidra til å videreutvikle internasjonale rammebetingelser for å redusere utslipp, øke klimarobusthet inkludert klimaeffektive karbonmarkeder og fremme en lavkarbonutvikling. Samarbeid med EU vil fortsatt være viktig.

Norge bruker et bredt sett av virkemidler for å redusere de nasjonale utslippene. Målet er en langsiktig omstilling av Norge til et lavutslippssamfunn. Regjeringen vil forsterke den nasjonale virkemiddelbruken for å nå dette målet (jf. Meld. St. 21 Norsk klimapolitikk (2011-2012)). Klimapolitikken vil også bidra til å videreutvikle og omstille vårt næringsliv i klimavennlig retning. Teknologiutvikling står her sentralt.

Norge og EU bygger miljøpolitikken på samme grunnleggende prinsipper og legger til grunn at hensynet til miljø skal være en del av politikken på andre områder. Stadig mer av EUs miljø- og klimapolitikk utformes derfor som sektorovergripende strategier, som for eksempel flaggskipet for ressurseffektivitet fra 2011. Økt ressurseffektivitet skal bidra til å nå flere av EUs mål samtidig, både bedre miljø og et bærekraftig næringsliv. Aktuelle tiltak er utvidelse av økodesigndirektivet, bedre utnyttelse av avfall som ressurs og etablering av felles standarder for vurdering av produkters miljøkonsekvenser.

Det har siden inngåelsen av EØS-avtalen vært et politisk ønske om et tett og forpliktende samarbeid med EU i miljøpolitikken, og store deler av EUs regelverk på miljøområdet er innlemmet i EØS-avtalen. Norge samarbeider med EU for å få på plass ambisiøse klimamål internasjonalt og kostnadseffektive, markedsbaserte virkemidler for reduserte klimagassutslipp i EØS-området. Videreutviklingen av det europeiske kvotehandelsystemet vil være særlig viktig for Norge. Norge er positiv til planer om kobling av det europeiske kvotesystemet til andre regionale kvotesystemer.

EU vil i 2013 vedta sitt 7. miljøhandlingsprogram "Living well, within the limits of our planet". I forslaget til program foreslås miljøpolitiske mål, en strategi for perioden frem til 2020, samt en visjon frem til 2050. Norge vil arbeide for at kjemikalier gis høy prioritet i programmet. Norge er opptatt av å videreutvikle EUs kjemikalierregelverk REACH slik at nye stoffer risikovurderes, samt at samlet påvirkning blir tatt bedre hensyn til.

Viktige saker innen klima- og miljøområdet:

- Ny klimaavtale under FNs klimakonvensjon
- Klima- og energipakken
- Luft
- Kjemikalier

4.1 Ny klimaavtale under FNs klimakonvensjon – samarbeid med EU

Ansvarlig: Miljøverndepartementet

På FNs klimakonferanse i Durban i 2011 ble det besluttet at det skal fremforhandles en ny bred klimaavtale under FNs klimakonvensjon. Den nye avtalen skal være ferdigforhandlet i 2015, og gjelde fra 2020. Målet er å sikre rettslig bindende utslippsforpliktelser for alle store utslippsland i tråd med togradersmålet. EU er en pådriver i dette arbeidet, og har vesentlig betydning for de globale forhandlingene. Grønnboken om EUs internasjonale klimapolitikk vil stå sentralt i 2013.

Samtidig med de globale prosessene skal EU gjennomgå sine virkemidler internt frem mot 2030. Dette initieres i 2013 gjennom flere meldinger som er viktige for Norge (EUs energipolitikk mot 2030 (medio 2013), klima- og energipakke mot 2030 (mars) og revisjon av klimakvotesystemet (pågående)).

Norsk holdning og oppfølging

For Norge er det svært viktig å være i god dialog med EU og å følge med på EUs internasjonale klimaposisjoner fram til det er enighet om en endelig forpliktende avtale for alle land. Norge skal sammen med EU arbeide for at avtalen blir så bindende som mulig, og at den sikrer rettslig bindende utslippsforpliktelser for alle store utslippsland i tråd med togradersmålet. Det kan også være aktuelt å samarbeide med sentrale europeiske land om finansiering og drift av Det grønne klimafondet, som er et nyetablert fond for finansiering av klimatiltak og tilpasning i utviklingsland. Norge samarbeider aktivt med EUs medlemsland om å redusere utslipp fra kortlivede klimadrivere innenfor ulike regionale og globale avtaler. Norge støtter også opp om og er aktive i flere internasjonale initiativ for å redusere slike utslipp, herunder arbeidet under den globale koalisjonen The Climate and Clean Air Coalition (CCAC), og samarbeider der tett med flere EU-land.

4.2 Klima- og energipakken

Ansvarlig: Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet

EU har en ambisiøs klima- og energipolitikk fastsatt gjennom klima- og energipakken, som ble vedtatt våren 2009. Kommisjonen la i 2011 frem veikartet for lavkarbonøkonomi i EU frem mot 2050, med mål om 40 prosent reduksjoner i 2030, 60 prosent i 2040 og 80 prosent i 2050. Kommisjonen la i 2011 også frem Energiveikart 2050 (Energy Roadmap 2050). Veikartet er en scenarioanalyse som undersøker ulike veier mot et energisystem med lave CO₂-utslipp på lang sikt (2050). Veikartet danner et utgangspunkt for oppfølging og utvikling av energi- og miljøpolitikk i EU. Blant annet pågår det nå en diskusjon rundt politikktutforming for fornybar energi etter 2020.

Regelverket under klima- og energipakken er under stadig utvikling, både gjennom komitéarbeid og supplerende lovforslag. Med det reviderte kvotedirektivet, som gjelder fra 2013, er kvotetildelingen harmonisert med samme tildelingsregler i alle land i kvotesystemet.

Kommisjonen la høsten 2012 frem en melding om EUs karbonmarked. Bakgrunnen er den store ubalansen mellom tilbud av og etterspørsel etter kvoter i systemet, blant annet som følge av at politikk for energieffektivisering gir resultater, økonomisk lavkonjunktur og raus tildeling. De lave kvoteprisene gir svakere incentiver til langsiktig omstilling. Kommisjonen presenterer i meldingen seks mulige strukturelle grep for å bedre balansen i kvotemarkedet og derved forsterke incentivene til langsiktig omstilling til en lavutslippsøkonomi.

Norsk holdning og oppfølging

I videreutviklingen av klima- og energipakken vil Miljøverndepartementet fortsette å arbeide for en strammere kvotemengde basert på Kommisjonens forslag om endring av auksjonsprofil og meldingen om kvotemarkedet.

Kvotesystemet (ETS) vil fra 2013 omfatte om lag 50 prosent av norske klimagassutslipp og er således en sentral del av Norges klimapolitikk. Systemet er viktig for store deler av norsk næringsliv og er viktig for en utvikling mot globale karbonmarkeder og bruken av markedsbaserte mekanismer som Norge er en pådriver for.

Norge vil ha løpende oppfølging overfor EU, både gjennom bilaterale møter og ved aktiv deltakelse i klimakomiteen under kvotedirektivet. Skriftlige innspill til karbonmarkedsmeldingen vil bli oversendt før ministermøte i mars 2013, og fulgt opp i politiske samtaler med EU og de enkelte medlemslandene.

4.3 Luft

Ansvarlig: Miljøverndepartementet

EU har utpekt 2013 til "The Year of the Air", og EUs politikk og regelverk som omhandler luftkvalitet, utslipp til luft og transportrelaterte lufttiltak skal gjennomgås og revideres. Det er ventet at Kommisjonen vil presentere en ny melding om luftkvalitet.

Et av de viktigste annonserte tiltakene i dette arbeidet er at det i 2013 vil komme forslag til revidert direktiv om nasjonale utslippstak for visse forurensende stoffer til luft ([NEC-direktivet](#)). Revisjonen kommer blant annet som følge av den reviderte Gøteborgprotokollen fra mai 2012 om langtransporterte luftforurensninger, inkludert mer ambisiøse mål mot 2020 og forbi, og for å vurdere om EU skal gå lengre hva gjelder NOX og svevestøv.

Norsk holdning og oppfølging

EUs politikk og regelverk legger betydelige føringer for luftkvaliteten i Norge gjennom grensekryssende transport av utslipp, men også tekniske krav til kjøretøyer og

punktutslipp. I tillegg er EUs virkemidler bestemmende for norske krav som følge av EØS-avtalen.

Miljøverndepartementet vil delta aktivt i komitéarbeidet under Kommisjonen, samt med skriftlige innspill når forslag legges frem i 2013. Viktige prioriteringer fra norsk side er å utvikle regelverk basert på en effektorientert tilnærming og at det legges opp til effektive ordninger for implementering og oppfølging.

4.4 Kjemikalier

Ansvarlig: Miljøverndepartementet

Kommisjonen har varslet en evaluering av REACH i 2013. [REACH-forordningen](#) gir regler for registrering, evaluering, godkjenning og begrensinger av kjemiske stoffer. Til grunn for REACH-forordningen ligger det et mål om å beskytte helse og miljø, samtidig som konkurransevnen til europeisk kjemikalieindustri og et enhetlig indre marked skal sikres. [CLP-forordningen](#) om klassifisering, merking og emballering av stoffer og stoffblandinger er også et viktig verktøy for å kommunisere farer ved kjemikalier til brukerne. Signaler fra Kommisjonen tyder på at evalueringen vil fokusere på hva som er oppnådd gjennom 5 år med REACH, men at det foreløpig ikke vil bli foreslått endringer i selve regelverket. En kommende revisjon av REACH forventes imidlertid å utgjøre et viktig grunnlag for en mer langsiktig styrking av de deler av regelverket som ikke fungerer tilfredsstillende i dag.

Norsk holdning og oppfølging

Norge vil fortsette å bidra til en ambisiøs kjemikaliepolitikk i EU/EØS. Kjemikalierregelverket er en del av EØS-avtalen og får direkte virkning på norsk kjemikaliepolitikk. Norge er særlig opptatt av å arbeide for at nanomaterialer får et like godt beskyttelsesnivå som for vanlige kjemiske stoffer innenfor rammen av REACH. Endringer av REACH-regelverket til å møte utfordringene er det mest nærliggende alternativet for å oppnå dette. Norge vil også bidra til at regelverket for importerte artikler gir et godt nok beskyttelsesnivå.

REACH bidrar også til å heve globale standarder ettersom land utenfor Europa også tilpasser seg dette regelverket. Det er spesielt viktig å samarbeide med EU i det internasjonale kjemikaliearbeidet. Både Norge og EU er pådrivere for en ambisiøs kjemikaliepolitikk og kan bidra til gode resultater. Forhandlingene om en global kvikksølvavtale går nå inn i en avgjørende fase. Signering ventes i oktober 2013.

Norge deltar aktivt i arbeidet i EUs kjemikaliebyrå ECHA, både i arbeidsgrupper og i styret. Det er også en norsk nasjonal ekspert i ECHA. Videre deltar Norge i Kommisjonens sentrale gruppe for å konsultere medlemslandene CARACAL (som omfatter både REACH- og CLP-regelverkene). Norske forslag og synspunkter blir formidlet både gjennom disse kanalene og på politisk nivå. Sentralt fremover er den neste registreringsfristen i regelverket som er 31. mai 2013.

5. HELSE OG MATTRYGGHET

Regjeringens utgangspunkt er at det er et offentlig ansvar å fremme helse og forebygge sykdom, og å sikre nødvendige helse- og omsorgstjenester til hele befolkningen. Alle skal ha et likeverdig tilbud om helsetjenester uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og den enkeltes livssituasjon.

Norge samarbeider med EU på helse- og matområdet. Gjennom EØS-avtalen og Norges deltakelse i det indre marked gjennomføres det hvert år EU-regelverk på områdene mattrygghet, legemidler, kosmetikk og medisinsk utstyr m.v.

Saker som gjelder nivå på helsetilbudet til befolkningen og organiseringen av disse tjenestene, er i utgangspunktet et nasjonalt ansvar i EU. Likevel er det økende vilje til samarbeid også innenfor disse områdene. Norges samarbeid med EU omfatter informasjonsutveksling, samt forebygging, overvåking, analyse, varsling og reaksjonsformer ved hendelser som kan innebære grenseoverskridende helsetrusler. Dette er viktig for å bidra til at nasjonale tiltak og planer i tilstrekkelig grad koordineres med våre naboland og verden omkring. Gjennom samarbeid kan en også dra nytte av andre lands erfaringer og løsninger.

Befolkningsvekst, klimaendringer, press på naturressurser og stigende råvarepriser de siste årene har gjort mat- og forsyningssikkerhet til et høyaktuelt og stadig viktigere tema nasjonalt og internasjonalt. Det er videre et overordnet mål i norsk landbruks- og matpolitikk at maten og vannet i Norge skal være helsemessig trygge. Matområdet omfatter virksomhet som angår både næringsmidler, fisk- og husdyrhelse, plantehelse vann, og innsatsvarer (fôr, plantevernmidler og gjødsel er innsatsvarer). Målet om å sikre trygg mat og trygt vann oppnås best ved at en ser alle ledd langs hele matproduksjonskjeden i sammenheng. Det må vises aktsomhet når ny teknologi tas i bruk og fokuseres på produksjonsmetoder som anses som trygge. Regjeringen legger vekt på å føre en restriktiv GMO-politikk.

Norge har mange felles interesser og i stor grad en felles verdiplattform med EU på matområdet. Begge parter ønsker et høyt beskyttelsesnivå for forbrukerne og god kontroll med alle ledd i matproduksjonskjeden.

Matområdet er i stor grad regulert gjennom EØS-avtalen og omfatter i antall den desidert største andelen av rettsakter. Regelverket er under konstant utvikling og revisjon. Det er derfor nødvendig å ha stor oppmerksomhet på matområdet. Norge samarbeider tett med EU for å sikre helsemessig trygg mat. Norge arbeider også for å fremme dyre- og plantehelse for å begrense skadevirkninger som kan følge av økt globalisering og klimaendringer. God dyrevelferd er et mål i seg selv og et gode for samfunnet. Norge arbeider for å fremme god dyrevelferd og for å bidra til at EUs regelverk utvikler seg i riktig retning.

Det er viktig å bruke det nasjonale handlingsrommet som EØS-avtalen gir, slik at Norge får et fleksibelt regelverk på matområdet på linje med de øvrige EØS-landene.

Viktige saker innen helse- og mattrygghet:

- Pasientrettigheter
- Helsetrusler og helseberedskap
- GMO
- Offentlig kontroll og finansiering
- Dyrehelse og dyrevelferd

5.1 Pasientrettigheter

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet

Hensikten med [direktivet om grensekryssende pasientrettigheter](#) er å klargjøre hvordan reglene om fri bevegelighet i det indre marked skal virke i helsesektoren, klargjøre rettighetene med hensyn til refusjon av utgifter for helsetjenester mottatt i et annet EU-land og styrke samarbeidet mellom helsesystemene i medlemsstatene. Direktivet ble vedtatt i EU våren 2011.

Norsk holdning og oppfølging

Rettsakten antas å være EØS-relevant, men er under vurdering av norske myndigheter. Den nye refusjonsordningen for helsehjelp i andre EØS-land, fra 2011, ivaretar langt på vei direktivets regler om refusjon, men gjelder i hovedsak helsehjelp utenfor sykehus. Innlemmelse av direktivet kan kreve visse endringer i ordningene knyttet til sykehusbehandling. Det er viktig at det enkelte land kan opprettholde et sterkt offentlig og desentralisert helsevesen. Helse- og omsorgsdepartementet sendte et høringsnotat om blant annet implementering av direktivet i oktober 2012 med høringsfrist medio januar 2013. Regjeringen vil ta endelig stilling til spørsmålet om implementering av direktivet etter at høringsuttalelsene er vurdert.

5.2 Helsetrusler og helseberedskap

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet

Kommisjonen presenterte høsten 2011 et lovforslag om grenseoverskridende helsetrusler. Lovforslaget har til formål å gi europeiske borgere bedre beskyttelse mot et vidt omfang av helsetrusler og søker hen mot å gi et koordinert svar i hendelse av en krisesituasjon. Med erfaring fra senere års kriser, for eksempel pandemien i 2009, vulkanaskeskyene fra Island i 2010 og E. coli-utbruddet i 2011, foreslår Kommisjonen å styrke virkemidlene for både å forberede seg på og møte slike typer kriser. Forslaget er til behandling i Parlamentet og Rådet.

Norsk holdning og oppfølging

De siste årene har beredskapen vært satt på prøve i situasjoner av svært ulik karakter og omfang, som stiller nye krav til samfunnssikkerhet og beredskap, og viser behovet for både nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

Norge samarbeider i dag med EU på helseområdet, blant annet i EUs «Health Security Committee», EUs senter for forebygging og kontroll av sykdommer (ECDC) og EUs myndighet for næringsmiddeltrygghet (EFSA). Norge er positive til samarbeid omkring

kunnskapsutveksling som kan gi felles grunnlag for policy-utvikling. Kommisjonens fullmakter i en beredskapssituasjon, som foreslått, trenger ytterligere avklaringer.

5.3 GMO

Hovedansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet)

GMO-reguleringen i EU gjøres både etter miljø- og matregelverk. [Direktivet om utsetting av GMO i miljøet](#) ble implementert i Norge i 2010 gjennom genteknologiloven. EØS-avtalen og tilpasningsteksten til EUs GMO-direktiv gir Norge anledning til å fatte avvikende vedtak i forhold til EU, med henvisning til vår nasjonale lovgivning.

EUs [GM-forordninger](#) fra 2003 harmoniserer regelverket for godkjenning, merking og sporbarhet av næringsmidler og fôrvarer som består av, inneholder eller er produsert på grunnlag av genmodifiserte organismer (GMO). Regelverket skal sikre et høyt beskyttelsesnivå for menneskers liv og helse, dyrehelse, dyrevelferd, miljø og forbrukerinteresser.

Norsk holdning og oppfølging

Norge har en restriktiv GMO-politikk. Målet er derfor å bli enige om tilpasningstekster til EUs GM-forordninger som, på tilsvarende måte som tilpasningsteksten til direktivet om utsetting av GMO, sikrer EØS/EFTA-statene muligheten til å forby produkter som EU godkjenner og til å iverksette tiltak mot slike. EUs liste over godkjente GM-produkter skal gjennom en norsk vurdering før eventuell gjennomføring. De som ikke godkjennes blir ikke tillatt brukt i Norge. Regelverket berører både genteknologiloven og matloven. Det er en pågående dialog med våre EØS/EFTA partnere og EU-siden i saken.

5.4 Offentlig kontroll og finansiering

Hovedansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet)

Den gjeldende [kontrollforordningen](#) ble vedtatt i EU i 2004. Kontrollforordningen gir bestemmelser om organisering og gjennomføring av offentlig kontroll for å overvåke og verifisere at de driftsansvarlige overholder fôrvare- og næringsmiddelregelverket, samt bestemmelsene om dyrs helse og velferd.

Erfaringer så langt har vist at det er behov for justeringer av kontrollforordningens bestemmelser. Formålet er å klargjøre, forenkle og styrke kontrollforordningen og utvide virkeområdet. Arbeidet ses i sammenheng med utarbeidelse av en dyrehelselov, plantehelselov og lov for såvarer og vegetativt formeringsmateriale på EU-nivå. Alle disse elementene inngår i den såkalte 5-pakken. Det pågår også arbeid med å revidere regelverket om næringsmiddelhygiene (hygienepakken). Et tidlig utkast til ny kontrollforordning som opphever gjeldende kontrollforordning, ble lagt fram av Kommisjonen like før jul 2012. Utkastet vil sannsynligvis bli oversendt Rådet og Parlamentet i løpet av 1. halvår 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Kontrollforordningen er gjennomført i norsk rett ved Kontrollforskriften. Norge er enig i at det er behov for å oppdatere enkelte bestemmelser i kontrollforordningen og for en utvidelse av virkeområdet, men ønsker å videreføre hovedprinsippene i forordningen. Ønsket om et mer presist regelverk, og en mer enhetlig praksis i EU, må ikke gå på bekostning av grunnprinsippet om risikobasert tilnærming som grunnlag for offentlig kontroll, noe som nødvendigvis innebærer forskjeller landene imellom. Et av alternativene Kommisjonen vurderer er en fullharmonisering på fellesskapsnivå av bestemmelser knyttet til finansiering av offentlig kontroll. Forslaget må følges nøye av norske myndigheter.

I lys av Kommisjonens utkast foretar Norge en samlet gjennomgang og vurdering av de problemstillinger og alternative forslag som Kommisjonen har løftet frem.

5.5 Dyrehelse og dyrevelferd

Hovedansvarlig: Landbruks- og matdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet)

Kommisjonens "Community Animal Health Policy 2007 – 2013" (CAHP) er fulgt opp av en handlingsplan, som inneholder fire handlingsområder med innlagte tidsfrister. Et viktig tiltak er forbedring av EUs rammeverk for dyrehelse - forslag til ny dyrehesellov, som samler dagens fragmenterte dyreheseregelverk til et enkelt, tydeligere og mer effektivt regelverk for bekjempelse av dyresykdommer. Denne er under utarbeidelse og inngår i den såkalte 5-pakken.

EU lanserte i januar 2012 en ny dyrevelferdsstrategi for 2012-2015. Regler for beskyttelse av verpehøns, retningslinjer for beskyttelse av dyr under transport og gjennomføring av regler for beskyttelse av dyr under avlving er viktige punkter. Kommisjonen har listet en rekke konkrete tiltak som skal iverksettes i perioden.

Norsk holdning og oppfølging

God dyrehelse er viktig for mattrygghet, kostnadseffektivitet og en langsiktig og bærekraftig matproduksjon. Norge arbeider for å trygge dyrehelsen og begrense skadevirkninger som kan følge av økt globalisering og klimaendringer. Bestemmelser om dyrehelse og dyrevelferd er en integrert del av EØS-avtalen og omfatter i utgangspunktet alle dyrearter. De viktigste innspillene til ny dyrehesellov er gitt på: Bevaring av nasjonalt handlingsrom, en risikobasert tilnærming for flytting av dyr og omfang av smittevern og overvåking, samt nødvendige hensyn til klimaendringer og globalisering, herunder nødvendig takhøyde for nye sykdommer på fremmarsj. Det nye regelverket må også være fleksibelt nok til at man kan ha høyere nasjonale og regionale standarder hvis nødvendig.

God dyrevelferd er et mål i seg selv og et gode for samfunnet. Norge arbeider for å fremme god dyrevelferd og for å bidra til at EUs regelverk utvikler seg i riktig retning. Norge har også spilt inn flere temaer til EUs nye dyrevelferdsstrategi. Norske synspunkter fremmes gjennom deltakelse i arbeidsgrupper og komiteer under Kommisjonen.

6. FINANSIELLE TJENESTER

Etter den internasjonale finanskrisen er det generelt blitt større oppmerksomhet om viktigheten av å regulere finansielle markeder og finansinstitusjoner. Gode felles internasjonale regler og rammebetingelser for finansnæringen er viktig for å redusere risikoen for nye kriser og sammenbrudd. Omfanget av felles regelverk for finansinstitusjoner og finansielle tjenester for det indre marked i EU øker stadig.. Finansielle tjenester omfatter blant annet lån og kreditt, betalingstjenester, forsikring og sparing. Det aller meste av regelverket innen finansområdet i EU anses EØS-relevant. Norske myndigheter har sluttet seg til behovet for å styrke det internasjonale regelverket, og legger stor vekt på at regelverket i Norge skal medvirke best mulig til solide finansinstitusjoner.

I 2011 opprettet EU tre nye tilsynsorganer på finansområdet, samt et systemrisikoråd. EUs økte bruk av tilsynsbyråer reiser problemstillinger i forhold til EØS-avtalens to-pilarsystem og Grunnlovens bestemmelser om myndighetsavståelse. Høsten 2012 la Kommisjonen frem planer om en bankunion for landene som deltar i eurosamarbeidet, med blant annet felles regulering av og tilsyn med store banker med virksomhet i flere land. Rådet vedtok i desember 2012 en forordning om felles banktilsyn for alle landene som deltar i eurosamarbeidet. Den Europeiske sentralbanken (ECB) har etter forordningen ansvaret for tilsyn med de største bankene i euroområdet. Etter forordningen føres tilsyn med de øvrige ca. 6000 bankene av nasjonale tilsyn, men slik at ECB har et overordnet ansvar, og kan gripe inn også overfor disse. Det er også varslet at det arbeides med forslag om felles kriseløsningsmekanisme og felles innskuddsgarantiordning for banker i euroområdet.

EUs Råd og Parlament behandler for tiden også forslag fra Kommisjonen om nye kapitalkrav for forsikringsselskaper, nye kapitalkrav for banker og verdipapirforetak, samt nye regler om krisehåndtering og nye regler om innskuddsgaranti for banker.

Viktige saker på finansområdet:

- Nytt tilsynssystem i EU
- Bankinnskudd - garantiordning
- Kapital- og likviditetskrav

6.1 Nytt tilsynssystem i EU

Hovedansvarlig: Finansdepartementet

Den internasjonale finanskrisen avdekket vesentlige mangler ved regelverk for og tilsyn med finansinstitusjoner og finansmarkeder i mange land. Krisen ga ny forståelse av behovet for sterkere samarbeid og koordinering mellom europeiske tilsynsmyndigheter både på makro- og mikronivå. EU etablerte derfor, med virkning fra 1. januar 2011, en ny felles tilsynsstruktur på finansmarkedsområdet. På mikronivå er det etablert tre myndigheter for henholdsvis banksektoren (EBA), pensjons- og forsikringssektoren (EIOPA) og verdipapirsektoren (ESMA). På makronivå er det etablert et systemrisikoråd (ESRB) som overvåker og identifiserer systemrisiko i det europeiske finansmarkedet.

I påvente av en formell tilknytning gjennom innlemmelse i EØS-avtalen av rettsaktene som oppretter de nye tilsynsorganene, deltar Finanstilsynet som observatør i mikrotilsynene på uformelt grunnlag. Finanstilsynet og Norges Bank er fra januar 2013 på uformelt grunnlag invitert som observatører i den tekniske komité under ESRB.

Mikrotilsynenes kompetanser følger av rettsaktene som oppretter dem og av ulike sektorrettsakter. Tilsynene er blant annet gitt vedtaksmyndighet i enkelte situasjoner: i) ved brudd på relevant EU-regelverk, ii) i nødssituasjoner og iii) i tvister mellom nasjonale tilsyn. Slike vedtak kan binde nasjonale tilsynsmyndigheter eller gjelde direkte overfor private aktører i EU-landene.

Makrotilsynet, ESRB, treffer ikke bindende vedtak, men kan gi råd om tiltak til relevante myndigheter i medlemslandene.

Norsk holdning og oppfølging

Det er i Norges interesse å sikre tilknytning til EUs nye tilsynsorganer. Tilknytning vil gi Finanstilsynet og Norges Bank formell og permanent tilgang på viktig informasjon og mulighet for å påvirke det viktige arbeidet som skjer i EUs tilsynsorganer. Avklaring av tilknytningen vil også muliggjøre innlemmelse i EØS-avtalen av et stort antall andre rettsakter som forutsetter tilsynsorganenes kompetanser. Innlemmelse av slike rettsakter er viktig for å sikre rettshomogenitet i EØS og like rammebetingelser i det indre marked.

Innlemmelse i EØS-avtalen av rettsakter som gir vedtakskompetanse til et EU-organ reiser imidlertid spørsmål i forhold til EØS-avtalens to-pilarstruktur og bestemmelser i Grunnloven som gjelder adgangen til å overføre myndighet til et internasjonalt organ som Norge ikke er medlem av.

EØS/EFTA-landene diskuterer tilpasningstekster med EU-siden for å muliggjøre innlemmelse av forordningene. Mange nye rettsakter på finansmarkedsområdet legger kompetanse til tilsynsbyråene. Det er vanskelig å ta inn disse rettsaktene før det er funnet en generell løsning på de spørsmålene tilsynsbyråene reiser i EØS-sammenheng.

6.2 Bankinnskudd – garantiordningen

Hovedansvarlig: Finansdepartementet

Kommisjonen la sommeren 2010 frem forslag til nytt [direktiv om innskuddsgarantiordninger](#) som skal erstatte [direktivene fra 2009 og 1994](#). Direktivet stiller krav om at medlemslandene må sørge for nasjonale ordninger som garanterer for innskudd i banker. Direktivet fra 2009 er et fullharmoniseringsdirektiv, som setter et tak for erstatningsbeløp på 100 000 euro (ca. 800 000 kr) per innskyter per bank. Kommisjonen foreslår å videreføre denne ordningen i det nye (mer omfattende) direktivforslaget fra 2010. Forslaget er nå til behandling i Rådet og Europaparlamentet.

Norsk holdning og oppfølging

Innskuddsgarantiordningen og nivået på deknningen er en viktig del av norsk finansregulering og viktig for å ivareta finansiell stabilitet. Sammen med en helhetlig og konsistent finansregulering for finanssektoren, bidrar den til å sikre viktige forbrukerhensyn, til at kundeinnskudd er en god og stabil kilde til finansiering for bankene, og til allmenn tillit til banksektoren. Vi har gode erfaringer med den norske ordningen både fra vår bankkrise i slutten av 80-årene og fra den internasjonale finanskrisen høsten 2008.

Norge har gjennomført direktivet om innskuddsgarantiordninger fra 1994, men ikke fullharmoniseringsdirektivet fra 2009. Innskudd opp til 2 millioner kroner per innskyter per bank i norske banker er garantert av Bankenes sikringsfond. Fullharmonisering innebærer en betydelig svekkelse av dagens ordning. Det er derfor viktig for Norge og norsk finansnæring at vi får adgang til å opprettholde vår innskuddsgarantiordning.

Norge arbeider aktivt overfor Europaparlamentet og Rådet for å få inn et unntak i direktivforslaget. Europaparlamentet støtter Norges posisjon i denne saken. Etter første lesning er det lagt inn en bestemmelse som tillater land å beholde dekningsnivået på NOK 2 mill., kombinert med et vilkår om at høyere dekningsnivå enn 100 000 euro kun kan tilbys innskytere bosatt i landet. Dette vil forhindre konkurransevridninger. På generell basis støtter Norge for øvrig arbeidet med nytt direktiv.

6.3 Kapital- og likviditetskrav

Hovedansvarlig: Finansdepartementet

Kommisjonen la sommeren 2011 frem forslag til gjennomføring av Basel III-standardene for banker og verdipapirforetak i EU-området, den tredje revisjonen av kapitalkravsdirektivene til EU, også kalt CRR/CRD IV-regelverket. Forslaget innebærer at EUs gjeldende kapitalkravsdirektiver erstattes av en forordning med detaljerte krav til institusjonenes soliditet og likviditetsstyring mv., og et nytt direktiv som regulerer adgangen til å drive virksomhet som kredittinstitusjon og verdipapirforetak. Hovedmålet med de nye rettsaktene er å bidra til en mer solid finansnæring. Kommisjonen foreslår et mer harmonisert regelverk, med begrensede muligheter til å stille strengere krav nasjonalt.

Etter forslaget skal direktivet gjennomføres i nasjonal rett innen utgangen av 2012, og de nasjonale reglene skal tre i kraft 1. januar 2013. Forordningen er også foreslått anvendt fra 1. januar 2013. I februar 2013 ble det oppnådd politisk enighet i EU om innholdet i disse to nye rettsaktene. Gjennomføringsfristen for direktivet og forordningen er utsatt til 1. januar 2014.

Norsk holdning og oppfølging

CRR/CRD IV-regelverket anses som EØS-relevant, og nye EØS-regler må forventes å kreve at Norge innfører kapitalkrav for blant annet banker i tråd med de nye Basel-III-standardene som iverksettes i EU gjennom EUs nye CRD IV-regelverk som nå ventes vedtatt. Norge ser det som viktig at det er mulighet for nasjonal tilpasning (handlingsrom). Handlingsrommet for norske myndigheter vil avhenge av hvordan EUs rettsakter blir endelig utformet og av beslutningen i EØS-komiteen. Norske myndigheter vil fortsatt legge vekt på å bruke det nasjonale handlingsrommet som måtte bli en del av de endelige vedtak for å ha et regelverk som bidrar til solide banker.

Ut fra hensynet til finansiell stabilitet er det gode grunner til å styrke kapitalkrav for banker og innføre de nye kapital- og likviditetskravene fra EU og Baselkomiteen raskere enn tidsplanen i Basel III og i Kommisjonens forslag til regler.

7. FORSKNING, INNOVASJON OG UTDANNING

Som kunnskapsnasjon har Norge et stort behov for personer med høy faglig kompetanse innenfor et bredt spekter av fagfelt. Kunnskapsutviklingen foregår i høy grad internasjonalt. Det er derfor et mål for Regjeringen å sikre muligheter for et bredt internasjonalt samarbeid innenfor forskning og utdanning, og EUs programsamarbeid er viktig i utdannings- og forskningspolitikken. Dette samarbeidet skal ha høy kvalitet og gi den enkelte og samfunnet nødvendige forutsetninger for fremtidig velferd, verdiskaping og en bærekraftig utvikling.

Regjeringens forskningspolitiske mål er å møte globale utfordringer, videreutvikle velferdssamfunnet og legge grunnlaget for fremtidens verdiskaping. Norsk forskning skal i enda større grad bidra til å møte sentrale samfunnsutfordringer og til en omlegging i retning av en grønn kunnskapsøkonomi. Satsing på utdanning, næringsrettet forskning og kompetanseutvikling står sentralt i regjeringens næringspolitikk.

Global konkurransedyktighet forutsetter relevant utdanning av høy kvalitet, og samfunnsborgere og arbeidstakere med internasjonal kunnskap og erfaring. En helhetlig politikk for internasjonalisering av forskning og utdanning er viktig for å sikre kvalitet, økt konkurranseevne og for tilgang til kunnskapsproduksjon. Mobilitet har vært og er et viktig virkemiddel for å nå målet om en bedre og mer relevant utdanning og forskning. Internasjonaliseringen av forskning og utdanning er også viktig for å styrke samarbeid om felles samfunnsutfordringer og innenfor politikkområder som er viktige for Norge. Deltakelse i EUs programmer for forskning og teknologisk utvikling og for utdanning er i dag viktige virkemidler i denne sammenhengen. EUs forskningsprogram utgjør i dag nær 70 prosent av Norges samlede bidrag til EUs programsamarbeid.

Norge har deltatt på ulike måter i EUs rammeprogrammer for forskning og teknologi og i utdanningsprogrammene siden henholdsvis 1980- og 1990-tallet. Siden 1994 har Norge på grunnlag av EØS-avtalen deltatt fullt i programmene. Norge er observatør i de fleste av de komiteene som forvalter programmene og i andre rådgivende organer, og blir regelmessig invitert til uformelle ministerrådsmøter. Fra 2014 starter en ny programperiode for utdannings- og forskningsprogrammene som løper til 2020. Det nye forskningsprogrammet har fått navnet *Horisont 2020*, mens det nye utdanningsprogrammet foreløpig heter *Erasmus for alle*.

Dersom Norge velger å gå inn for full deltakelse, vil EUs økende satsing på forskning blant annet føre til en økt kontingent for Norge. Det vil være utfordrende å få tilbake prosjektmidler på nivå med det som betales inn. Deltakelse i EU-forskningen gir imidlertid ringvirkninger som kommer både prosjektdeltakerne og det norske samfunnet til gode. Det gir tilgang til ny kunnskap, teknologi, markeder og infrastruktur og til nettverk. Deltakelsen bidrar også til å kvalitetssikre norsk forskning. Norske forskningsmiljøer hevder seg godt, særlig innenfor områder som energi, miljø, klima, polarspørsmål samt marin og maritim sektor.

Viktige saker på forsknings, innovasjons- og utdanningsområdet:

- Horisont 2020
- EUs konkurranseevneprogram, Cosme
- Det europeiske forskningsområdet
- Erasmus for alle
- Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

7.1 Horisont 2020

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Høsten 2011 la Kommisjonen fram forslag til et nytt integrert rammeprogram for forskning og innovasjon, [Horisont 2020](#), som etterfølger til det [7. rammeprogram](#) (se også [Særprogrammet for Horisont 2020](#)). Programmet vil løpe fra 2014 til 2020 og Kommisjonen la i sitt forslag opp til et samlet budsjett på 80 mrd. euro (faste 2011-priser). Horisont 2020 ses som en sentral del av EUs vekststrategi, og skiller seg fra tidligere rammeprogram ved en gjennomgående vekt på forskning sammen med innovasjon. En del av innovasjonsprogrammet CIP og Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT) er tatt opp i det nye rammeprogrammet. Horisont 2020 er innrettet i tre pilarer; grensesprengende forskning (inkludert det europeiske forskningsrådet ERC), næringsrelatert forskning og forskning knyttet til store samfunnsutfordringer. Ved siden av en sterkere vridning i retning av innovasjon ses vektleggingen av samfunnsutfordringer som noe nytt.

Behandlingen av Horisont 2020 pågår i Rådet og Europaparlamentet. Det er relativt bred enighet om innretning og innhold i rammeprogrammet, men ulike holdninger til budsjettets størrelse. Etter at EUs langtidsbudsjett er blitt vedtatt ligger det an til at budsjettet til Horisont 2020 vil bli redusert i forhold til Kommisjonens forslag. Endelig vedtak om programmet og dets budsjett ventes i løpet av siste halvår 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Deltakelse i rammeprogrammet bidrar til internasjonalisering og styrket kvalitet i norsk forskning. De norske synspunktene som er spilt inn både til Kommisjonen, Europaparlamentet og EU-formannskapet, har i hovedsak vært positive til Kommisjonens forslag til programmets innretning og innhold. Prioriteringene i Horisont 2020 er i stor grad i samsvar med norske prioriteringer, herunder vektleggingen av store samfunnsutfordringer. Norge har særlig vektlagt at marin og maritim forskning bør styrkes og at det primært bør være full kostnadsdekning for indirekte kostnader ved prosjektdeltakelse. Norge har jobbet aktivt for å sikre en presisering av at EØS/EFTA-landenes deltakelse vil skje på grunnlag av bestemmelsene i EØS-avtalen. I perioden før endelig programvedtak i EU blir det likevel en utfordring for Norge som assosiert land å delta i den konkrete utformingen av programaktivitetene som vil skje i uformelle fora i 2013.

Norske synspunkter følges også opp og fremmes både i sentrale forskningspolitiske fora på europeisk nivå og gjennom deltakelse i programkomiteer og arbeidsgrupper. Norge

har en egen forskningsråd ved EU-delegasjonen i Brussel, og Norges forskningsråd er også representert i Brussel ved et eget kontor.

Dersom Norge går inn for full deltakelse, vil det uansett utfallet av EUs budsjettforhandlinger innebære et budsjett for Horisont 2020 som er betydelig høyere enn det foregående 7. rammeprogram.

7.2 EUs konkurranseevneprogram, COSME

Ansvarlig: Nærings- og handelsdepartementet

Høsten 2011 la Kommisjonen frem forslag til COSME (Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs), som vil videreføre de delene av CIP-programmet (Competitiveness and Innovation Framework Programme) som ikke går over i Horisont 2020. Kommisjonens forslag til budsjett for COSME er på 2,5 mrd. Euro for perioden 2014-2020. COSME-programmet vil ha særlig fokus på rammebetingelser for økt konkurranseevne, på forbedring av tilgangen til finansiering av små og mellomstore bedrifter og fremme av internasjonalisering. De finansielle virkemidlene og Enterprise Europe Network utgjør de viktigste virkemidlene innenfor COSME. Ordningene for adgang til kapital i COSME og i Horisont 2020 vil være koordinerte. I praksis skal ikke søker måtte forholde seg til hvilket programbudsjett som finansierer prosjektet, da dette skal fremstå som et sømløst system.

Norsk holdning og oppfølging

Forankringen av Norge som en relevant aktør i det europeiske fellesmarkedet er viktig for norsk næringsliv, og COSME vil kunne bidra til dette. Samspillet med de finansielle virkemidlene i Horisont 2020 tilsier dessuten at Norge bør delta i COSME. Man bør ta med seg erfaringene fra deltagelsen i CIP inn i COSME, og man bør vurdere å legge til rette for mer retur til norske miljøer fra de finansielle virkemidlene.

Norge følger aktivt med på behandlingen av Kommisjonens programforslag i EUs organer.

7.3 Det europeiske forskningsområdet

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Det europeiske forskningsområdet (ERA) ble lansert i 2000 for å skape "et indre marked" for forskning, med fri bevegelse av forskere, ideer, teknologi ("den femte frihet") og for å sikre bedre utnyttelse av Europas forskningsressurser og mer vekstfremmende innovasjon. Gjennom Lisboa-traktaten av 2009 er medlemslandene forpliktet til å realisere ERA gjennom en sterkere integrering og koordinering av nasjonal, regional og europeisk forskningsinnsats. ERA omfatter blant annet utvikling av felles forskningsprogrammer (JPI) og felles infrastruktur. I tillegg handler det om å stimulere til forskermobilitet, gi åpen tilgang til forskningsresultater, etablere felles prinsipper for håndtering av immaterielle rettigheter og samarbeide med land utenfor Europa. Horisont 2020 vil være et viktig instrument for å implementere ERA.

Norsk holdning og oppfølging

ERA står sentralt i det europeiske forskningssamarbeidet. Som assosiert land har Norge fra starten derfor deltatt i ERA-utviklingen på frivillig grunnlag. Kommisjonens melding om ERA som ble lagt fram i juli 2012, stadfestet også at utviklingen skal skje frivillig, uten videre bruk av legale virkemidler. Dette er noe Norge legger stor vekt på. Innenfor denne rammen er det også mulig for Norge å fremme initiativ av norsk interesse. Det har blant annet vært mulig for Norge, i samarbeid med andre EU-land, å fremme et programinitiativ om marin/maritim forskning: JPI Healthy and Productive Seas and Oceans. I alt tre forskningsinfrastrukturer med Norge som vertskap er kommet med på veikartet for europeisk infrastruktur. Norge er positiv til en videre utvikling av ERA og til å delta i den internasjonale utviklingen av forskningspolitikken som dette representerer.

Norge har representanter i policy-grupper og komiteer som er etablert for å følge opp ERA-initiativene. ERA-utviklingen og følger av Lisboa-traktaten på forskningsområdet følges også opp gjennom Norges deltakelse i uformelle konkurranseevnerådsmøter i EU og i møter på embetsnivå i den forskningspolitiske komiteen, ERAC.

En omtale av ERA og Horisont 2020 vil også bli gitt i forskningsmeldingen som Regjeringen vil legge fram våren 2013.

7.4 Erasmus for alle

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Kulturdepartementet

[Erasmus for alle](#) er EUs program for utdanning, ungdom og idrett for perioden 2014-2020 og ble foreslått av Kommisjonen høsten 2011. Det nye programmet skal avløse en rekke eksisterende programmer og ordninger som i dag støtter europeisk og internasjonalt samarbeid på områdene utdanning og ungdom, herunder Programmet for livslang læring, Erasmus Mundus og Aktiv ungdom. Erasmus for alle favner samtlige nivåer i utdanningssystemet, fra barnehage til høyere utdanning og bidrar til utviklingen av den generelle barne- og ungdomspolitikken. Målet er større mobilitet for ungdom, lærere, elever, lærlinger og studenter, mer samarbeid mellom europeiske utdanningsinstitusjoner på alle nivåer, samt kunnskapsbasert politikktutvikling i samarbeidslandene. Programmet retter seg også mot frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og fritidsklubber. Programmet skal bidra til å oppfylle sentrale mål i Europa 2020-strategien.

Forslaget er nå til behandling i Rådet og i Europaparlamentet.

Norsk holdning og oppfølging

Programmet er det største og viktigste internasjonale utdannings, ungdoms- og idrettssamarbeidet som er tilgjengelig for norske institusjoner. Gjennom programmet vil Norge kunne ta del i og bidra til den europeiske utviklingen på disse områdene. Deltakelsen skjer gjennom utveksling, nettverksbygging og flernasjonale prosjekter.

De tematiske prioriteringene samsvarer med norske prioriteringer for områdene. Erasmus for alles tilknytning til EUs handlingsplan for utdanning og opplæring, EUs ungdomsstrategi 2010-2018 og Europa 2020-strategien er også viktig.

Norge har spilt inn synspunkter på det nye utdanningsprogrammet i form av EØS/EFTA-kommentarer både før og etter at Kommisjonen la fram sitt forslag. Norske synspunkter følges opp gjennom løpende kontakt med Kommisjonen og gjennom deltakelse i programkomiteer og arbeidsgrupper. Norge har en egen utdanningsråd ved EU-delegasjonen i Brussel, som samarbeider med Kunnskapsdepartementet om oppfølging.

7.5 Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

EUs [direktiv om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner](#) gjelder for alle statsborgere i en EØS-stat som ønsker å praktisere et regulert yrke i en annen EØS-stat enn den stat hvor de har yrkeskvalifisert seg. Direktivet omfatter alle lovregulerte yrker, unntatt yrker som omfattes av spesialdirektiver for godkjenning av kvalifikasjoner. Direktivet etablerer et mer enhetlig, åpent og fleksibelt regime for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner.

Ved årsskiftet 2011/2012 fremmet Kommisjonen et forslag om å endre det gjeldende yrkeskvalifikasjonsdirektivet fra 2005 på en rekke punkter (se [Modernisering av yrkeskvalifikasjonsdirektivet](#)). Formålet er å gjøre godkjenningsprosessene mindre komplisert ved å innføre et europeisk yrkeskort, modernisere systemet for automatisk godkjenning, gjøre det enklere å få informasjon elektronisk om regulerte yrker, mulighet til å søke godkjenning elektronisk, innføre varslingsordning og et krav om gjennomgang av regulerte yrker i landene. Forslaget er til behandling i Europaparlamentet og Rådet.

Norsk holdning og oppfølging

Norge er positive til en modernisering og forenkling av yrkeskvalifikasjonsdirektivet.

Norge sendte innspill til den offentlige konsultasjonen Europakommisjonen hadde i forbindelse med evalueringen av yrkeskvalifikasjonsdirektivet. Videre ble det spilt inn synspunkter til forslaget til nytt moderniseringsdirektiv i form av en EØS/EFTA-kommentar til Europakommisjonens grønbok. Det ble også sendt en felles EØS/EFTA-kommentar, initiert av Norge, etter at forslaget til nytt direktiv ble fremmet av Europakommisjonen. Norge har en egen utdanningsråd ved EU-delegasjonen i Brussel, som samarbeider med Kunnskapsdepartementet om oppfølging.

Kunnskapsdepartementet har koordineringsansvar for direktivet i Norge og deltar som observatør i komiteen og i koordinatorgruppen til direktivet i EU.

8. KONKURRANSEPOLITIKK OG REGIONAL- OG DISTRIKTSPOLITIKK

Konkurransen er et viktig virkemiddel for å sikre effektiv ressursbruk i det offentlige og bidra til økt verdiskaping i samfunnet. Konkurransen bidrar til effektivitet, innovasjon og forbrukerrettet produktutvikling, og gjør norsk næringsliv mer konkurransedyktig. Regjeringen vil derfor føre en politikk som fremmer konkurransen. Samtidig vil Regjeringen satse på fellesskapsløsninger og offentlig styring framfor konkurranseutsetting og privatisering innenfor viktige velferdsområder som utdanning, helse og omsorg.

Konkurransereglene er en prinsipielt og praktisk viktig del av EØS-avtalen. Konkurranseregler består av regler for foretakenes virksomhet og regler for offentlig støtte og offentlige anskaffelser. Reglene om offentlig støtte skal sikre at næringsdrivende i hele EØS-området har forutsigbare konkurranse- og rammevilkår. Ved å kontrollere tildeling av støtte gjennom et felles regelverk unngår man også subsidiekapløp mellom EØS-statene. Regelverket om offentlige anskaffelser skal sikre at disse midlene utnyttes best mulig gjennom kostnadseffektive og samfunnstjenlige innkjøp, og at offentlig sektor gjennom sine innkjøp bidrar til å utvikle et konkurransedyktig næringsliv.

EØS-regelverket for offentlig støtte og regionalstøtte setter blant annet rammer for hvordan norsk distrikts- og regionalpolitikk kan utformes. Regelverket om offentlige anskaffelser er en del av reglene om det indre marked, og er av stor betydning for kommuner og fylker i rollen som offentlige innkjøpere. Offentlig sektor kjøpte inn varer og tjenester for om lag 380 milliarder kroner i 2010, og offentlige anskaffelser utgjorde over 15 % av Norges BNP i 2010.

Norske regionale utfordringer er delvis forskjellige fra utfordringene i EUs regioner. I Norge er velstanden jevnt fordelt, men lav befolkningstetthet og store avstander utgjør utfordringer for næringslivet i perifere regioner. Det er i Norges interesse å fortsatt kunne føre en kraftfull politikk for å møte de utfordringene som norske regioner står overfor. Regjeringen vil derfor aktivt følge EUs prosesser med betydning for det norske nasjonale handlingsrom for å føre en aktiv og målrettet distrikts- og regionalpolitikk.

Viktige saker innen konkurranseområdet:

- Konkurranseregler
- Offentlige anskaffelser
- Offentlig støtte

8.1 Konkurranseregler

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Kommisjonen la våren 2008 frem en hvitbok om [erstatningssøksmål ved overtredelse av EUs «antitrust-regler»](#). Disse reglene – og de tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalen – kan håndheves av både offentlige myndigheter og nasjonale domstoler. I motsetning til offentlige myndigheter, kan nasjonale domstoler tilkjenne erstatning for tap som følge av overtredelsen.

EU-domstolen har i to avgjørelser (2001 og 2006) påpekt at enhver som lider tap som følge av en overtredelse av konkurransereglene skal kunne kreve erstatning for tapet, og at det skal finnes effektive virkemidler som gjør det realistisk å utøve denne rettigheten. I mangel på fellesskapsregler på området får nasjonal erstatningsrett og sivilprosess anvendelse på slike søksmål. Erstatningssøksmål, som anses som et viktig supplement til offentlig håndheving, finner imidlertid bare i liten grad sted i medlemsstatene og i EFTA-landene. Kommisjonen har i en grønnbok fra 2005 identifisert de viktigste hindringene og redegjort for alternative løsninger for å avhjelpe disse. I hvitboken fremsettes forslag til konkrete tiltak på fellesskapsnivå. Kommisjonen forventes å legge frem et direktivforslag i løpet av våren 2013. Det antas at direktivforslaget vil følge opp en rekke av forslagene fra hvitboken og at det vil berøre nasjonal erstatningsrett og sivilprosess.

Norsk holdning og oppfølging

Hvitboken behandler ikke EØS-avtalens konkurranseregler. De problemstillinger som reises med hensyn til erstatningssøksmål ved overtredelse av konkurransereglene i traktaten, vil imidlertid i stor grad også gjøre seg gjeldende for erstatningssøksmål ved overtredelse av de tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalen. Saken reiser prinsipielle spørsmål om nasjonal sivilprosess er EØS-relevant. De resterende tiltakene synes å være i overensstemmelse med gjeldende norsk rett eller ellers å være uproblematisk.

Det kan ikke tas endelig stilling til EØS-relevansen av eventuelle fellesskapsrettslige tiltak før direktivforslaget foreligger og hjemmelsgrunnlaget er avklart. Norske myndigheter mener imidlertid på dette stadiet at eventuelle endringer i nasjonal sivilprosess ikke vil være EØS-relevant. Derimot vil antageligvis eventuelle tiltak med hensyn til erstatningsretten være EØS-relevant.

8.2 Offentlige anskaffelser

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (og Forsvarsdepartementet)

Regelverket om offentlige anskaffelser gir visse rammer for hvordan anskaffelsesprosessen skal foregå, fra planleggingen av anskaffelsen til inngåelse av kontrakt. EU er i slutfasen av prosessen med å modernisere regelverket.

Kommisjonen la frem forslag om [et nytt direktiv om offentlige anskaffelser](#) og [et nytt direktiv om innkjøpsregler i forsyningssektorene](#) (vann- og energiforsyning, transport og posttjenester) i desember 2011. Disse direktivene vil erstatte eksisterende direktiver. I tillegg la Kommisjonen frem forslag til et helt [nytt direktiv om konsesjonskontrakter](#). En

konsesjonskontrakt kjennetegnes ved at vederlaget består i at konsesjonsinnehaveren får en rett til å utnytte en tjeneste, eventuelt sammen med betaling. Forslagene omfatter forenkling av reglene, blant annet utvidet adgang til å forhandle med leverandørene, reduksjon i kravene til dokumentasjon og regler som skal legge bedre til rette for bruk av e-handel. Reglene skal også gjøre det mulig for innkjøperen å ivareta hensyn som miljø og innovasjon. Det legges ikke opp til endringer i terskelverdiene, som er avgjørende for hvor store kontraktene kan være før de ulike anskaffelsesreglene må følges. Forslagene er til behandling i Rådet og i Europaparlamentet. Endelig vedtak forventes i løpet av første halvår av 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Norge er positiv til en gjennomgang av anskaffelsesregelverket. Regelverket er i dag omfattende og komplisert. I forbindelse med den pågående revisjonen i EU vil det også foretas en gjennomgang av den særnorske delen av anskaffelsesregelverket.

EØS/EFTA-landene har fremmet et posisjonsnotat der det er redegjort for behovet for enklere regler. Norge arbeider også for at det skal klargjøres at landene kan stille krav til lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter i tråd med ILO-konvensjon nr. 94 om arbeidsklausuler i offentlige kontrakter. Norge har fulgt forhandlingene og søkt å påvirke prosessen, blant annet gjennom utarbeidelse av "non-papers".

Et eget direktiv for [forsvars- og sikkerhetsanskaffelser](#) ble vedtatt i EU sommeren 2009. Formålet med direktivet er å etablere et effektivt europeisk marked for forsvarsmateriell og samtidig sikre en konkurransedyktig forsvarsindustri. Norge er positiv til at direktivet kan åpne det europeiske forsvarsmarkedet også for norsk industri. Samtidig vil det være av stor betydning for Norge å sikre at norsk forsvarsindustri i realiteten gis lik og ikke-diskriminerende behandling i fremtidige anbudskonkurranser i EØS-området.

Direktivet er EØS-relevant og vurderes for innlemmelse i EØS-avtalen. Rettsakten vil kreve endringer i det norske anskaffelsesregelverket. Forsvarsdepartementet er ansvarlig for gjennomføring av direktivet i norsk rett og har fremmet forslag om en ny forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser. Forslaget har vært på høring. Norske myndigheter vil følge opp gjennomføringen og praktiseringen av direktivet i de øvrige medlemslandene og ha jevnlig dialog med Kommisjonen og ESA.

8.3 Offentlig støtte

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet

Kommisjonen har igangsatt en reform av regelverket om offentlig støtte. Reglene skal sikre like konkurransevilkår i EU ved at ingen foretak eller sektorer får en økonomisk fordel fra det offentlige. Kommisjonen ønsker nå å forenkle regelverket, effektivisere håndhevingen og konsentrere seg om de store sakene med konkurransevridende effekt.

Kommisjonen vurderer å høyne beløpet for såkalt bagatellmessig støtte, som i dag er på 200 000 euro. Det vurderes videre å utvide gruppeunntaket for offentlig støtte til å

omfatte flere støtteformål. Utvidelse av gruppeunntaket vil gjøre det enklere å tildele støtte til disse formålene fordi slik støtte ikke må godkjennes av ESA på forhånd. Det foreslås å utvide gruppeunntaket til blant annet: Kultur og bevaring av kulturarv, skade forårsaket av naturkatastrofer, innovasjon, amatøridrett og visse former for bredbåndsinfrastruktur. Kommisjonen ønsker å slå sammen eksisterende retningslinjer for godkjenning av støtte, samt endre prosedyrereglene.

Som en del av moderniseringspakken skal Kommisjonen også lage nye retningslinjer for godkjenning av offentlig støtte til energi- og miljøtiltak, nytt regelverk for støtte til forskning, utvikling og innovasjon og [nye regler for regionalstøtte](#). Disse retningslinjene vil ikke tas inn i EØS-retten eller norsk rett, men ESA vil vedta tilsvarende retningslinjer for EØS-landene. Et første utkast til retningslinjer ble forelagt i januar 2013, og ventes vedtatt i mai 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Norske myndigheter er generelt positive til reforminitiativet. Retningslinjer for godkjenning av støtte til miljø og energi er viktige for Enovas handlingsrom for tildeling av offentlig støtte til ulike prosjekter innen energiomlegging og energi- og klimateknologi. Retningslinjene har også betydning for hvilke skatteletter staten kan gi for miljøskatter og avgifter. Retningslinjene for forskning, utvikling og innovasjon er særlig relevante for Innovasjon Norges og Forskningsrådets programmer.

Dagens regionalstøtteretningslinjer er grunnlaget for ESAs godkjennelse av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift, distriktsutviklingstilskudd, mv. Kommisjonen har signalisert at man i de nye retningslinjene for regionalstøtte, som vil gjelde fra 2014, vil opprettholde mulighetene for å gi investeringsstøtte og driftsstøtte, herunder differensiert arbeidsgiveravgift. Kommisjonen har argumentert for en reduksjon i maksimal støtteintensitet for investeringsstøtte, samt at store bedrifter ikke skal kunne motta slik støtte. Norge har sendt to innspill til Kommisjonen hvor man foreslår at maksimal støtteintensitet ikke endres, og at også store bedrifter fortsatt skal kunne motta investeringsstøtte.

9. FISKERI OG HAVBRUK

Sjømatnæringen er en av Norges fremste eksportnæringer, og betyr mye for bosetting og aktivitet langs kysten. Den gir arbeidsplasser i fiske, oppdrett og fiskeindustri, og skaper betydelige ringvirkninger for næringsliv og for forskning og utvikling. Det meste av sjømaten som blir produsert i Norge eksporteres. Derfor har arbeidet med å sikre markedsadgang høy prioritet.

Norge har særegne muligheter knyttet til vår plass i nord og ved kysten. De villlevende marine ressursene og det tilhørende genetiske materialet, er fellesskapets eiendom. Dette skal sikres for framtidige generasjoner gjennom bærekraftig forvaltning. 90 % av de fiskebestandene Norge høster av, deler vi med andre nasjoner. Internasjonalt samarbeid er derfor avgjørende i det norske forvaltningssystemet.

Norge og EU befinner seg i et gjensidig avhengighetsforhold når det gjelder forvaltning av felles ressurser. Norge er en av verdens ledende fiskerinasjoner, og norsk fiskeri- og havbruksforvaltning er høyt respektert i EUs institusjoner. Norge er dermed en viktig partner for EU når det gjelder å løse felles utfordringer og fremme felles interesser innen forvaltning av havressurser. Samarbeidet baserer seg på felles prinsipper om hvordan man skal møte noen av de viktigste utfordringene innen bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser. Det er i begge parters interesse å videreføre og videreutvikle dette samarbeidet.

EU er Norges viktigste eksportmarked for sjømat, og Norge er samtidig EUs viktigste leverandør av sjømat. Markedsadgangen for norsk sjømat til EU er ikke tilfredsstillende, og over tid har det utviklet seg et komplekst system med over 50 bilaterale tollkvoter, samtidig som EU opprettholder toll på viktige fiskeslag. EU har ved flere anledninger iverksatt restriksjoner på import av norsk fisk. Norske myndigheter vil arbeide for å forbedre markedsadgangen for sjømat fra Norge til EU.

Viktige saker innen fiskeri og havbruk:

- Markedsadgang
- Ressursforvaltning
- Fôr og akvakultur

9.1 Markedsadgang

Ansvarlig: Fiskeri- og kystdepartementet

Norge produserer årlig om lag 3 millioner tonn sjømat fra villfanget fisk og akvakulturproduksjon. Av andelen som går til konsum blir ca. 95 % eksportert. I 2012 ble 2,4 mill. tonn sjømat eksportert til en verdi av 51,6 mrd. kroner. Norge eksporterte i 2012 sjømat til EU for 29,6 mrd. kroner, og er med det den største leverandøren av sjømat til EU med en markedsandel på 20 %.

EØS-avtalens protokoll 9 sikrer tollfrihet eller betydelig redusert tollbelastning for norsk fisk, med unntak av laks, ørret, sild, makrell, reker, sjøkreps og kamskjell. I tillegg er det etablert bilaterale avtaler som blant annet gir Norge tollfrie importkvoter.

Norsk holdning og oppfølging

Fra norsk side er målet fullverdig markedsadgang for fisk og fiskeprodukter, samt regler som forhindrer bruk av handelspolitiske beskyttelsestiltak. Kommisjonen har lagt frem forslag til reform av EUs felles fiskeripolitikk der også markedsorganiseringsen er i endring. EU har imidlertid ennå ikke fattet vedtak på dette området.

I de siste forhandlingene om de nye EØS-finansieringsordningene ble det inngått en avtale om bedret markedsadgang for fisk og fiskevarer. De tollfrie kvotene ble etter lange forsinkelser iverksatt i mars 2011. Før det eksisterende arrangementet utløper i mars 2014, vil det fra norsk side utarbeides en detaljert liste over de punktene vi ønsker å forhandle om.

9.2 Ressursforvaltning

Ansvarlig: Fiskeri- og kystdepartementet

Norge har samarbeidet med EU om forvaltning av marine ressurser i Nordsjøen og Skagerrak i mange år, og samarbeidet er i dag omfattende. I tilknytning til EØS-forhandlingene ble det ført separate forhandlinger om utvikling av det bilaterale fiskerisamarbeidet. En avtale om dette ble inngått ved brevveksling av 2. mai 1992. Avtalen innebærer et utvidet samarbeid med utgangspunkt i fiskeritavtalen av 1980.

Norge og EU fører årlig forhandlinger om forvaltningsstrategier, kvotestørrelse, kvotebytte og kontrollspørsmål mv. Samtidig påvirkes forvaltningen av levende marine ressurser i økende grad av sektorer utenfor fiskeriforvaltningen. For Norge er det derfor av betydning at også EU i større grad bidrar til å se helhetlig på ivaretagelse av marin biodiversitet.

Skagerrak-avtalen fra 1966 definerte havet i området utenfor 4 nautiske mil som åpent hav, og avtalen var således ikke i overensstemmelse med den moderne havretten. Norge sa derfor opp avtalen, og denne opphørte i august i 2012. Norge og EU arbeider for tiden med å få på plass et nytt regime for fisket i Skagerrak.

Norsk holdning og oppfølging

Fra norsk side er det en overordnet ambisjon å sikre et bærekraftig fiske som gir grunnlag for et høyt og stabilt utbytte fra fiskebestandene. Blant de viktigste utfordringene er å bedre beskatningsmønsteret i Nordsjøen, herunder å redusere utkast av fisk. EU er i prosess med å reformere den felles fiskeripolitikken (CFP reformen). Kommisjonen har lagt frem et omfattende reformforslag som blant annet vil innebære et forbud mot utkast av fisk og innføring av nye systemer for å redusere den betydelige overkapasiteten i fiskeflåten. Forslagene er til behandling i Rådet og Europaparlamentet under den nye medbestemmelsesprosedyren. For Norge vil det være av stor betydning for forvaltningen av fellesbestander i Nordsjøen at EUs felles fiskeripolitikk legges om i en mer bærekraftig retning.

Fra norsk side er det levert omfattende kommentarer til EUs reformprosess. Norske erfaringer med strukturtiltak for fiskeflåten for å tilpasse fangstkapasiteten til fangstgrunnlaget, står sentralt i vårt påvirkningsarbeid. Videre har den norske utkastpolitikken vært en viktig sak å spille inn, både overfor EUs institusjoner og de enkelte medlemsland. Norge har i flere år søkt å påvirke reformen gjennom møter både på politisk nivå og på embetsnivå. Dette vil fortsatt ha høy prioritet.

9.3 Fôr og akvakultur

Ansvarlig: Fiskeri- og kystdepartementet (Helse- og omsorgsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet)

Formålet med EUs fôrregelverk er blant annet å sikre at fôrvarer ikke medfører risiko for helseskade hos dyr eller mennesker, eller skade på miljøet. Videre skal det bidra til å sikre fôrvarer av høy kvalitet og redelig handel. Regelverket gjelder tilvirkning, innførsel, utførsel og omsetning av fôrvarer til dyr, samt fôring av dyr. Gjeldende regelverk for fôrvarer er under kontinuerlig justering hva gjelder godkjenning av tilsetningsstoffer, tilpassing av grenseverdier for fremmedstoffer og bruk av biprodukter i fôr. Regelverket på medisinfôr er også under revisjon.

Norsk holdning og oppfølging

Det er en utfordring for havbruksnæringen at EUs regelverk for fôrvarer hovedsakelig er tilpasset landdyr og setter begrensninger for verdiskapingen innen havbruk. Det er behov for å justere regelverket slik at det er tilpasset alle næringene som reguleres.

Norge må fortsette å være initiativtaker til en generell havbrukstilpassning av fôrregelverket. Når det gjelder medisinfôr, må vi følge opp revisjonen for å sikre at vi beholder nåværende norske særordning med rekvireringsrett for fiskehelsebiologer.

10. SAMFERDSEL OG MARITIM POLITIKK

Samferdsel er en viktig forutsetning for bosetting, næringsutvikling og ressursutnyttelse. For Regjeringen er det viktig å sikre et godt og velutviklet samferdselstilbud over hele landet. Regjeringen vil fortsette satsningen på samferdsel og ruste opp infrastrukturen for å gjøre hverdagen enklere for folk, for å bedre miljøet, gjøre samfunnet mer inkluderende og for å styrke næringslivets konkurransekraft. Gode transportmuligheter er ikke minst viktig for å ta hele Norge i bruk, og for å ha aktive og levende distrikter. Regjeringen vil samtidig føre en samferdselspolitikk som skal bidra til å nå målene i miljø- og klimapolitikken.

Samferdselspolitikken har en rekke internasjonale aspekter, ikke minst knyttet til samarbeid og regelverksutvikling i EU/EØS. Transport spiller en viktig rolle i å sikre fri bevegelse av personer og varer i det indre marked. Gjennom EØS-avtalen er Norge en del av EUs indre transportmarked. Dette gjelder samtlige transportsektorer, herunder luftfart, jernbane, veitransport og sjøtransport. Norge er gjennom EØS-avtalen også en del av EUs indre marked for telekommunikasjons- og posttjenester. Regjeringen vil arbeide for at relevante EU/EØS-beslutninger og -regelverk er i samsvar med regjeringens samferdselspolitikk. Et politikkområde som det for tiden jobbes med i Kommissjonen og som det fra norsk side er viktig å følge med på er utarbeidelse av nytt regelverk for vegbruksavgifter.

Luftfart har stor betydning i Norge. Spredt bosetting, store avstander og vanskelig topografi gjør at luftfarten spiller en større rolle i Norge enn i de fleste andre europeiske land. Det er myndighetenes oppgave å legge gode rammebetingelser for luftfartens utvikling, med et spesielt ansvar for at den statlige tjenesteytingen innenfor flysikring og lufttrafikkstyring er effektiv og ikke minst sikker.

Regjeringen har som visjon at Norge skal være en verdensledende maritim nasjon. Dette innebærer blant annet at det skal legges til rette for norsk eierskap, norsk flagg og norsk sysselsetting innenfor skipsfarten. Generelt er de maritime næringer viktige for Norge både i et verdiskapings- og sysselsettingsperspektiv. For det formål er det viktig at regelverket for det indre marked legger til rette for verdiskaping, åpen markedsadgang for skip og mannskap og internasjonal konkurranseevne.

Viktige saker på samferdselsområdet:

- Jernbanepakken
- Tilsynsorgan for elektronisk kommunikasjon
- Lufttrafikk
- Skipsfart

10.1 Jernbanepakken

Ansvarlig: Samferdselsdepartementet

Den fjerde jernbanepakken ble lagt frem av Kommisjonen 30. januar 2013. Pakken inneholder blant annet forslag om liberalisering av nasjonal passasjertransport, krav om obligatorisk bruk av anbud ved kjøp av persontransporttjenester, samt overføring av myndighet fra de nasjonale sikkerhetsmyndighetene til det europeiske jernbanebyrået ERA når det gjelder utstedelse av sikkerhetsattestater og godkjenning av togmateriell. Jernbanepakke IV vil bli den store transportpolitiske saken på EUs dagsorden i 2013. Lovgivning vil direkte berøre gjeldende norsk jernbanepolitikk på flere punkter.

Det irske EU-formannskapet ønsker å prioritere den tekniske delen av pakken som omhandler overføring av godkjenningsordninger/sertifisering til ERA i første halvår 2013, med sikte på en orienteringsdebatt i mars og en generell tilnærming i juni. De håper også å åpne diskusjon om markedsadgangen i innenlands persontrafikk, og det vil muligvis være en orienteringsdebatt under rådsmøtet i juni. Europaparlamentet er i gang med sin behandling og vil behandle hele pakken parallelt.

Norsk holdning og oppfølging

Samferdselsdepartementet har bedt om innspill fra berørte aktører, og avholdt sammen med Statens jernbanetilsyn et første "høringsmøte" med aktørene 28. februar. På bakgrunn av disse innspillene vil det bli utarbeidet og fremmet norske posisjoner til forslaget.

Samferdselsministeren møtte den irske transportministeren i desember 2012 for å drøfte forslaget og legge frem foreløpige norske synspunkter/kommentarer.

Gode jernbanetjenester er en sentral del av regjeringens mål om å sikre et godt og velutviklet samferdselstilbud over hele landet. Fra norsk side vil det arbeides for at det i regelverket gis mulighet for nasjonalt handlingsrom, fleksibilitet og gode overgangsordninger.

10.2 Tilsynsorgan for elektronisk kommunikasjon

Ansvarlig: Samferdselsdepartementet

BEREC (Body of European Regulators for Electronic Communications) er en sammenslutning av europeiske regulatører på området for elektronisk kommunikasjon. Formålet med etablering av tilsynsorganet BEREC, er å sikre en mer ensartet praksis og anvendelse av det regulatoriske regelverket for elektronisk kommunikasjon i EU/EØS-området. BEREC er formelt sett et uavhengig, rådgivende tilsynsorgan uten myndighet til å ta beslutninger. BEREC har blant annet en rådgivende rolle ved de nasjonale tilsynsorgans notifikasjon av utkast til markedsvedtak. Kommisjonen/ESA og nasjonale tilsynsmyndigheter skal i størst mulig grad ta hensyn til BEREC sine uttalelser, anbefalinger, retningslinjer, råd og regulatorisk "best practice". BEREC vil i praksis derfor få stor betydning for håndheving, tolkning og utvikling av regelverket, og således

også for utviklingen innen elektronisk kommunikasjon. BEREC-forordningen er en del av regelverkspakken på ekomområdet.

Norsk holdning og oppfølging

Av forordningen fremgår det at EFTA-landene er gitt status som observatør i BEREC. Norge sammen med de øvrige EFTA-landene anser det som svært viktig at vi sikres en best mulig deltakelse i BEREC, ettersom BEREC vil få stor betydning for tolkning og utvikling av regelverket for elektronisk kommunikasjon. EFTA-landene har på denne bakgrunn derfor søkt å fremforhandle status som medlem uten stemmerett. EFTA-siden har imidlertid ikke lyktes med å fremforhandle en slik status. EFTA-landene har derfor fremlagt forslag til Kommissjonen til en revidert tilpasningstekst hvor EFTA-landenes rettigheter, herunder blant annet retten til å få saker behandlet i fellesskap mellom EU-siden og EFTA-siden. En felles behandling av saker anses som svært viktig for å oppnå en enhetlig og harmonisert praksis innenfor det indre marked på området for elektronisk kommunikasjon. Forslaget til revidert tilpasningstekst, er etter EFTA-landenes oppfatning en god reserveløsning og erstatter for ”medlemsstatus uten stemmerett”. Forslaget er nå til vurdering i Kommissjonen. Norsk deltakelse vil være avhengig av Stortingets samtykke.

10.3 Lufttrafikk

Ansvarlig: Samferdselsdepartementet

EUs arbeid med Single European Sky (SES) har som mål å få til en bedre håndtering av den forventede økningen i europeisk lufttrafikk. I deler av luftrummet i Europa er kapasiteten sprenget, og overordnede felles grep er nødvendige for å kunne håndtere en forventet dobling av dagens trafikk, i løpet av 10-15 år. Effektiv lufttrafikkstyring og tettere samarbeid og integrering mellom flysikringstjenesteyterne i Europa vil kunne redusere forsinkelser for flytrafikken samtidig som mer forpliktende samarbeid mellom landenes flysikringstjenester (lufttrafikkstyring og flynavigasjon) vil bidra til en mer kostnadseffektiv tjenesteyting og et høynet sikkerhetsnivå.

Norge har implementert EUs lovgivning fra 2004 som etablerer ”Det felles europeiske luftrum” (SES I). Den nye pakken – SES II – trådte i kraft i EU i desember 2009 og innfører en rekke viktige endringer. Hovedmålsettingen er å få til en omlegging av virksomheten som innebærer større effektivitet i videste forstand samtidig som flysikkerhet og miljøaspekter forbedres. Endringene vil innebære store utfordringer for medlemslandene, de nasjonale tilsynsmyndighetene og tjenesteyterne.

Norsk holdning og oppfølging

SES II er til behandling på EFTA-siden for inkorporering i EØS-avtalen. Substansen i lovgivningen er akseptabel for Norges del og nødvendige tekniske tilpasninger er i prinsippet avklart. Den nye lovgivningspakken bør tas inn i EØS-avtalen og gjennomføres i Norsk rett så raskt som mulig. Islands ønske om unntak fra regelverket forsinker imidlertid implementeringsprosessen også for Norges del.

Spørsmålet om innlemming av endringsforordningen i EØS-avtalen vil bli forelagt Stortinget for samtykke, jf. Grunnlovens § 26, 2. ledd. Behovet for Stortingets samtykke skyldes at det dreier seg om et sakfelt av nasjonal betydning, og fordi lovgivingspakken innebærer ytterligere overføring av myndighet på et saklig avgrenset område.

Det ser ut til at forhandlingene mellom Island og Kommisjonen kan ta veldig lang tid. Norges strategi så langt har vært å be Island om redegjørelser for de posisjonene landet har, men det har vist seg krevende å få fyllestgjørende svar. Norge er avhengig av en løsning på Islands krav for at rettsakten skal kunne inkorporeres i EØS-avtalen. Det er derfor nødvendig å arbeide for å finne frem til en løsning så raskt som mulig.

10.4 Skipsfart

Ansvarlig: Nærings- og handelsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet

EUs strategi for skipsfart frem til 2018 ble lagt frem i 2009. Den identifiserer utfordringer og virkemidler for å sikre de maritime næringers konkurransevne på en miljømessig bærekraftig måte. Strategien tar for seg utfordringer som følge av globaliserte markeder, kompetanse, miljø og sikkerhet, nærskipsfart og Europas posisjon internasjonalt. Norge deltok i Kommisjonens arbeidsgruppe som ser på tiltak for maritim sysselsetting og konkurransedyktighet. Rapport ble fremlagt i 2011 og Kommisjonens oppfølging avventes.

Kommisjonen har startet sitt arbeid med revisjon av retningslinjer for statsstøtte til skipsfart. Retningslinjene gir, gjennom EØS-avtalen, adgang til å etablere støtteordninger som refusjonsordningen for sjøfolk og rederiskatteordningen.

Kommisjonen fremla i 2009 en handlingsplan, for å effektivisere det indre marked for sjøtransport. Som ledd i oppfølgingen av handlingsplanen har EU vedtatt regler for forenkling av rapporteringsprosedyrer for fartøy, og et forslag om forenklede tollprosedyrer for godstransport er nå til behandling. Videre har det såkalte "Blue Belt"-konseptet som målsetning at nærskipsfarten i større grad skal likestilles med andre transportmidler gjennom forenkling av tollprosedyrer og havneformaliteter. Nøkkelelementer i "Blue Belt" er bruk av SafeSeaNet for transportovervåking og dialog mellom tollmyndigheter. Norske skip deltok i et pilotprosjekt etablert av Kommisjonen og ledet av EMSA i perioden mai -november 2011. Transportrådet besluttet sommeren 2012 at arbeidet med Blue Belt skal formaliseres. Første skrittet ble tatt ved omtale i forslaget fra Kommisjon til Single Market Act II i oktober 2012. Dette vil bli fulgt opp gjennom mer konkrete forslag til regelverksendringer i løpet av 2013.

Norsk holdning og oppfølging

EUs skipsfartstrategi vektlegger konkurransevne og satsing på kompetanse.

Norge vil følge Kommisjonens arbeid med revisjon av statsstøttereglene nøye, slik at retningslinjene i størst mulig grad reflekterer Regjeringens politikk på området. Samtidig er det viktig å sikre norske rederier og sjøfolk likeverdige konkurransevilkår, Regjeringen vil arbeide for et internasjonalt samarbeid mot subsidiering og

skattekonkurransen i skipsfartsnæringen, og vil invitere EU til et samarbeid om å ta dette opp i organisasjoner som OECD og WTO. Norske myndigheter vil følge opp saken i relevante EU/EØS-prosesser, herunder møter med Kommisjonen og løpende formannskap. Norsk posisjon vil på vanlig måte utarbeides i samarbeid med alle berørte departement.

Norge er positiv til at nærskipfarten får tilsvarende vilkår som landtransport gjennom reduserte administrative byrder. Norge påpekte tidlig i prosessen at tiltak må være flaggnøytrale og ikke etablere hindre i forhold til land utenfor Europa. Når det gjelder "Blue Belt" er det viktig at det ikke skapes nye barrierer for sjøtransport mellom EØS/EFTA-landene og EU. Utfordringen her er at Norge er medlem av EØS, men ikke del av EUs tollunion. Det må finnes løsninger for å sikre at skip i transport mellom Norge og EU kan benytte forenklete prosedyrer. Det vil her være viktig å trekke på erfaringene fra løsninger innen landtransport, lufttransport og anvendelse av 24-timersregelen.

Nærings- og handelsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet vil følge opp saken i relevante EU/EØS-prosesser, herunder møter med Kommisjonen og løpende formannskap. Norsk posisjon vil på vanlig måte utarbeides i samarbeid med alle berørte departement.

11. SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Det er et mål for Regjeringen at befolkningen skal oppleve stor grad av trygghet for liv, helse og viktige verdier. De siste årene har beredskapen vært satt på prøve i situasjoner av svært ulik karakter og omfang. Alvorlige hendelser som terrorangrepene 22. juli 2011, katastrofen i Japan i mars 2011, vulkanutbruddet på Island i 2010 og pandemien i 2009 har stilt nye krav til samfunnssikkerhet og beredskap og viser behovet for både nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

Det er i dag en økende grad av gjensidig avhengighet mellom aktiviteter, objekter og virksomheter med potensial for store ulykker, på tvers av sektorer og landegrenser. Vulkanutbruddet på Island hadde potensial til å lamme flytrafikken og dermed en sentral, europeisk forsyningsinfrastruktur. Trippelkatastrofen i Japan ga oss relevante læringspunkter på hvordan tilsvarende kriser i de mer jordskjelvutsatte områdene i Europa kan få konsekvenser for en hel region, da spesielt ved skade på kjernekraftverk eller annen kritisk infrastruktur. En alvorlig pandemi vil raskt få konsekvenser for andre sektorer enn helse, noe som igjen kan begrense tilgangen på kritisk materiell og kompetanse isolert sett, et gap som kan begrenses ved et tettere, europeisk samarbeid. Det blir derfor viktig å forbedre vår evne til å identifisere gjensidige avhengighetsforhold, sårbarheter og utfordringer, samt utvikle vår evne til å håndtere disse.

Utviklingen innen EU de siste årene har bidratt til at EU i dag fremstår som en sentral aktør for norsk samfunnssikkerhet og beredskap. I tillegg til regelverksarbeidet, som primært angår kjemikalieområdet, foregår det et tett praktisk og operativt samarbeid innen samfunnssikkerhetsarbeidet i EU i dag. Dette arbeidet gir seg konkret utslag i felles øvelser, utdanning, tilgang på situasjonsbilde ved store hendelser, støtte til kostnader ved flytransport og tilgang på andre lands kritiske ressurser hvis behovet skulle oppstå i Norge. Samfunnssikkerhetsarbeidet i EU er forankret i Lisboa-traktaten og operasjonalisert gjennom arbeidet som foregår innenfor Civil Protection Mechanism, som Norge deltar i gjennom EØS-avtalen. EU dekker derfor stort sett alle virksomhetsområdene innen samfunnssikkerhet og beredskap og setter disse høyt på dagsorden.

Viktige saker innen samfunnssikkerhet og beredskap:

- Sivill krisehandtering
- Masseødeleggelsesmidler
- Bombekjemikalier

11.1 Sivil krisehåndtering

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Kommisjonen gjennomførte i 2010/2011 en evaluering av samordningsmekanismen. Evalueringen har blant annet dannet grunnlag for Kommisjonens forslag til nytt regelverk for ordningen, som ble lagt frem høsten 2011.

Intensjonen har vært å sikre en mer effektiv, strukturert og samordnet krisehåndtering, og å endre dagens ad hoc-koordinering til et planlagt og forutsigbart system. I dette ligger blant annet en oppfordring til medlemslandene om å melde frivillige kapasiteter som kan aktiveres ved en hendelse.

Forslaget vil føre til ett instrument, der det finansielle instrument og regelverk for mekanismen blir slått sammen. Dette er et nytt forslag, ikke et endringsforslag, slik at det formelt sett vil åpnes for forhandlinger om alle kapitler og artikler.

Norsk holdning og oppfølging

Norge er på lik linje med EU-landene medlem i samordningsmekanismen og instrumentet for sivil krisehåndtering. Norge får ta del i diskusjoner og får tilgang til informasjon fra Kommisjonen som man ellers ikke ville fått. Samarbeidet styrker evnen til innsats i kriser og effektiviserer bruk av innsatsgrupper, eksperter og andre ressurser gjennom en solid struktur, samt mer effektiv koordinering med andre internasjonale organisasjoner. Gjennom det finansielle instrumentet kan norske offentlige, private og frivillige søke om del- eller fullfinansiering av prosjekter innen sivil beredskap og krisehåndtering. Deltakelsen styrker også nasjonal beredskap siden Norge kan få bistand fra andre EU-land ved en nasjonal katastrofe.

Det er norske myndigheters vurdering at den videre utviklingen av samarbeidet bør skje innen rammen av allerede eksisterende ressurser. Den enkelte nasjon er ansvarlig for egen beredskap, men det skal være mulig å be om bistand via EU ved behov. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap deltar i Civil Protection Committee for drøfting og nærmere avklaringer i det videre arbeid med utvikling av mekanismen.

11.2 Masseødeleggelsesmidler

Masseødeleggelsesmidler er en samlebetegnelse som refererer til kjemiske, biologiske og radiologiske trusselstoffer, eller kjernefysiske ladninger (CBRN). Slike masseødeleggelsesvåpen har et potensial for å forårsake skade, sykdom eller død i stort omfang, store materielle ødeleggelser, samt ødeleggelse av infrastruktur, dersom det brukes i et våpen eller spres på annen måte.

Det er stor oppmerksomhet rundt faren for terrorisme ved bruk av masseødeleggelsesmidler, både i NATO og EU. Dersom en slik hendelse skulle inntreffe, vil det kreve en nasjonal beredskap med ressurser og planlegging fra en rekke instanser, både sivile og militære. Kommisjonen vedtok sommeren 2009 en policypakke om CBRN-sikring i EU, med en handlingsplan for bekjempelse av CBRN-trusler. Det

overordnede målet med policypakken, er å styrke beskyttelsen av EUs borgere mot hendelser som involverer CBRN-materiale. For å nå dette målet lister handlingsplanen opp 133 konkrete tiltak. Tiltakene retter seg mot EU-institusjonene, EUs medlemsstater og virksomheter. Handlingsplanen baserer seg i stor grad på en "all-hazard approach", hvilket innebærer at den beskriver utfordringer innen deteksjon og beredskap/respons både ved tilsiktede (krig, sabotasje, terror) og utilsiktede (ulykker) uønskede hendelser.

Norsk holdning og oppfølging

Som følge av handlingsplanen er norske myndigheter i ferd med å utarbeide en nasjonal strategi for CBRN. Håndtering av hendelser med masseødeleggelsesmidler bygger på prinsippene for samfunnssikkerhetsarbeidet, herunder prinsippene om ansvar, nærhet, likhet og samvirke. En hendelse med masseødeleggelsesmidler vil imidlertid involvere mange myndigheter og stiller store krav til koordinering og samvirke. Det forutsetter også et nært samarbeid mellom ansvarlige sivile og militære myndigheter/virksomheter for å oppnå en samordnet innsats. Beredskapen mot masseødeleggelsesmidler skal dekke både uønskede vilde hendelser og større ulykker der slike stoffer er involvert.

Samvirkeområdet Farlige stoffer, et fora for informasjonsutveksling og samhandling mellom etater, ble etablert i 2008. I 2012 ble samvirkeområdet og Faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler slått sammen. Sammenslåingen av de to foraene skal gjennom drøfting av scenarier og diskusjonsøvelser vise hvordan myndighetene i praktiske tilfeller kan samvirke bedre når samfunnet rammes av store, sektorovergripende hendelser.

11.3 Bombekjemikalier

EU har vedtatt en forordning hvor det legges begrensninger på 15 kjemiske stoffer og stoffblandinger som kan anvendes til fremstilling av hjemmelagde bomber. Et av disse stoffene er ammoniumnitrat.

Norsk holdning og oppfølging

Samfunnets årvåkenhet og oversikt over bombekjemikalier må styrkes. Norge er ikke tjent med å bli sett på som et land hvor det er enkelt for privatpersoner å få tilgang til stoffer som kan misbrukes til å lage bomber. Regjeringen vil derfor ha strengere regulering og kontroll med bombekjemikalier og arbeide for å forby privatpersoners tilgang til en rekke slike stoffer.

Ammoniumnitrat er det første stoffet i Norge som er regulert med sikte på å begrense tilgangen til stoffer som kan brukes til å lage bomber. I Norge er øvrige stoffer eller stoffblandinger som kan misbrukes til å lage hjemmelagde bomber, i dag regulert ut fra andre hensyn enn at de kan komme på avveie eller i urette hender.

To rapporter fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) presenterer en rekke forslag til regulering og kontroll av kjemikalier som kan misbrukes til å lage bomber. Enkelte av forslagene gjelder hvordan EUs nye forordning bør gjennomføres i norsk rett. Det presiseres at forslagene til tiltak ikke må vurderes enkeltvis, men i sammenheng. I rapportene fremholdes det at det er summen av tiltak som vil bidra til økt

samfunnssikkerhet ved å gjøre det vanskelig å gjennomføre uønskede villedede handlinger med bruk av hjemmelagde bomber.

Regjeringen har besluttet at det skal arbeides videre med alle forslagene i rapportene. Arbeidet skal ha som utgangspunkt at det skal være forbudt for privatpersoner å få tilgang til stoffer og stoffblandinger som kan misbrukes til å lage hjemmelagde bomber. Det vil bli utarbeidet en oppfølgingsplan for organisering og fremdrift i arbeidet med regulering og kontroll med bombekjemikalier, i samarbeid med relevante myndigheter.

De foreslåtte tiltakene vil skjerpe kontrollen med import, produksjon, omsetning og sluttbruk, og bidra til å gjøre det vanskeligere å planlegge og gjennomføre terroranslag. Et helhetlig system for regulering og kontroll med bombekjemikalier, vil være i tråd med 22. juli-kommisjonens anbefalinger.

12. FORBRUKERPOLITIKK, PERSONVERN OG KULTUR

Hovedmålene i Regjeringens forbrukerpolitikk er å sikre forbrukerne en sterk stilling og medvirke til et mer etisk og miljøforsvarlig forbruk. Trygge, velinformerte og aktive forbrukere er viktig for godt fungerende markeder og økonomisk utvikling. Regjeringen arbeider for å sikre forbrukernes rettigheter. Informasjon er et av de mest sentrale virkemidler i forbrukerpolitikken. Forbrukerne skal ha god og tilstrekkelig informasjon om varer og tjenester som tilbys i markedet, og kunnskap om sine rettigheter som forbruker. Regjeringen jobber også for at forbrukerne skal ha tilgang til en enkel, rask og rimelig løsning ved forbrukertvister.

Forbrukerspørsmål er et viktig politikkområde for EU. Gjennom EØS-avtalen innfører Norge det samme regelverket som EU-landene på områder som prismerking, markedsføring, forbrukerkjøp, kontraktsvilkår og pakkereiser. Gjennom EØS-avtalen innfører Norge også EU-regelverk som både direkte og indirekte berører personvernet.

I 2012 ble det oppnådd enighet om forslaget til direktiv om alternativ tvisteløsning og forslaget til forordning om online tvisteløsning i forbrukersaker. Disse rettsaktene vil bli formelt vedtatt våren 2013. For 2013 vil en av de viktigste sakene på forbrukerfeltet bli Kommisjonens rapport om direktivet om urimelig handelspraksis, og ikke minst oppfølgingen av denne. For Norge er markedsføringsregelverk et viktig område av EUs forbrukerpolitikk, særlig ut fra behovet for å beskytte barn og unge. Det er imidlertid for tidlig å identifisere hovedutfordringer i dette arbeidet, i og med at rapporten ikke er lagt fram.

Retten til å få ha sitt privatliv i fred er et grunnleggende prinsipp i en rettsstat. Samtidig kan personvernet komme i konflikt med andre formål. Samfunnsutviklingen går også mot en mer omfattende registrering av personopplysninger. Regjeringen har fokus på at personvernet ikke svekkes. Det må etableres ordninger som både tar hensyn til samfunnets behov for innsyn og kontroll og enkeltmenneskets rett til personvern. Regjeringen legger stor vekt på å finne fram til rutiner og praktiske løsninger som både tar hensyn til personvernet og samtidig medvirker til bedre tjenester og en mer effektiv offentlig sektor.

De overordnede målene for regjeringens kulturpolitikk er å legge til rette for at alle kan få tilgang til et bredt spekter av ulike kunst- og kulturtilbud av høy kunstnerisk og faglig kvalitet, og å sikre den materielle og immaterielle kulturarven fra fortid og samtid som uerstattelig kilde til innsikt, identitet og opplevelse. Regjeringen har en visjon om at Norge skal være en ledende kulturnasjon som legger vekt på kultur i alle deler av samfunnslivet. Internasjonal aktivitet på kultur- og mediefeltet bidrar til å skape et levende og aktivt kulturliv i Norge gjennom å styrke kunstnerisk kvalitet, kunnskaps- og kompetanseutvikling og mangfold i sektoren.

Viktige saker innen forbrukerpolitikk, personvern og kultur:

- Kontraktsretten
- Personvern
- Rammeprogram for kultur og media
- Pengespill

12.1 Kontraktsretten

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Høsten 2011 presenterte Kommisjonen et [forslag til forordning om en europeisk salgslov](#). Forslaget innebærer en for partene valgfri salgslov ved grensekryssende handel. Instrumentet er ment å være et alternativ til nasjonal kontraktsrett ved å redusere usikkerhet knyttet til selgers og kjøpers kunnskap om kontraktsregler i andre land. Forslaget gjelder både kontrakter mellom næringsdrivende og mellom næringsdrivende og forbrukere. Forslaget innebærer en felles europeisk kontraktsrett som omfatter avtaleinngåelsen, avtaletolkning, pre-kontraktuelle informasjonsforpliktelser, mangelsbeføyelser, tilknyttete tjenesteavtaler, urimelige avtalevilkår, digitale tjenester og foreldelse av krav i forbindelse med kontrakten, samt erstatningskrav og rentekompensasjon. For de spørsmål som ikke reguleres av forordningsforslaget må løsninger søkes i nasjonal rett i samsvar med alminnelige regler om lovvalg. Medlemsstatene kan etter forslaget tillate at instrumentet også brukes på rent nasjonale kontrakter. Forslaget er for tiden til behandling i Rådet og Europaparlamentet.

Norsk holdning og oppfølging

Norge ga innspill til en felles EFTA-uttalelse om forordningsforslaget som ble fremmet i september 2012. I uttalelsen ga man uttrykk for en skepsis til om forslaget i praksis vil fremme grenseoverskridende handel til fordel for forbrukere og næringsdrivende og til det rettslige grunnlaget for forslaget. Det ble videre understreket at et mulig europeisk instrument om salgslovgivning må ha et høyt nivå på forbrukerbeskyttelsene slik at det generelle nivået på forbrukerbeskyttelsen i medlemslandene ikke blir redusert. Bare dersom dette er tilfelle kan man tenke seg at forbrukere vil velge å bruke en europeisk salgslov. Det er videre behov for noen klargjøringer hva angår urimelige avtalevilkår og samspillet mellom nasjonal kontraktsrett og en eventuell europeisk salgslov.

Ettersom forslaget har et bredt virkeområde vil det være nødvendig med en grundig vurdering av om det er EØS-relevant, noe man vil foreta når og hvis forslaget blir vedtatt.

12.2 Personvern

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Kommisjonen har lagt frem forslag til en generell [forordning om beskyttelse av personopplysninger](#) som skal erstatte gjeldende personverndirektiv. Forordningsutkastet behandles nå av Rådet og Parlamentet. Kommisjonen har også lagt frem utkast til et direktiv om behandling av personopplysninger i justissektoren.

Regjeringen har som målsetting å sikre at personvernet ikke svekkes. Det gjeldende personverndirektivet er gjennomført i personopplysningsloven. Det er nylig vedtatt endringer i personopplysningsloven, herunder en ny regel som styrker beskyttelsen av barns personopplysninger.

Norsk holdning og oppfølging

Norge ser positivt på en styrking av individets rettigheter på europeisk nivå. Norge ønsker at det europeiske regelverket skal gi nasjonal fleksibilitet, både til å opprettholde norsk beskyttelse av personopplysninger og til å ivareta andre viktige hensyn.

Personvernforordningen er EØS-relevant. Direktivet om personvern i justissektoren er Schengenrelevant. Norge er blitt invitert til å delta i behandlingen av både forordningen og direktivet i Rådets arbeidsgruppe for personvern (DAPIX). Det er opprettet en referansegruppe bestående av berørte departementer og Datatilsynet, som skal bidra i utviklingen av norske posisjoner. Forordningsutkastet er sendt på høring.

12.3 Rammeprogram for kultur og media

Hovedansvarlig: Kulturdepartementet

Norge har deltatt i EUs programmer for kultur og medier siden de startet opp på 90-tallet, og deltar for tiden i de tre programmene Kultur 2007-2013, MEDIA 2007 og Media mundus. Programmene bidrar til økte finansieringsmuligheter for norske aktører og gir kompetanse, inspirasjon og mulighet til å skaffe seg et internasjonalt nettverk.

Kommisjonen fremmet forslag til et nytt kultur- og medieprogram i november 2011, Creative Europe 2014-2020, som skal erstatte dagens kultur- og medieprogrammer når disse løper ut i 2013. Forslaget innebærer en sammenslåing av kultur- og medieprogrammene, i tillegg til etableringen av en ny, tverrsektoriell ordning som skal stimulere kulturnæringer og gi aktører i sektoren tilgang til banklån.

Forslaget innebærer et budsjett på 1,8 mrd. euro for hele perioden på syv år, en økning på 37 % sammenliknet med inneværende programperiode.

Norsk holdning og oppfølging

Norge er positiv til kultur- og mediesamarbeidet i EU. De nåværende kultur- og medieprogrammene bidrar til å styrke samhandlingen mellom aktører i kultur- og mediesektoren i Norge og Europa.

Norge følger aktivt med på behandlingen av Kommisjonens programforslag i EUs organer.

12.4 Pengespill

Hovedansvarlig: Kulturdepartementet

Pengespill er ikke positivt regulert i EU-traktaten eller annen sekundær EU-lovgivning. Området er spesifikt unntatt fra virkeområdet for direktivet om audiovisuelle

medietjenester, e-handelsdirektivet og tjenestedirektivet. I henhold til EU-domstolens rettspraksis er pengespill en tjeneste i EU-rettslig forstand og i utgangspunktet en del av det indre marked, men medlemslandene er gitt en vid skjønnsmargin til å fastsette restriksjoner dersom disse kan begrunnes i sosialpolitiske hensyn og offentlig orden.

På bakgrunn av anmodninger fra Europaparlamentet (Schaldemose-rapporten og Creutzman-rapporten) og Rådet (Conclusions on the framework for gambling and betting in the EU-member states), gjennomførte Kommisjonen i 2011 en høring av grønnboken om Online gambling og nedsatte i desember 2012 en arbeidsgruppe bestående av regulatoriske myndigheter fra EØS-landene. Arbeidsgruppen har et mandat som varer ut 2015 og skal primært arbeide med pengespill på internett. Gruppen skal undersøke muligheten for en etablering av samarbeid mellom europeiske pengespillmyndigheter gjennom utarbeidelse av minimumsstandarder i form av anbefalinger. Det skal rettes fokus mot administrativt samarbeid, utveksling av informasjon, forbrukerbeskyttelse, markedsføring, kampfiksing og hvitvasking. Kommisjonen har gitt uttrykk for at det ikke foreligger planer om å harmonisere pengespillområdet, men ønsker å finne frem til tiltak for å kunne styrke de enkelte medlemslandenes mulighet til å regulere sine respektive pengespillmarkeder. Norge har fått observatørstatus med talerett i arbeidsgruppen, og representeres ved Kulturdepartementet og Lotteritilsynet.

Norsk holdning og oppfølging

Norge mener at det er positivt at Kommisjonen erkjenner de enkelte medlemmenes anledning til å regulere sine respektive nasjonale pengespillmarkeder. Det er også positivt at EØS-landene forsøker å etablere et samarbeid på grunn av det grenseoverskridende elementet knyttet til pengespill på internett.

13. HANDEL MED LANDBRUKSVARER

Hovedansvarlig: Landbruks- og matdepartementet

EUs felles landbrukspolitikk omfattes ikke av EØS-avtalen. EØS-avtalen har likevel betydning for norsk matproduksjon og handel med landbruksvarer. Gjennom EØS-avtalen er det vedtatt et omfattende harmonisert regelverk på matområdet. I tillegg inneholder EØS-avtalen bestemmelser om handel med basislandbruksvarer og bearbeidede landbruksvarer. Artikkel 19 i EØS-avtalen forplikter avtalepartene til hvert annet år å gjennomgå vilkårene for handel med basislandbruksvarer med sikte på en gradvis liberalisering av handelen. Liberaliseringen skal skje innenfor rammen av nasjonal landbrukspolitikk, og den skal være gjensidig fordelaktig. Videre etablerer Protokoll 3 til EØS-avtalen et system for å utjevne prisforskjellene mellom EU og Norge på råvarer som inngår i bearbeidede landbruksvarer. Hensikten med systemet er å sikre like konkurransevilkår og gi grunnlag for økt gjensidig handel.

En rekke EU-land har eksportinteresser mot det norske matmarkedet og ønsker en liberalisering av landbrukshandelen. Det har vært en betydelig økning av eksporten av landbruksvarer fra EU til Norge de siste 10 årene. Verdien av Norges import av landbruksvarer fra EU på 11,5 milliarder kroner i 2001 har økt til 27,1 milliarder kroner i 2011. Eksporten av landbruksvarer fra Norge til EU har i samme periode vært på et stabilt nivå.

Norsk holdning og oppfølging

Norge følger opp artikkel 19 og Protokoll 3 i samsvar med avtalenes forpliktelser. To artikkel-19-avtaler mellom Norge og EU er iverksatt (2003 og 2012). Det legges opp til en ny gjennomgang av handelen med bearbeidede landbruksprodukter sammen med EU i løpet av 2013/2014, for å vurdere grunnlaget for nye forhandlinger.

Norge, Island og Kommisjonen møtes fast hvert år for å gjennomgå oppfølgingen av Protokoll 3 (utvikling i handel, protokollens funksjon m.v.). Dersom det oppstår problemstillinger knyttet til oppfølgingen av inngåtte avtaler, møtes Norge og Kommisjonen i egne møter ved behov. Siste Protokoll-3-avtale ble inngått i 2004.

DEL 2 – JUSTIS OG INNENRIKSSAMARBEIDET

EU-landenes samarbeid om justis- og innenriksspørsmål har de seneste årene gradvis blitt utviklet i dybde og omfang. Samarbeidet omfatter visum- og grensesamarbeid, samarbeid om ulovlig innvandring, asyl- og flyktningsspørsmål, innvandring, sivilrettslig samarbeid og politisamarbeid, kriminalitetsforebygging og -bekjempelse samt strafferettslig samarbeid. Etter hvert er også problemstillinger som indre sikkerhet, terrorisme, grunnleggende menneskerettigheter og forholdet til tredjeland blitt en viktig del av justispolitikken i EU. I dag fremstår justis- og innenriksområdet som ett av de mest dynamiske samarbeidsområdene i EU.

EU-samarbeidet på justis- og innenriksområdet har som målsetting å sørge for at borgerne kan leve sine liv i et område preget av frihet, trygghet og rettferdighet. For å oppnå dette har EUs medlemsland utviklet et stadig tettere samarbeid for å bekjempe ulike former for grenseoverskridende kriminalitet. Samtidig pågår det en harmonisering av regelverk som skal sikre grunnleggende rettigheter av høy standard for alle som oppholder seg i EU.

Målsettingene for EUs samarbeid på justis- og innenriksområdet er i stor grad i tråd med norsk politikk. Samtidig er de utfordringer som EUs medlemsland stilles overfor når det gjelder grensekryssende kriminalitet, ulovlig innvandring og håndtering av flyktningstrømmer langt på vei til stede også for Norge. Fra norsk side har man sett det som hensiktsmessig å samarbeide med de øvrige europeiske land når det gjelder å løse disse utfordringene, og Norge er derfor knyttet til viktige deler av EUs samarbeid om justis- og innenrikssaker gjennom flere avtaler og ordninger. Den viktigste av disse avtalene er tilknytningsavtalen til Schengen-samarbeidet.

Som Schengen-medlem er vi avhengig av at regelverk og tiltak som er knyttet til kontroll av den felles yttergrensen gjennomføres effektivt i hele Schengen-området. Norge deltar gjennom Fellesorganet i Rådets behandling av Schengen-relevante rettsaker og tiltak på alle nivåer, både på ekspertnivå, høyere embetsnivå og ministernivå. Schengen-samarbeidet omfatter samarbeid om kontroll av den felles yttergrensen, felles visumpolitikk, og deler av EUs politisamarbeid og strafferettslige samarbeid.

Også andre deler av EUs samarbeid på justis- og innenriksområdet påvirker Norge i større eller mindre grad. Det har derfor vært norsk politikk å søke en bred deltakelse i EUs samarbeid på justis- og innenriksfeltet, og å bidra aktivt til at dette samarbeidet fungerer godt.

[Meld. St. 7 \(2010-2011\) Kampen mot organisert kriminalitet](#) og [Meld. St. 9 \(2009-2010\) Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv](#) understreker at disse viktige politikkområdene i stor grad påvirkes av hendelser og utvikling i land rundt oss. Den norske politikktutforming må sees i sammenheng med politikken som føres i våre europeiske naboland.

Justis- og beredskapsdepartementet er hovedansvarlig for Norges deltakelse i justis- og innenrikssamarbeidet.

1. Ny Schengen-evalueringsmekanisme

Styrket yttergrensek kontroll er et viktig virkemiddel for å begrense tilstrømmingen av personer uten oppholdsgrunnlag og bekjempe menneskehandel og smugling. Et sentralt element i Schengen-samarbeidet er at hvert deltakerland utfører den ytre grensek kontrollen på egne grenser på vegne av samtlige deltakende land. Hvert enkelt land er derfor avhengig av at de øvrige ivaretar sine Schengen-forpliktelser på en best mulig måte, og gjennomfører grensek kontroll i samsvar med de regler som gjelder for dette.

Hovedformålet med Kommisjonens forslag er å innføre et rettslig rammeverk for evalueringen av deltakerlandenes gjennomføring av Schengen-regelverket. Mekanismen er utformet for å opprettholde gjensidig tillit mellom medlemslandene når det gjelder deres evne til å gjennomføre en effektiv og forsvarlig grensek kontroll. Kommisjonen viser i forslaget til ny Schengen-evalueringsmekanisme til at den har identifisert en rekke svakheter ved dagens ordning, som man gjennom forslaget til ny evalueringsordning søker å avhjelpe.

Kommisjonens forslag innebærer at ansvaret for evalueringen og godkjenningen av nye land som skal tiltre Schengen-samarbeidet fortsatt blir liggende hos medlemslandene. Samtidig får Kommisjonen en sterkere rolle i den løpende evalueringen av land som allerede anvender Schengen-regelverket. Kommisjonen skal utføre dette arbeidet i tett samarbeid med medlemslandene.

Forslaget er Schengen-relevant og har vært behandlet i Fellesorganet, og det foreligger en enighet i Rådet. Det har imidlertid vært uenighet mellom Rådet og Europaparlamentet om hjemmelsgrunnlaget og den videre behandlingen av denne saken. Det foregår forhandlinger mellom Rådet og Parlamentet, men det er ikke klart når forslaget vil være klart til vedtakelse.

Norsk holdning og oppfølging

En styrket Schengen-evalueringsmekanisme anses som en fordel for Norge, og vi er generelt positive til forslaget. Det er viktig at alle land som anvender hele eller deler av regelverket evalueres. Det er imidlertid også viktig at medlemslandenes innflytelse under prosessen ikke forsvinner. At evalueringene i større grad skal bygges på risikoanalyser, at det åpnes for uanmeldte besøk og at det settes strengere krav til oppfølging etter evalueringene anses som positivt.

2. Nye finansieringsinstrumenter

Kommisjonen framla i november 2011 en melding om budsjettet for justis- og innenriksfeltet i EU for perioden 2014-2020. Meldingen ble ledsaget av et forslag om etablering av et fond for indre sikkerhet, som er delt i to instrumenter. Ett av disse er Instrumentet for finansiell støtte til yttergrenser og visum, som er Schengen-relevant.

Hovedformålet med instrumentet er å bidra til et høyt sikkerhetsnivå i EU. Innenfor rammen av dette skal instrumentet spesielt bidra til å støtte den felles visumpolitikken og grenseforvaltningen. Størstedelene av midlene skal fordeles til nasjonale programmer og

tiltak i medlemslandene. Det settes også av midler til en fleksibel krisehåndteringsmekanisme som skal gi EU mulighet til raskt å kunne reagere på krisesituasjoner, som f. eks. situasjoner med stort migrasjonspress eller ekstraordinært antall grensepasseringer.

I Kommisjonens forslag er totalrammen for grenseinstrumentet på 3520 millioner Euro. Ut fra nøkkelen for beregning av norsk bidrag til Schengen-samarbeidet, vil Norge, basert på siste forslag til kompromiss under forhandlingene, måtte innbetale ca. NOK 820 millioner¹ over 7-årsperioden. Til Norges nasjonale programmer vil vi få tilbake ca. NOK 128 millioner. Tallene er avhengig av at EU enes om et langtidsbudsjett i tråd med Kommisjonens forslag. Det synes imidlertid klart at et flertall av medlemslandene i Rådet krever kutt i EUs totale langtidsbudsjett. Det må derfor påregnes endringer i totalrammen, og dermed også i Norges andel.

Forslaget behandles i Fellesorganet, og vil sannsynligvis bli vedtatt av Rådet og Europaparlamentet i 2013. Dette forutsetter imidlertid at det oppnås enighet om EUs langtidsbudsjett.

Norsk holdning og oppfølging

Det er viktig for Norge at alle land i Schengen-samarbeidet har en god yttergrensekontroll. Med fravær av indre grensekontroll kan migranter bevege seg fritt også til Norge, når de først er kommet inn i Schengen-området. Det er derfor i Norges interesse å bidra til at grensekontrollen styrkes i andre land, og da særlig på den sørlige sjøgrensen og den østlige landegrensen.

Norge er generelt positiv til forslaget, inkludert at store deler av allokeringen må skje til de land som har de største utfordringene på sin yttergrense.

3. Smarte grenser

I oktober 2011 la Kommisjonen fram en melding om Smart Borders, som omfatter et entry/exit-system og et «registered travelers»-program.

Smart borders-meldingen går ut på å innføre elektronisk registrering av alle tredjelandsborgere som reiser inn i eller ut av Schengen-området., samt et forenklet, automatisert grensekontrollsystem for EU/Schengenborgere og andre nærmere bestemte kategorier reisende som har rett til forenklet grensepassering. Formålet med forslaget er å forbedre og effektivisere grensekontrollen, samt å gjøre det enklere å identifisere tredjelandsborgere som ikke har reist ut av området ved oppholdstidens slutt. Forslaget vil berøre rutiner ved passeringer av ytre grenser som faller inn under norske myndigheters ansvar. Dersom det blir fastsatt bindende regler for dette, må nødvendige elektroniske systemer kunne tas i bruk ved våre grensepasseringssteder, og vi må ha en lovendring som gir hjemmel for slike registreringer. Det vil dessuten stilles klare krav til regler som ivaretar personvern og databeskyttelse.

¹ Basert på en andel på ca. 3 % og en Eurokurs på 7.8

Kommisjonen la 28. februar 2013 frem forslag til rettsakter om entry/exit-system og forenklet automatisk grensepasseringsprogram. Forslagene er Schengen-relevante, og vil i første omgang på vanlig måte bli behandlet i en arbeidsgruppe under Rådet, der Norge og de øvrige Schengen-assosierte land vil delta.

Norsk holdning og oppfølging

Formålet med Smart Borders-systemet er sammenfallende med Norges syn. Systemet vil kunne effektivisere grensekontrollen og motvirke ulovlig opphold. Det er sentralt at et slikt system ivaretar grunnleggende rettigheter, herunder personvern.

4. Eurosur

Rådet ba i 2006 Kommisjonen om å utvikle forslag for å forsterke overvåkingen av særlig de sørlige maritime grenseområdene. Bak initiativet ligger et ønske om å begrense den illegale innvandringen over sjøgrensene og de østlige landegrensene, samt å redusere forekomsten av skipsforlis med tap av menneskeliv. I meddelelsen om European Border Surveillance System (Eurosur) peker Kommisjonen på at EU i dag har et fragmentert og ufullstendig system for elektronisk overvåking av de ytre grenser.

Kommisjonen har utarbeidet et forslag til en forordning om Eurosur, og foreslår en gradvis opptrapping og utvikling av et integrert grenseovervåkningssystem for Schengenområdet med særlig vekt på de sørlige maritime grensene og de østlige landegrensene. Det overordnede elementet i konseptet er å etablere en felles teknisk plattform og rammeverk for å støtte nasjonal innsats innen grensehåndtering og å fremme samarbeid mellom medlemslandene, Frontex og aktuelle tredjeland på området. Dette skal skje uten å påvirke nasjonal jurisdiksjonsutøvelse, og innenfor allerede etablert Schengen-samarbeid.

Medlemslandene skal etablere nasjonale koordineringssentre som skal være operative fra oktober 2013 når det gjelder østlige landegrense og sørlig sjøgrense, og fra oktober 2014 for resterende sjøgrenser. Kommisjonens forslag har vært behandlet av Rådet i Fellesorgan-format, og det foregår forhandlinger mellom Rådet og Parlamentet. Forslaget vil ventelig bli vedtatt i løpet av 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Norge er i utgangspunktet positive til at det settes i gang arbeid for å styrke grenseovervåkingen. Arbeidet vil føre til mer koordinert samarbeid mellom involverte etater og dermed bedre grensekontroll. Alle tiltak må imidlertid være proporsjonale i forhold til det man ønsker å oppnå, og det må tas behørig hensyn til våre internasjonale forpliktelser, blant annet på menneskerettighetsområdet. Ved å ta i bruk systemet vil Norge kunne oppfylle sine Schengenforpliktelser hva gjelder yttergrensekontroll på en mer effektiv måte, særlig med tanke på skipstrafikk langs norskekysten.

Norge deltar i arbeidet for å utvikle retningslinjer for organisering av nasjonale koordineringssentre. Fra norsk side har man besluttet å legge et nasjonalt koordineringssenter til Kripos. I utkast til ny grenselov (NOU 2009:20) er det foreslått å

gi grenseovervåkingen en rettslig forankring. Utkastet har vært på høring, og det planlegges å fremme lovproposisjon til Stortinget i løpet av 2013.

5. Visuminformasjonsystemet

For å bedre kontrollen med innreise til Schengen-området, ble det besluttet å opprette et informasjonssystem til bruk for visumsaksbehandlingen, Visa Information System (VIS). VIS er et felles system for Schengen-landene, der opplysningene som søkere legger inn i standardiserte visumsøknadsskjemaer skal lagres i en sentral database sammen med fingeravtrykk og ansiktsfoto.

VIS startet opp 11. oktober 2011. Hittil har tre av totalt 23 regioner blitt koblet til VIS-databasen, nærmere bestemt Nord Afrika, Midtøsten (eksklusiv Palestina) og Gulf-landene. Region 4 til 11 rulles ut etter bestemte datoer i løpet av 2013. Regionene omfatter Vest- og Sentral-Afrika, østlige og sørlige Afrika, Sør-Amerika, Sørøst-Asia og sentralasiatiske deler av de tidligere sovjetstatene (SUS). Utrullingsplanen for regionene 12 til 23 er ennå ikke besluttet, men Kommisjonens forslag er India med omkringliggende land som region 12, Kina med omkringliggende land som region 13 og Russland som region 14. Kommisjonen vil trolig forsere utrullingstempoet, siden oppstarten av utrulling ble forsinket.

Norsk holdning og oppfølging

Norge er på lik linje med de øvrige Schengenlandene tilknyttet VIS. Dette er til stor hjelp for utlendingsforvaltningen mht. kontroll og oversikt i visumsaksbehandlingen, selv om utenriksstasjonene og grensekontrollen får noe flere arbeidsoppgaver i forbindelse med VIS. Som part i Schengen-samarbeidet har Norge deltatt i utarbeidelsen av rettsaktene som ligger til grunn for VIS, og har foretatt de nødvendige forutgående juridiske og tekniske tiltak for innføringen og anvendelsen av systemet.

6. Visumavtaler

To aktuelle problemstillinger i utviklingen av EUs felles visumpolitikk er spørsmål om visumresiproisitet for EU-statene vis-à-vis tredjeland, og avtaler om lettelser i visumbehandlingen mellom EU-statene og tredjeland.

EUs naboland har overfor EU reist spørsmålet om egne avtaler om lettelser i visumsaksbehandlingen, der det langsiktige målet er visumfrihet til EU og Schengen-området. Lettelser i visumpolitikken vil fortsette å være et viktig instrument for EU i naboskapspolitikken, og har også vært aktuelt overfor land i Nord-Afrika etter de politiske omveltningene. Det er Kommisjonen som forhandler visumavtaler på vegne av EU.

EU har visumfrihetsavtaler med en rekke land. Kommisjonen har foreslått å innføre en suspensjonsmekanisme i Schengen-regelverket for å sikre en rask og effektiv suspensjon av visumfriheten i situasjoner med misbruk, dersom gitte vilkår tilsier dette. Kommisjonen har også foreslått en mekanisme for å sikre at tredjeland som gis

visumfrihet til Schengen-området, gjengjelder dette med å gi visumfrihet til alle Schengen-borgere. Kompetansesstrid mellom Rådet og Parlamentet har gjort det vanskelig å oppnå enighet om denne lovsaken.

Norsk holdning og oppfølging

Som assosiert medlemsland må Norge forhandle bilaterale avtaler med de angjeldende land, slik at det oppnås harmoni i visumpolitikken innenfor Schengen- samarbeidet.

Norge har i likhet med de øvrige medlemslandene støttet forslaget om å innføre en beskyttelsesmekanisme som kan reversere visumfrihet, der visumfriheten gir uønskede følger.

Norge arbeider fortløpende med å inngå tilsvarende visumlettelsesavtaler som EU.

7. Retur- og tilbaketakelsesavtaler

Returpolitikken er viktig for en troverdig migrasjons- og asylpolitikk. For å kunne gjennomføre retur av personer uten lovlig opphold, er det ofte behov for opprinnelseslandets aksept av den folkerettslige forpliktelsen som eksisterer til å ta i mot egne statsborgere. Det er også nødvendig å inngå avtaler der det er snakk om tilbaketakelse av tredjelandsborgere. Det har derfor vært viktig for EU å inngå tilbaketakelsesavtaler parallelt med inngåelse av avtaler om visumlettelse.

EU har blant annet nylig fremforhandlet en tilbaketakelsesavtale med Tyrkia. Grunnet diskusjoner knyttet til Tyrkias ønske om korresponderende visumlettelse, og hvor omfattende disse skal være, er denne avtalen ennå ikke signert. Så snart det er mulig vil Norge starte forhandlinger om en tilsvarende avtale med Tyrkia.

Norsk holdning og oppfølging

Kommisjonen representerer ikke Norge i forhandlinger om visumavtaler og tilbaketakelsesavtaler. EUs avtaler inneholder som regel en klausul om at det er ønskelig at tilsvarende avtaler inngås med de assosierte Schengen-statene. Vår utfordring er å følge opp disse avtalene med egne bilaterale forhandlinger med de aktuelle landene. Det gjennomføres årlige konsultasjonsmøter om tilbaketakelsesavtaler mellom de assosierte land og Kommisjonen.

Fra norsk side arbeides det kontinuerlig overfor land det er ønskelig å etablere tilbaketakelsesavtaler med. P.t. arbeides det blant annet med å inngå tilbaketakelsesavtaler med Aserbajdsjan, Tyrkia, Somalia/Somaliland, Ghana, Eritrea, Sri Lanka, Pakistan og Nigeria.

8. Felles europeisk asylsystem

EUs felles europeiske asylsystem (CEAS) består av fire grunnelementer; prosedyredirektivet, statusdirektivet, mottaksdirektivet og Dublin-forordningen. EU er i gang med andre fase i gjennomføringen av CEAS. Evaluering av de første rettsaktene er

gjennomført og fulgt opp gjennom forslag til endringer. I tillegg er det etablert et europeisk støttekontor på asylområdet, European Asylum Support Office (EASO), for å utvikle et effektivt og godt understøttet praktisk samarbeid mellom medlemslandene og med andre partnere.

EASO-forordningen og revidert versjon av statusdirektivet er vedtatt. Det er oppnådd enighet mellom Rådet og Europaparlamentet om mottaksdirektivet og Dublin-forordningen, men disse er ikke formelt vedtatt. Det foregår forhandlinger om de gjenstående to rettsakter i asylpakken, prosedyredirektivet og Eurodac-forordningen (fingeravtryksregister). Det er sannsynlig at alle de gjenstående rettsaktene vil bli vedtatt i løpet av våren 2013.

Norsk holdning og oppfølging

Asyl- og flyktningpolitikken er, med unntak av Dublinsamarbeidet, et område hvor Norge per i dag ikke har inngått samarbeidsavtaler med EU. Norge har dermed ingen formelle rettigheter eller forpliktelser overfor EU i denne sammenheng. Dette innebærer imidlertid ikke at samarbeid med EU ikke er viktig for Norge. Fra norsk side følger vi utviklingen i oppbyggingen av CEAS svært nøye, siden endringer i regelverk og praksis innenfor EU kan få indirekte konsekvenser for Norge, blant annet gjennom endringer i tilstrømmingen av asylsøkere. Det er derfor en prioritert oppgave å sikre at vi er oppdatert på regelverks- og praksisutvikling på asylfeltet i EU. En økt harmonisering av EUs asylpolitikk vil kunne medføre behov for tilpasninger av norsk regelverk.

Norge har bidratt i arbeidet med revisjon av Dublin-forordningen. Vi ser Dublinsystemet som en sentral del av samarbeidet på feltet og deltar aktivt i det operative samarbeidet og den faglige utviklingen. EASO er ikke Schengen-relevant, men en deltakelse i EASO har nær sammenheng med vår deltakelse i Dublinsamarbeidet. Ved anvendelsen av Dublinregelverket i asylsaksbehandlingen er det viktig for oss å kunne legge til grunn at asylinstituttet i de land vi samarbeider med er i samsvar med internasjonale standarder. Et tettere praktisk europeisk samarbeid vil være viktig for å kunne ivareta norske interesser, samtidig som vi vil kunne bidra med kompetanse. I forordningen om EASO er det åpnet for norsk deltakelse, og vi har gitt uttrykk for at vi ønsker å delta.

Regjeringen vil prioritere arbeidet med å knytte Norge til EASO og delta i byråets praktiske arbeid. Forhandlinger om de assosierte lands deltakelse pågår.

9. Europeisk migrasjonsnettverk

EU har styrket systematisk utveksling av informasjon om asyl og innvandring av tredjelandsborgere gjennom kunnskapsnettverket European Migration Network (EMN). Nettverket består av nasjonale kontaktpersoner og Kommisjonen. I tillegg til dette utvikles nasjonale nettverk som bringer sammen forvaltningsmyndigheter, forskningsinstitusjoner og det sivile samfunn. Nettverket har som formål å dekke informasjons- og analysebehov hos EUs institusjoner og medlemsland om migrasjon og asyl, gjennom å bidra med oppdatert, objektiv, pålitelig og sammenliknbar informasjon som skal støtte politikktutvikling i EU. Norge har deltatt aktivt på alle EMNs virkefelt siden juli 2010. For mer informasjon, se www.emnnorway.no.

Norsk holdning og oppfølging

Deltakelse i EMN gir løpende informasjon om utviklingen i ulike deler av EUs og de enkelte medlemslands flyktning- og migrasjonspolitik. Dette er viktig for å bidra til at norsk politikk og praksis er godt avstemt mot andre europeiske land. Nettverket er godt organisert og produserer studier og annen informasjon av god kvalitet og relevans for Norge.

10. Samarbeid med tredjeland

EU vektlegger en mer balansert og helhetlig tilnærming til migrasjon gjennom dialog og samarbeid med tredjeland. Den helhetlige tilnærmingen til migrasjon og mobilitet danner rammeverket for utenlandsdimensjonen av EUs asyl- og migrasjonspolitik. Tilnærmingen omfatter fire temaer: tilrettelegging for lovlig migrasjon, bekjempelse av ulovlig migrasjon, utnytting av synergiene mellom migrasjon og utvikling samt arbeid med å gi internasjonal beskyttelse. I handlingsplanen for Stockholm-programmet er bl.a. fremhevet at en fremtidsrettet europeisk migrasjonspolitik basert på solidaritet, felles ansvar og partnerskap er et viktig politisk mål for EU. Ved å anerkjenne samspillet mellom feltene, rettes det oppmerksomhet mot et bredt spekter av migrasjonsrelaterte spørsmål, samtidig som de grunnleggende årsakene til migrasjon og tvungen migrasjon søkes belyst. EU ønsker å videreutvikle politikken på dette området i årene som kommer. Kommisjonen presenterte i november 2011 meldingen «Global Approach to Migration and Mobility».

Norsk holdning og oppfølging

Fra norsk side er det spesielt ønskelig å knytte seg til det samarbeidet EU etablerer med viktige opprinnelses- og transittland for migrasjonsstrømmene mot Europa. Utviklingen i Nord-Afrika har revitalisert EUs arbeid med migrasjonspartnerskap i regionen, og dette blir behandlet i sammenheng med instrumenter som EUs naboskapspolitikk for landene i sør. EUs arbeid med en helhetlig politikk for migrasjon kan være et interessant samarbeidsområde for Norge, blant annet i lys av Stortingsmelding 13 (2008-2009) om Klima, konflikt og kapital og melding til Stortinget nr 7 (2010-2011) om Kampen mot organisert kriminalitet.

Norge følger utviklingen på feltet, og deltar i ulike regionale prosesser i tilknytning til EUs migrasjonssamarbeid med tredjeland.

11. Forsterket politisamarbeid

De såkalte Prüm-beslutningene dreier seg i hovedsak om å forbedre informasjonsutvekslingen mellom politietatene i EUs medlemsstater. Det viktigste tiltaket er at statene skal gi andre staters politimyndigheter mulighet til å søke i nasjonale databaser for DNA, fingeravtrykk og kjøretøy. Tilgangen skal skje gjennom et nasjonalt kontaktpunkt. Ved treff vil man måtte henvende seg til den aktuelle staten for å få ytterligere opplysninger. Det er denne statens regler som vil regulere hvilken adgang det er til å gi tilgang til ytterligere informasjon.

Prüm-beslutningene har også regler om informasjonsutveksling ved større arrangementer. Det legges opp til at det på begjæring og uoppfordret skal utveksles informasjon for å forebygge straffbare handlinger og for å opprettholde den offentlige orden og sikkerhet. Opplysninger som kan knyttes til person, kan bare brukes til dette formål og skal slettes etter bruk. Beslutningene har også regler om felles politioperasjoner som åpner for fellespatruljer og felles operasjoner. Alle deltakende stater må være enige om slike operasjoner, og deltakende tjenestemenn står under vertsstatens kommando.

Prüm-beslutningene har et omfattende kapittel om datasikkerhet og behandling av personopplysninger. De personvernmessige sidene er derfor godt ivaretatt.

Prüm-beslutningene er ikke Schengen-relevante og ble dermed ikke gjeldende for Norge gjennom vår Schengen-assosieringsavtale.

Norsk holdning og oppfølging

Prüm-avtalen gir ikke politiet tilgang til flere eller andre opplysninger enn det vi allerede har tilgang til gjennom regulært politisamarbeid, herunder gjennom Schengen-avtalen. Derimot gjøres informasjonsutvekslingen mer effektiv gjennom at man kan søke direkte i referansedata fra andre staters databaser. Politiet kan raskt utelukke videre forespørsler til de stater hvor man ikke har fått treff i registrene, og konsentrere sin innsats mot den stat eller de stater der man har fått treff. Tilslutning til Prüm vil derfor medføre en effektivisering av etterforskningen av alvorlig grensekryssende kriminalitet og for oppklaringsmulighetene av slik kriminalitet. Også de øvrige bestemmelsene om politisamarbeid vil gi norsk politi forbedrede muligheter til samarbeid over landegrensene. Avtalen vil ha budsjettmessige konsekvenser da norske fingeravtrykk og DNA-registre vil måtte tilpasses de tekniske kravene i Prüm.

I november 2009 undertegnet Norge og Island en avtale som knytter oss til de såkalte Prüm-beslutningene. Avtalen knytter Norge til alle de materielle bestemmelsene i Prüm-beslutningene slik de er. I og med at Norge og Island er tredjeland, er det foretatt enkelte institusjonelle tilpasninger i vår tilknytningsavtale.

Avtalen er undertegnet med forbehold for ratifikasjon. Før avtalen kan tre i kraft kreves det en oppgradering av de tekniske systemene i politiet, og politiregisterforskriften må vedtas og settes i kraft. På EU-siden er avtalen nå godkjent.

12. Schengen informasjonssystem

Høsten 2006 ble det vedtatt et nytt regelverk for Schengen informasjonssystem, det såkalte SIS II. Regelverket bygger på eksisterende regelverk, men SIS II vil inneholde noen flere opplysningskategorier.

Innføring av SIS II har krevd omfattende tekniske endringer, både i det sentrale EU-systemet og i nasjonale systemer. Den nye versjonen av SIS II, som ble vedtatt i 2006, er en utvidet og modernisert utgave som gir tilgang på flere funksjoner og mer informasjon

for brukerne. Etter mange års utvikling og testing blir SIS II satt i operativ bruk 9. april 2013.

13. Gjensidig hjelp i straffesaker

EU vedtok 29. mai 2000 en konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker mellom medlemsstatene. En tilleggsprotokoll til denne konvensjonen ble vedtatt 16. oktober 2001. Enkelte av bestemmelsene i konvensjonen og protokollen er definert som en videreutvikling av Schengen-samarbeidet, og er derfor gjennom Norges samarbeidsavtale gjeldende også for Norge. For at de øvrige bestemmelsene i konvensjonen og protokollen skulle kunne gjøres gjeldende, inngikk Norge og Island en avtale med EU i desember (Tilknytningsavtalen).

Formålet med 2000-konvensjonen og 2001-protokollen er å fremme et tettere internasjonalt samarbeid i kampen mot kriminalitet, for effektivt å kunne straffeforfølge og forebygge kriminalitet på tvers av landegrensene. Det rettslige samarbeidet gjøres enklere og mer fleksibelt, eksempelvis ved regler om direkte oversendelse av rettsanmodninger. Avtalene regulerer videre enkelte former for rettslig samarbeid som ikke tidligere er konvensjonsregulert, som for eksempel avhør ved video- og telefonkonferanse, avlytting av telekommunikasjon og overvåkning av banktransaksjoner. Konvensjonen har også enkelte bestemmelser om politisamarbeid i form av blant annet felles etterforskning, hemmelig etterforskning mv.

Norsk holdning og oppfølging

Det felles reisefrihetsområdet innen Schengen medfører at også kriminaliteten i stigende omfang er grenseoverskridende. 2000-konvensjonen og 2001-protokollen er viktige redskaper innen EU for å bekjempe kriminalitet over landegrensene. Tilknytningsavtalen gir Norge muligheten til å ta del i dette samarbeidet, slik at vi ikke risikerer å bli fristed for forbrytere.

Prop. 97 LS (2011-2012) Endringer i utleveringsloven m.m. og samtykke av ratifikasjon av Avtale 19. desember 2003 mellom Den europeiske union og Republikken Island og Kongeriket Norge og Annen tilleggsprotokoll 8. november 2001 til Den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker ble behandlet av Stortinget i juni 2012. Tilknytningsavtalen trådte i kraft 1. januar 2013, og Annen tilleggsprotokoll trer i kraft 1. mars 2013.

14. Den europeiske arrestordre

EU vedtok 13. juni 2002 rammebeslutningen om den europeiske arrestordre og overleveringsprosedyrer mellom medlemsstatene. Rammebeslutningen ble ikke ansett som en videreutvikling av Schengen-samarbeidet, men Norge og Island inngikk 28. juni 2006 en avtale med EU om overleveringsprosedyrer mellom partene (parallellavtalen). Parallellavtalen er basert på den europeiske arrestordren og er på de fleste punkter tilnærmet likelydende med denne, samtidig som det er prinsipielt viktige forskjeller. Parallellavtalen innebærer at utlevering til og fra EU-statene vil bli erstattet av overlevering, som er et tilsvarende, men vesentlig forenklet institutt. Begrepet

«utlevering» er i avtalen erstattet med begrepet «overlevering» nettopp for å markere et systemskifte.

Norsk holdning og oppfølging

Det er viktig for Norge å få på plass forenklete prosedyrer for overlevering til og fra EU-statene samtidig med at hensynet til rettsikkerheten ivaretas. Ikrafttredelse av parallellavtalen vil innebære en betydelig forenkling og effektivisering av prosedyrene for overlevering av lovbrøtere mellom Norge og EU- statene.

Stortinget samtykket til ratifikasjon av parallellavtale til den europeiske arrestordre 1. desember 2011. Norsk ratifikasjon er forventet våren 2013. På EU siden ble parallellavtalen godkjent av Parlamentet høsten 2011, og ligger nå hos Rådet for endelig godtakelse. For at avtalen skal kunne tre i kraft må hvert enkelt medlemsland gjennomføre nasjonale prosedyrer og sende Rådssekretariatet de erklæringer de ønsker å gjøre gjeldende i henhold til avtalen.

15. Soningsoverføring

EUs ministerråd vedtok 27. november 2008 rammebeslutning om anvendelse av prinsippet om gjensidig anerkjennelse av dommer i straffesaker om idømmelse av frihetsstraff eller frihetsberøvende foranstaltninger med henblikk på fullbyrdelse i Den europeiske union. Rammebeslutningen er ikke Schengen-relevant, og dermed ikke gjeldende for Norge.

Rammebeslutningen bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse. Etter rammebeslutningen kan en dømt overføres uten samtykke dersom han eller hun overføres til sin nasjonalstat og det er der vedkommende bor.

Rammebeslutningen forenkler gjeldende prosedyrer for overføring av straffedømte personer til soning i sine hjemstater i forhold til bestemmelsene i Europarådskonvensjonen av 1983. Videre innsnevres hjemstatens muligheter til å nekte å ta i mot personer til soning i forhold til tilsvarende regler i ovennevnte Europarådskonvensjon med tilleggsprotokoll.

Norsk holdning og oppfølging

En tilslutningsavtale til EUs rammebeslutning vil innebære en effektivisering og forenkling av overføringsprosedyrene, samt en utvidelse av muligheten for overføring. Norge ønsker derfor en avtale med EU som knytter oss til rammebeslutningen som er vedtatt i EU.

I påvente av dette har Norge bedt om avtaler som bygger på rammebeslutningen med enkelte utvalgte land. Avtaler er undertegnet med Latvia, Litauen og Romania, og avtalene med Latvia og Romania trådte i kraft våren 2012.

DEL 3 – SAMARBEID PÅ DET UTENRIKS- OG SIKKERHETSPOLITISKE OMRÅDET

Norges samarbeid med EU på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området er lite formalisert, men likevel tett og nært. Dette skyldes at Norge og EU svært ofte har sammenfallende syn og interesser i utenrikspolitiske spørsmål, og at begge parter har gjensidig interesse og nytte av samarbeidet.

Vår formelle tilknytning til EUs utenrikspolitiske samarbeid er sterkest på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området (CSDP), der Norge deltar i ulike typer militært og sivilt samarbeid med EU. I tilknytning til EØS-avtalen er det også etablert en politisk dialog med EU om utenrikspolitiske spørsmål. Denne omfatter konsultasjoner om utenrikspolitiske emner i tilknytning til EØS-rådsmøtet hvert halvår samt møter på embetsnivå med flere av EEAS' arbeidsgrupper. I tillegg avholdes det halvårlige utenriks- og statsministermøter mellom Norge og EUs formannskap. Norge har også mulighet til å slutte seg til EUs utenrikspolitiske erklæringer, samt EUs 'felles holdninger' (inkl. sanksjoner mot enkelte land) og EUs innlegg i internasjonale organisasjoner, noe vi ofte benytter oss av

Samarbeidet i EU om den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken (FUSP) har utviklet seg over tid. Gjennom Lisboa-traktaten har FUSP fått en fastere ramme enn tidligere, for å gjøre det lettere for EU å tale med én stemme utad og gi EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk større tyngde. Imidlertid er avgjørelsene basert på konsensus og medlemslandene har kun i liten grad avgitt suverenitet til EUs institusjoner. Dette er fortsatt et mellomstatlig samarbeidsområde.

Gjennom Lisboa-traktaten styrkes Høyrepresentantens rolle, siden den nå omfatter både funksjonene som høyrepresentant og kommissær for utenrikssaker, og dermed representerer både Rådet og Kommisjonen. Etableringen av EUs nye utenrikstjeneste EEAS (European External Action Service) samler EUs ulike utenrikspolitiske aktiviteter, så som utenriks-, sikkerhets- og utviklingspolitikk. Både Kommisjonen og Rådssekretariatet har dermed mistet mye av sin rolle på utenrikspolitikken område, slik at det nå er EEAS som er Norges viktigste samarbeidspartner på dette feltet.

Fraværet av formelle avtaler på det utenriks- og sikkerhetspolitiske feltet har ikke vært til hinder for fordypning av samarbeidet på en rekke utenrikspolitiske saksfelt der Norge og EU har funnet det å være i tråd med våre respektive interesser. Samarbeidet med EU skjer oftest på områder der vi har sammenfallende interesser og der partene oppfatter hverandre som relevante aktører. Norges mulighet til å få brakt våre synspunkter inn til EU avhenger av at vi bringer med oss erfaringer, kompetanse og nettverk som gir merverdi.

I det følgende løftes det fram en del politikkområder – geografiske og tematiske – hvor Norge har sammenfallende syn med EU og/eller gjensidig interesse for å samarbeide med EU. Formålet med arbeidsprogrammet for FUSP er at det skal bidra til å styrke grunnlaget for en løpende strategisk tenking, for valg av dialogpartnere, bygging av allianser og bruk av påvirkningskanaler.

1. GEOGRAFISKE OMRÅDER

1.1 Nordområdene

Nordområdene er Regjeringens viktigste strategiske prioritering i utenrikspolitikken. Det er derfor i norsk interesse å ha en god dialog med EU om utviklingen i nord og norske myndigheter har ført en tett dialog om nordområdene med EU-institusjonene de senere årene. Denne dialogen vil videreføres.

For Regjeringen er det viktig å vise at Norge er en ansvarlig forvalter av miljø og sikkerhet i nord, og å bevare Arktis som en fredelig region preget av samarbeid og gjensidig respekt for plikter og rettigheter, inklusive urfolks situasjon i regionen. Det har vært viktig å få bekreftet at EU anerkjenner det juridiske og politiske rammeverket som ligger til grunn for virksomhet i Arktis. Ved sin søknad om fast observatørstatus til Arktisk råd, det eneste politiske sirkumpolare samarbeidsorganet på regjeringsnivå hvor også urfolk i Arktis er fast representert, bidrar EU til å styrke rådets legitimitet og relevans. Norge stiller seg positiv til opptak av nye observatører til Arktisk råd så lenge de møter Nuuk-kriteriene, som blant annet omfatter anerkjennelse av de arktiske statenes suverene rettigheter og anerkjennelse av at havretten og havrettskonvensjonen utgjør det rettslige rammeverket for Arktis. EU oppfyller de formelle kravene og Norge vil arbeide for å få konsensus for opptak av nye observatører på ministermøtet i Kiruna 15. mai 2013.

I juni 2012 la Kommisjonen og EUs utenrikstjeneste EEAS frem en felles melding om utviklingen av en EU-politikk for nordområdene. Denne tar til orde for styrket EU-engasjement i arktiske spørsmål og har et sterkt fokus på samarbeid og dialog med arktiske partnere. Det understrekes at man legger det eksisterende rettslige rammeverket til grunn og forholder seg til etablerte samarbeidsorganisasjoner. I meldingen vises det særlig til tre områder der EU kan bidra til utvikling i nordområdene: 1) støtte til forskning og kunnskap for å møte miljøutfordringer og klimaendringer 2) på en ansvarlig måte bidra til å sikre bærekraftig økonomisk utvikling i Arktis 3) intensivt konstruktivt engasjement og dialog med arktiske land, urfolk og andre partnere. Meldingen må sees på som et ytterligere skritt på veien mot en Arktis-politikk for EU og inkluderer også en framdriftsrapport som tar for seg oppfølgingen av meldingen fra 2008. Meldingen ble kort diskutert under et møte i Utenriksrådet (FAC) den 31. januar i år. Det ble ikke vedtatt noen nye Rådskonklusjoner under dette møtet, og det er uklart hvorvidt det vil komme slike konklusjoner på et senere tidspunkt. Europaparlamentet har per januar 2013 ikke kommet med noen formell oppfølging av meldingen.

1.2 Russland

Norge har et konstruktivt og pragmatisk samarbeid med Russland, bygd på felles interesser. Spesielt i nordområdespørsmål er det stor gjensidig forståelse. Avtalen mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet har skapt grunnlag for nytt samarbeid i nord, spesielt innen energi. Naboskapet med Russland byr både på muligheter og utfordringer.

Utvidelsen av EU har gjort samarbeidet med Russland mer komplekst og utfordringene større når det gjelder å føre en enhetlig Russland-politikk for EU. Samtidig er EUs

samarbeid med Russland omfattende og reguleres gjennom Partnerskaps- og samarbeidsavtalen (PCA) av 1997. EU vektlegger særlig områdene energi (sikkerhet og leveranser) og handel, mens Russland ønsker visumfritak ved reiser til EU, og det er lansert en dialog om felles steg som skal til for at dette kan bli en realitet. EU ser forholdet til Russland i en større regional kontekst, jfr. naboskapspolitikken og Det østlige partnerskap, og finansieringsinstrumentet for EUs naboskapspolitikk, ENPI, som også omfatter Russland. Det avholdes halvårlige toppmøter EU-Russland, som alternerer mellom Brussel og Russland.

Det har betydning for Norge at EU og Russland har et godt samarbeid. Utviklingen i det bilaterale forholdet har konkrete følger for vårt praktiske samarbeid med Russland, f.eks når det gjelder visumspørsmål. Derfor er det sentralt i dialogen om Russland med EU og enkelte medlemsland å skape forståelse for at det er i felles interesse å ha en åpen dialog med russiske myndigheter, samt å integrere Russland i internasjonale samarbeidsfora og prosesser. Russland må ses som en del av løsningen på felles europeiske og globale utfordringer, også i nordområdene. Utveksling av erfaringer, analyser og vurderinger mellom Norge og EU er til gjensidig nytte og de halvårlige møtene med EEAS sikrer en kontinuerlig, gjensidig oppdatering.

1.3 Øvrige naboland i øst

For å bidra til å styrke den demokratiske utviklingen i de øvrige landene i øst (Ukraina, Moldova, Hviterussland, Georgia, Armenia og Aserbajdsjan), samarbeider Norge nært med EU-landene i OSSE og Europarådet, samt gjennom tilslutning til EUs utenrikspolitiske erklæringer. EUs forhold til disse nabolandene utdypes gjennom EUs naboskapspolitikk (ENP) og bruk av finansieringsinstrumentet ENPI. Landene deltar også i Det østlige partnerskap (EaP), som hører inn under ENP. EaP omfatter bilateralt og multilateralt samarbeid, men Hviterussland deltar kun i det multilaterale samarbeidet. Norge deltar i Det østlige partnerskap (EaP) på prosjektbasis. Det arbeides også for å oppnå synergieffekt mellom den norske innsatsen og ENP i de aktuelle landene. Det er opprettet en Vennegruppe for informasjonsutveksling og koordinering om EaP med tredjeland, der også Norge deltar.

Norge er tilsluttet EUs sanksjonsregime overfor Hviterussland og samarbeider med EU om støtte til demokrati og menneskerettigheter. Også norsk prosjektinnsats retter seg mot demokratisering, menneskerettigheter, styrking av rettsstaten, konfliktforebygging, energi og miljø.

I løpet av 2011 og 2012 gjennomførte HR Ashton/EEAS i samarbeid med Kommisjonen en styrking av EUs naboskapspolitikk i sin fulle bredde – både det sørlige og østlige naboskap. Dette var en respons på omveltningene etter den arabiske våren, og medførte både friske midler og et fokus på «more-for-more»-prinsippet. De som leverte reformer skulle få relativt sett mer igjen. Samtidig videreførte man betoningen av fokus på respekt for felles verdier som demokratiutvikling, rettssikkerhet, menneskerettigheter, godt styresett og rettstatens prinsipper, samt støtte til økonomiske reformer, styrking av regionalt samarbeid og samarbeid med sivilsamfunnet.

1.4 Vest-Balkan

Norges engasjement på Vest-Balkan er en integrert del av norsk europapolitikk og samordnes med EU der det er relevant. Målet er stabilisering og utvikling i regionen. På embetsnivå gjennomføres det konsultasjoner om samarbeidet med landene på Vest-Balkan mellom EU og Norge og med øvrige nordiske land.

EU definerer landene på Vest-Balkan som en del av "det europeiske prosjektet" på grunnlag av Thessaloniki-agendaen fra 2003. Alle landene på Vest-Balkan tilhører EUs «utvidelsesområde» og alle har medlemskap i EU som mål selv om de pt. er i ulike faser i sin tilnærming til EU. EUs engasjement i regionen er vedvarende høyt. Det sentrale instrumentet er IPA (Instrument for Pre-accession assistance) for økonomisk og teknisk bistand. Norge samordner sin innsats med EU i hvert enkelt land i regionen. Norges samarbeid med EU innenfor justis- og innenriksspørsmål er viktig også for Norges forhold til landene på Vest-Balkan.

EU bidrar også gjennom CSDP-operasjonene i Bosnia-Hercegovina og Kosovo. EUs sivile og militære operasjoner i regionen vil bli videreført, men i redusert omfang, og det planlegges for fremtidig utfasing. Dette gjelder militæroperasjonen ALTHEA i Bosnia-Hercegovina. EUs sivile rettsstatsoperasjon EULEX for Kosovo vil fortsette, og er den største CSDP-operasjonen noensinne. Norge bidrar med personell til EULEX i Kosovo.

Albania fikk heller ikke på rådsmøtet i desember 2012 tildelt kandidatstatus, da det fortsatt er behov for omfattende reformer i administrasjon og endringer i lovverket for å oppnå det. Det er særlig et fungerende demokrati man mener mangler. I Bosnia-Hercegovina har EU omstrukturert sin representasjon og arbeider nært med regjeringen om integrasjonsprosessen. Imidlertid mangler det politisk enighet om viktige grunnlovsendringer som fullt ut likestiller alle etniske grupper, noe som forsinker tilnærmingen til EU. Også i Kosovo har EU gjennomført en omstrukturering av eget oppsett. Prosessen mot en fremtidig Stabilitets- og Assosieringsavtale er startet opp, og muligens kan forhandlingene om en slik påbegynnes i 2013. Fem EU-land har ikke anerkjent Kosovo, noe som til en viss grad hindrer normale relasjoner med EU. Gjennom en EU-fasilitert dialog med Serbia har man kommet til enighet om enkelte temaer, bla. deltakelse av Kosovo i regionale organisasjoner. Siden maktskiftet i Serbia er denne dialogen løftet opp til statsministernivå, og det forventes videre fremskritt langs dette sporet i 2013. Norge bygger opp under den EU-ledede dialogen. Serbia fikk kandidatstatus i 2012, og fremdrift i Kosovo-spørsmålet, der EU har satt krav om synlige og håndfaste resultater, er avgjørende for den videre integrasjonsprosessen. Dialogen mellom Beograd og Pristina har lagt et grunnlag som *kan* føre til at Serbia i 2013 får en oppstartdato for medlemsskapsforhandlinger. Kroatia blir medlem fra 1. juli 2013. Landet er under ratifikasjonsperioden underlagt en overvåkningsmekanisme hvor EU spesielt overvåker gjennomføringen av reformarbeidet innen kap. 23/kap. 24 (justis, rettsvesen og grunnleggende rettigheter) og kap. 8 (konkurransereglene). Navnstriden med Hellas hindrer fortsatt forhandlingsstart for Makedonia, til tross for Kommissjonens anbefaling om åpning av forhandlinger fire år på rad. Det er imidlertid skapt en viss dynamikk i Makedonias EU-prosess ved at det i mars 2012 ble introdusert en ny samarbeidsmekanisme kalt High Level Accession Dialogue som er en forberedelse til

fremtidige medlemskapsforhandlinger. EU åpnet forhandlinger om medlemskap med Montenegro i juni 2012.

1.5 Sentral-Asia

Norge ser det som viktig å styrke våre forbindelser med de sentralasiatiske land, både bilateralt og gjennom multilaterale kanaler som FN og OSSE. På sikt vil også Europarådet kunne bli en viktig samarbeidskanal, som et ledd i en utvidet naboskapspolitikk. Norge opprettet i 2009 en ambassade i Astana (Kasakhstan). Vi har store næringslivsinteresser og en prosjektportefølje på nærmere 100 mill. NOK i Sentral-Asia med støtte til demokratiltak, menneskerettigheter samt institusjons- og kapasitetsutbygging. EU har partnerskapsavtaler med alle fem sentralasiatiske land. EU ønsker å fremme økonomisk og demokratisk utvikling og stabilitet i regionen og legge til rette for samarbeid innen energisektoren. En stor del av bistanden kanaliseres bilateralt og går til fattigdomsbekjempelse, utdanningstiltak og institusjonsbygging i det enkelte land, resten går til fremme av samarbeid innen regionen om energi, miljø, transport og vannforvaltning. Menneskerettighetsdialoger med hvert land i regionen er et sentralt element i EUs tilnærming. Både utenrikspolitisk og hva gjelder prosjektstøtte ligger Norge tett opp til EUs politikk og strategi for Sentral-Asia og dette følges opp gjennom styrket kontakt med EEAS både på landnivå og i Brussel.

1.6 OSSE og Europarådet

Norge ønsker et bredt samarbeid som sikrer én standard i Europa for menneskerettigheter. Vi går derfor inn for et nært samarbeid mellom Europarådet og EUs byrå for grunnleggende rettigheter i Wien. Samarbeidsavtalen mellom EU og Europarådet har åpnet for en styrking av politiske konsultasjoner mellom de to institusjonene. Den åpner også for norsk deltakelse i prosjektsamarbeid med Kommisjonen og Europarådet i SUS-området og på Balkan. EU satser på styrket synergi mellom OSSE, EU og Europarådet. EU koordinerer daglig sin politikk i OSSE som et viktig forum for å uttrykke EUs agenda for de østlige og sørøstlige naboregionene. EU søker også et tettere partnerskap med OSSE for å kunne arbeide tettere sammen i felt for å oppnå målsettingene for EUs naboskapspolitikk. Norge og EU samarbeider tett i OSSE, og bidrar til det europeiske verdifelleskap i arbeidet for demokrati og menneskerettigheter i OSSE-området.

1.7 Nord-Afrika og Midtøsten

Endringsprosessene i Nord-Afrika i kjølvannet av den arabiske våren har medført et langt sterkere engasjement fra både Norge og EUs side, politisk og i form av bistand. Norge deler EUs målsettinger for landene i regionen, ut fra et generelt fokus på fremme av demokrati, økonomisk utvikling, rettsstat og godt styresett. Et eventuelt styrket norsk samarbeid med Maghreb-landene, særlig på energiområdet, ses i sammenheng med EUs politikk.

EU inkluderer land rundt Middelhavet og i Midtøsten i sin naboskapspolitikk og la i mai 2011 fram sin nye strategi for naboskapspolitikken i sør og øst. Dette er unionens langsiktige svar på den politiske utviklingen i nærområdene, spesielt i sør. Målet er at naboskapspolitikken skal bidra til å fremme bærekraftig stabilitet gjennom varige

demokratiske endringer og inkluderende økonomisk utvikling i EUs sørlige nabolag. Forholdet til EU skal ikke bare handle om markedstilgang og integrasjon, men om oppslutning om felles, demokratisk verdigrunnlag. Fra EUs side vektlegges også gjennomføringen av tiltak på migrasjonsområdet (bl.a. returavtaler og kontrolltiltak). Handlingsplaner med Tunisia, Marokko, Jordan, Israel og Palestina, Egypt og Libanon innenfor nabolagspolitikken er undertegnet. Demokratiutvikling, konfliktforebygging, fattigdomsbekjempelse, bedre økonomiske rammevilkår og forebygging av rekruttering til terrornettverk er blant de prioriterte sakene.

Tunisia og Egypt: EUs fokus ligger på hvordan man best kan støtte de demokratiske overgangsprosessene. EU forventes å handle på bred front for å støtte demokratisering, fremme av menneskerettigheter og styrking av landenes økonomi. EU har bl.a. etablert arbeidsgrupper – såkalte Task Forces (TF) – for å koordinere EUs bistand til landene, og der Norge ble invitert og deltok på det første TF-møtet for Egypt, høsten 2012. Når det gjelder støtten til sikkerhetssektorreform og institusjonsbygging, vil man også vurdere hvordan CSDP-instrumenter, inkludert Crisis Response Teams, kan benyttes i det forberedende arbeidet.

Libya: Som Norge støtter EU etableringen av en bred nasjonal dialog og en politisk prosess.

For Norge vil tett dialog med EEAS om den israelsk-palestinske konflikt og giversamarbeidets innretning fortsatt bli prioritert høyt, både lokalt og på hovedstadnivå. Norge er en betydelig giver til Palestina, og har formannskapet i giverlandsgruppen AHLC, hvor EU og USA er co-sponsorer. Vår møtet for AHLC holdes i Brussel med EEAS som vertskap. AHLC og Kwartetten arbeider komplementært, og tett dialog om de politiske strategiene og det økonomiske samarbeidet er nødvendig. EUs politiske rolle i fredsprosessen er forankret i Midtøsten-kwartetten som foruten EU består av USA, FN og Russland.

EU ønsker å bidra til en løsning på konflikten mellom Israel og palestinerne i tråd med "Veikartet for fred" og slutter opp om USAs arbeid for en tostatsløsning gjennom nye forhandlinger mellom Israel og PLO.

EU er en viktig bistandsaktør for Palestina. Sentralt står støtte til oppbygging av palestinske institusjoner, spesielt på sikkerhetsområdet. EU opprettet i februar 2008 en egen finansieringsmekanisme (Pégase) for overføring av bistand til Palestina. EU har også iverksatt to sivile CSDP-operasjoner i Palestina, en innenfor sivil politikk (EUPOL COPPS) og en grenseovervåkningsoperasjon mellom Gaza og Egypt (EUBAM Rafah). Sistnevnte har ikke vært operativ siden Hamas' maktovertagelse i Gaza.

Norge, som EU, ønsker å oppnå en fredelig politisk løsning med Iran i atomspørsmålet og viderefører en løpende kontakt med EU for evaluering av utviklingen. EU3+3 (UK, Frankrike, Tyskland + Kina, Russland og USA) er den sentrale aktøren, der Høyrepresentanten leder samtaler på vegne av gruppen. EU har en tosporstilnærming med insentiver til dialog og samarbeid, samtidig som man opprettholder presset mot regimet. EU har vedtatt sanksjoner som går vesentlig lenger enn sanksjonene vedtatt i

Sikkerhetsrådet, og EU skjerpet sanksjonene ytterligere i løpet av 2012. Norge har fra juli 2010 vært tilsluttet EUs sanksjonsregime mot Iran.

I tillegg til politisk press er det viktig å se på muligheter for å videreføre den politiske dialogen med Iran, og det er tatt skritt for å identifisere områder hvor dialog og samarbeid kan utvides. Norges samarbeid med EU om menneskerettighetsspørsmål i Iran har vært nyttig og vil bli videreført.

Norge har trappet opp de bilaterale forbindelsene med Irak. I løpet av de siste to årene har det vært ni offisielle delegasjoner fra Irak i Norge, sju ledet på minister eller viseministernivå og to av parlamentarikere. Samarbeidet innen oljesektoren videreføres, og det foregår bilateral kapasitetsbygging innen menneskerettigheter, kvinners stilling, valgadministrasjon, ungdom/sport, offentlig statistikk, og etablering av småbedrifter. EU vil styrke relasjonene med Irak med sikte på en langsiktig stabilisering av landet. EU har en rettsstatsoperasjon i Irak (EUJUSTLEX), som særlig fokuserer på å øke kompetansen i strafferettspleien. Norge bidrar dessuten til EUJUSTLEX med en påtaleadvokat i Erbil.

1.8 Transatlantiske forbindelser

EU har som mål å intensivere og effektivisere samarbeidet med USA. Dialogen skjer på ulike nivåer, med alt fra årlige toppmøter til samarbeid på ekspertnivå i arbeidsgrupper. Norge ser positivt på at EU ønsker å intensivere dialogen med USA. På det sikkerhetspolitiske felt samarbeider Norge godt med både EU og USA.

Latin-Amerika og Karibia: For Norge er det viktig å følge med på utviklingen i forholdet mellom EU og MERCOSUR, som kan ha betydning for eventuelle fremtidige forhandlinger mellom EFTA og MERCOSUR. EU har lenge arbeidet med en frihandelsavtale med MERCOSUR. Forholdet til Brasil framheves som spesielt viktig. Norge var i 2011 den syvende største utenlandske investoren i Brasil og over 130 norske bedrifter er etablert i landet. I tillegg har Norge og Brasil inngått et partnerskap mot avskoging gjennom norsk støtte til Amazonasfondet (inntil 1 mrd USD innen 2015). EU gir også særlig prioritet til politisk dialog med Brasil. Videre er det viktig å følge med på utviklingen i EUs forhold til Cuba, med spesielt fokus på EUs felles holdninger, og på Colombia i lys av fredsprosessen. Kontakten med EU er viktig i land der Norge er en betydelig bistandsgiver, som i Haiti og i Mellom-Amerika, samt når det gjelder spørsmål knyttet til avskoging og urfolks rettigheter. EU vil fortsette å utvikle forbindelsene med Latin-Amerika gjennom toppmøtet mellom EU og Latin-Amerika, som holdes annethvert år.

1.9 Asia

Asias framvekst er et av de mest fremtredende tegnene på at de globale maktforhold endres. For Norge er det viktig å intensivere det bilaterale samarbeidet med de framvoksende stormakter i Asia, i lys av at landene etter hvert i større grad preger dagsorden i internasjonal politikk og økonomi. Det vokser fram styrkede regionale integrasjonsprosesser samt at både enkeltland og organisasjoner søker å formalisere sitt samarbeid med EU og sentrale EU land. Det er viktig for Norge å bruke kontaktene med EU i informasjonsutveksling og policy-spørsmål.

EU vil styrke samarbeidet med regionale organisasjoner, særlig ASEAN, og videreutvikle ASEM-samarbeidet (Asia-Europe Meeting, etablert i 1996). Høsten 2012 ble Norge medlem i ASEM, en ny og viktig arena for Norge i samarbeid mellom Norge og EU om Asia, men også for samarbeid med asiatiske land. Dialogen med EU-land og med EUs institusjoner om ASEM-arbeidet vil bli vektlagt. Norge vil også styrke sitt forhold til ASEAN og arbeider med å etablere et formalisert partnerskap med organisasjonen. Norge har besluttet å tiltre ASEAN-traktaten om vennskapelige relasjoner og samarbeid i regionen (TAC). I denne prosessen er det viktig med god dialog med og kunnskap om EUs samarbeid med ASEAN.

EU er observatør i SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation) og ønsker å fremme regional integrasjon i Sør-Asia. Utviklingen i Nord-Korea blir fulgt nøye, og EU vurderer hvordan unionen best kan bidra til en mer positiv utvikling.

Som svar på gjennomføringen av frie valg og en omfattende reformprosess, suspenderte EU i april 2012 sine pålagte restriktive tiltak mot Myanmar, med unntak av våpenembargoen, som videreføres inntil videre. I desember 2012 kunngjorde videre Kommisjonen sine planer om å gjeninnføre fordelaktig markedsadgang («preferential market access») for Myanmar-produkter til EUs indre marked. Norge har hatt god og løpende dialog med EU både på politisk nivå og embetsnivå når det gjelder vårt engasjement i Myanmar. Hensikten er å informere om norsk engasjement, søke støtte til en koordinert innsats overfor sentrale prosesser i Myanmar og innhente informasjon om EUs politikk og engasjement. Denne dialogen vil fortsette.

EU ønsker å styrke samarbeidet med toneangivende asiatiske land som Kina, India, Japan og Sør-Korea gjennom strategiske partnerskap, og avholder jevnlig toppmøter med disse landene. Klima- og energispørsmål står sentralt i samarbeidet med Kina og India. Spørsmål knyttet til investeringer og handel er viktig i dialogen med Kina, men samarbeidet er etter hvert blitt meget bredt. Ikke-spredning er et annet viktig felt, særlig i relasjonene til Pakistan og India. Fra EUs side er det bl.a. interesse for vårt utviklings-, forsonings- og menneskerettighetsengasjement i Asia. Fra norsk side er det særlig interesse for EUs relasjoner med Asia på områdene handels-/næringslivsspørsmål, energi- og klimasamarbeid, politisk dialog (herunder konfliktforebygging), nedrustning og ikke-spredning, demokratibyggning/menneskerettigheter og utviklingsspørsmål.

Norge har et bredt engasjement for fred og utvikling i Afghanistan. I Kabul samarbeider vi tett med EUs delegasjon. Norge varslet på Tokyo-konferansen i 2012 støtte på NOK 750 mill. pr år i perioden 2013-2017, hvorav en betydelig del kanaliseres gjennom Verdensbankens Afghanistan Reconstruction Trust Fund til finansiering av landets egne utviklingsplaner. Det er et overordnet hensyn å innrette den norske innsatsen på en slik måte at den bidrar til å bygge afghansk kapasitet til å ivareta egen sikkerhet og utvikling. En viktig forutsetning for langsiktig norsk støtte er at afghanske myndigheter viderefører sine reformplaner, inkludert kamp mot korrupsjon og narkotika, gjennomfører troverdige valg og respekterer grunnleggende menneskerettigheter. EU har vedtatt en felles handlingsplan for Afghanistan, der prioriterte områder blant annet er oppbygging av samfunnsinstitusjoner, reformer i justissektoren, narkotikabekjempelse, menneskerettigheter og utdanning. Under Tokyo-konferansen i juli 2012 ga

Kommisjonen løfte om årlige bidrag på 200 millioner euro for perioden 2011-13, til hovedsakelig å prioritere utvikling av landsbygda, godt styresett og helse. EU har også politioperasjonen EUPOL Afghanistan, hvis mandat minst løper til utgangen av 2014.

1.10 Afrika

For Norge er EUs politikk overfor Afrika av stor interesse. Siden 2007 er det holdt halvårlige møter på embetsnivå om Afrika med EEAS (COAFR). Norge og EU har stort sett sammenfallende målsettinger overfor Afrika og arbeider innenfor mange av de samme områdene. Det er ellers ønskelig å ha tett dialog med EU om utviklingen i enkeltland i Afrika og i de regionale organisasjonene. Det er nær kontakt om situasjonen på Afrikas Horn, og EU er en viktig diskusjonspartner om spørsmål som gjelder fred/sikkerhet, demokrati og godt styresett på det afrikanske kontinent.

Den siste tids omveltninger i Nord-Afrika og Sahel, samt urolighetene og utfordringene i en rekke andre afrikanske land (Mali, Somalia, Sudan/Sør-Sudan, Kenya og Zimbabwe for å nevne noen) vil forsterke EUs fokus på utviklingen på kontinentet. Regionale organisasjoner, som SADC, ECOWAS, IGAD og EAC spiller en viktigere rolle for fred, sikkerhet, økonomisk integrasjon og godt styresett i sine regioner. Den afrikanske union (AU) har blitt en enda mer sentral dialog- og samarbeidspartner for EU og Norge. AU er viktig som samlende politisk kraft for Afrika og som uttrykk for en vilje til å løse politiske og økonomiske utfordringer i fellesskap. Norge og andre giverland har sammen med EU fått på plass en rammeavtale med AU, hvor konfliktforebygging og -håndtering står sentralt, foruten samarbeid om kapasitetsbygging. Norge støtter reformarbeidet i AU-kommisjonen og har en sentral rolle i Addis Abeba, som leder av AUs partnergruppe.

EU vil utvikle relasjonene med Afrika på alle nivå: regionalt, subregionalt og med de individuelle landene. Det legges vekt på konfliktforebygging, -håndtering og -løsning. EU vil støtte Afrikas egen evne til fredsstøttende operasjoner bl.a. gjennom AU og bruk av budsjettvirkemidlene som ligger i 'EUs fredsfasilitet for Afrika'. Videre gir EUs stabilitetsinstrument, etablert i 2007, større handlingsrom for overgangsbistand. Uten EUs omfattende støtte til AUs fredsoperasjon i Somalia, AMISOM, hadde denne ikke vært mulig å gjennomføre. EU vil også arbeide med afrikanske organisasjoner og internasjonale partnere om tema som handel med håndvåpen, barn i konflikter, og virkningen av hiv/aids, samt arbeide for frie og rettferdige valg.

Som Afrikas ledende donator, lovte EU å opprettholde givernivået til tross for de nåværende finansielle problemene i medlemslandene, og erklæringen bekreftet på nytt et løfte om å øke hjelpen til 0,7 prosent av brutto nasjonalinntekt før 2015 – med 50 milliarder euro over de neste tre årene.

Norge har et langvarig engasjement i Sahel-regionen, først og fremst i Mali. Engasjementet i Mali har vært fokusert på matvaresikkerhet, fred og forsoning og styrket styresett i de konfliktrammede nordlige områdene med en samlet bistandsramme på NOK 80 millioner. Norge styrker i 2013 innsatsen for matvaresikkerhet i Niger med NOK 30 millioner. Annen innsats vurderes også.

Samtidig har Norge vært en betydelig giver av humanitær bistand til hele Sahel-regionen ifm. matvarekrisene, samt for flyktninger fra den pågående konflikten i Mali (NOK 214

millioner i 2012). Et styrket og mer fokusert norsk engasjement er nå til vurdering. EU (og særlig Frankrike) er en betydelig politisk aktør og giver i Sahel-regionen, og utviklet i 2011 en egen bredt anlagt Sahel-strategi som implementeres i nært samarbeid med statene i regionen og med FN.

EU vedtok i desember å etablere en opplærings- og treningsmisjon i Mali (EU Training Mission – EUTM) med en styrke på rundt 250 instruktører. Hensikten er å støtte Mali i opplæring av militært personell, bidra til reorganisering av hærens kommando- og kontrollsystemer, samt finansiell støtte. Deployering kan bli i april.

Frankrike intervenerte militært mot opprørerne i Mali i januar 2013, på anmodning fra de maliske myndighetene og med bred internasjonal støtte, ikke minst fra EU. Frankrike vil fortsette å spille en lederrolle, inntil den afrikanske styrken AFISMA, med mandat og støtte fra FN, er på plass. Frankrike har også foreslått å gjøre AFISMA om til en fredsbevarende operasjon i FN-regi så snart forholdene tillater det, noe som diskuteres i FNs sikkerhetsråd. Det vil gjøre finansieringen av operasjonen lettere og innebære logistiske fordeler. Hvis en slik FN-operasjon kommer på plass, vil regjeringen vurdere evt. norske bidrag.

Norge har hatt og vil fortsette å ha en nær dialog med EU og andre givere om den politiske utviklingen og videre engasjement og samarbeid i Sahel.

Norge har et meget bredt engasjement i Sudan og Sør-Sudan, som går flere tiår tilbake i tid. Ulike regjeringer har prioritert Sudan/Sør-Sudan høyt. Det er regelmessige politiske besøk til og fra begge land, og Sør-Sudan er blant de landene som mottar mest norsk bistand. Norge deltar i FN-operasjonen både i Sør-Sudan (UNMISS), og i Darfur (UNAMID). Norge utgjør sammen med USA og Storbritannia den såkalte Troikaen for Sudan/Sør-Sudan. Dette medfører at Norges engasjement har en høy internasjonal profil og det gir adgang til viktige fora, som AUs Peace and Security Council.

EU har en betydelig innsats overfor både Sudan og Sør-Sudan, og har utenriksstasjoner i begge land, samt en egen spesialrepresentant som følger forhandlingene mellom de to landene. Sudan og Sør-Sudan mottar betydelig bistand fra EU, både humanitær nødhjelp og mer langsiktig bistand, og EU har siden 1999 hatt en formell dialog med Sudan om menneskerettigheter, fredsprosessen og forholdet til Sør-Sudan, styresett og lov og orden, og demokratisering. EU ønsker på tilsvarende måte å utdype den politiske dialogen med Sør-Sudan. Mer generelt ønsker EU å være en ledende utviklingspartner både for Sudan og Sør-Sudan.

Det er tett samarbeid mellom Norges og EUs spesialrepresentanter, og Norges og EUs målsetninger i Sudan og Sør-Sudan er i stor grad sammenfallende. Dette er å bistå begge land med å iverksette de bilaterale avtalene de har inngått, bidra til at statene blir økonomisk levedyktige, støtte tiltak knyttet til demokrati og demokratisering herunder å være pådriver for at kvinners og barns rettigheter blir ivaretatt, og gjennom kapasitetsbygging legge grunnlaget for bedre forvaltning av landenes egne ressurser. Norge slutter seg regelmessig til EUs uttalelser om Sudan og Sør-Sudan.

Norges betydelige engasjement i Sudan og Sør-Sudan har gitt oss en viktig rolle som rådgiver i EUs interne politiske prosesser vedrørende utviklingen både internt og mellom de to landene. Det norske samarbeidet med EU er meget nyttig og vil videreføres.

Norge har også et omfattende engasjement i Somalia, ikke minst hva gjelder humanitær bistand og støtte til arbeidet for politisk forsoning og fred. Den samlede norske bistanden til Somalia har årlig ligget rundt NOK 250 mill. Norge har også vært sentral i arbeidet for å bedre koordinering av den internasjonale innsatsen i Somalia, bl.a. gjennom Den internasjonale kontaktgruppen (ICG), og den egne kontaktgruppen som er opprettet for bekjempelse av piratvirksomheten utenfor Somalia. Norge oppfattes derfor både internasjonalt og i regionen som en sentral aktør, og det er et nært samarbeid både med EU som sådan, og med de mest sentrale medlemslandene, så vel som med USA og FN-systemet. Norge vil i 2013 fortsette å ha et aktivt engasjement i Somalia for å støtte opp under de nye myndighetene i landet.

EU er en av de viktigste internasjonale aktørene i Somalia både når det gjelder humanitær nødhjelp, bistand og støtte til sikkerhetssektoren, inkl. til den afrikanske fredsstyrken AMISOM. EU er også aktiv i arbeidet for å bidra til forsoning og stabilitet, og til bedre styresett, både i Somalia og i regionen forøvrig. EU-operasjonen ATALANTA for bekjempelse av piratvirksomhet fortsetter. Norges deltakelse i NATOs operasjon Ocean Shield med overvåkingsfly i 2011 og fregatt i 2013 innebærer også tett koordinering med EU ATALANTA, både taktisk i operasjonsområdet og gjennom informasjonsdeling i det felles hovedkvarteret utenfor London.

Valget i Kenya i 2013 vil være avgjørende for landets fremtidige utvikling og for regionen som helhet. Frie og fredelige valg er bestemmende for Kenyas fortsatte stabilitet, og at reformprosessen og forsoningen mellom etniske grupper kan fortsette. Norge vil delta i EUs observatørgruppe under valget, og nær kontakt med EU under valget vil være av vesentlig betydning.

Norsk innsats i DR Kongo har fokus på humanitær bistand og bekjempelse av seksualisert vold (SGBV), i tillegg til støtte bl.a. til demobilisering av tidligere barnesoldater, forsoningsarbeid og tiltak for internt fordrevne. Fred, sikkerhet og stabilitet er hovedprioriteringene i EUs arbeid i DR Kongo, med et særlig fokus på sikkerhetssektorreform. Norge sekonderer en nestleder (pt. fungerende leder) til FN-operasjonen MONUSCOs SSR enhet fra forsvaret, samt sivilt personell til andre enheter i MONUSCO. I tillegg gir Norge noe støtte til oppbygging av justissektoren i landet. Kontakten med EU på dette området er svært nyttig, og Norge ønsker å styrke dialogen i tiden fremover.

Medlemslandene har til dels divergerende interesser og syn som gjør det utfordrende for EU å formulere en koherent og effektiv politikk for DR Kongo. Den svært omskiftelige situasjonen i landet og regionen gjør det ikke lettere for EU å forholde seg enhetlig og effektivt til dette konfliktbelastede området.

EU har for tiden to CSDP-operasjoner i DR Kongo: politioperasjonen EUPOL RD Congo, og en operasjon for sikkerhetsreform, EUSEC RD Congo, begge med mandat fram til høsten 2014.

Perioden man nå er inne i, fram til valget i 2013, vil være svært viktig for Zimbabwes framtidige utvikling. Rammene for arbeidet med ny grunnlov, folkeavstemning og forberedelser til nasjonale valg er utfordrende. Prosessen går sakte framover.

En alvorlig menneskerettighetssituasjon førte til at EU innførte målrettede restriktive tiltak mot enkeltpersoner og bedrifter i 2002, som Norge sluttet seg til. EUs restriktive tiltak har imidlertid ikke hatt særlig positiv effekt og framstår i dag hovedsakelig som symbolpolitikk. Norge har i lys av manglende positiv effekt de siste årene arbeidet for å fremme debatt om hensiktsmessigheten av tiltakene. I fjor fjernet EU en rekke personer og selskaper fra «sanksjonslisten», og har signalisert at ytterligere lettelser vil vurderes knyttet til demokratisk utvikling, inklusive framgang i grunnlovs- og valgprosessen. Disse EU-beslutningene er ment å støtte opp om den politiske prosessen. Norge slutter seg også som regel til de erklæringer om situasjonen i Zimbabwe som EU kommer med, og det er viktig å ha tett kontakt med EU om hvordan man vurderer menneskerettighetssituasjonen.

Norsk innsats i Zimbabwe fokuserer på demokratiutvikling og godt styresett, inkludert valggjennomføring og menneskerettigheter. Norge bidrar videre til økonomisk utvikling gjennom rehabilitering av infrastruktur, støtte til forskning og opplæring i offentlig finansiell administrasjon. EU er blant de største giverne i landet, og støtter langt på vei de samme tiltak som Norge og andre givere. Norge og EU har blant annet et tett samarbeid rundt støtten til utarbeidelse av ny grunnlov, og støtte til andre tiltak innen demokratiutvikling og styresett. Siden de restriktive tiltakene har medført at midler hittil har blitt kanalisert gjennom NGOer og/eller multilaterale institusjoner, har det vært nødvendig å etablere kurvfinansiering og fond. Sammen med øvrige givere, deltar derfor EU og Norge i beslutningsorganer og faglig/tekniske komiteer innen disse finansieringsmekanismene.

Fra tid til annen blir Norge innkalt til møter med EUs Heads of Mission (HOM) møter, men dette er forholdsvis sjelden. Likevel har Norge tett og god kontakt med EU på alle nivå i Zimbabwe. På ambassadørnivå er det god uformell kontakt med fruktbare diskusjoner. Innen bistand møtes Norge med EU og andre givere ukentlig, og de to sitter sammen i flere utvalg og styringsorganer på prosjekt og sektornivå. I de fleste tilfeller har EU og Norge felles holdninger overfor Zimbabwe, men vektleggingen kan være noe forskjellig. Norges ambassade i Harare har også tett samarbeid med representanter fra mange av EUs medlemsland, spesielt de nordiske. Også når det gjelder sikkerhet-, visum- og konsulærsaker er det god kontakt og samarbeid.

2. TEMATISKE OMRÅDER

2.1 Freds- og forsoningsprosesser

Det er godt samarbeid mellom Norge og EU på fred- og forsoningsområdet, med potensiale for styrking både når det gjelder operativ innsats og informasjonsutveksling. Flere av EUs medlemsland viser stor interesse for norsk fred- og forsoningspolitikk, og fred- og forsoningsarbeidet er generelt en god innfallsvinkel for samarbeid. EU har økende ambisjoner på fred- og forsoningsområdet. Foruten sin betydelige rolle på Vest-Balkan, har EU et omfattende engasjement for konflikthåndtering i Afrika (Kongo, Sudan/Darfur, Somalia) og i konfliktområder i Asia. EU deltar dessuten i Kwartetten for en løsning på konfliktene i Midtøsten.

Foruten nær kontakt om Midtøsten-spørsmål, samarbeider Norge med EU om Sudan og Somalia. I Asia deltar Norge og EU begge i overvåkningsmekanismen IMT på Filippinene (Mindanao), og i givergruppen Peace Donor Support Group i Myanmar, som Norge leder. Det er regelmessig kontakt på embetsnivå med de nordiske landene, blant annet i forbindelse med det finsk-svenske initiativet til å etablere et European Institute for Peace.

2.2 EUs sikkerhets- og forsvarspolitik

Norge samarbeider nært med EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området. Samarbeidet med EU er viktig fordi vi har mange sammenfallende interesser på området og fordi de sikkerhets- og forsvarspolitiske utfordringene som har betydning for EU også berører Norge. Samarbeidet skjer først og fremst gjennom deltakelse i EUs krisehåndteringsoperasjoner og beredskapsstyrker, gjennom deltakelse i kapabilitetsutviklingssamarbeidet i EUs forsvarsbyrå (European Defence Agency, EDA).

Samarbeidet med EDA (avtale inngått i 2006) er tett og omfattende, og utvikles stadig i en kontinuerlig dialog på flere nivåer og gjennom deltakelse i EDAs styrende organer, herunder styremøter på forsvarsministernivå. Norge får gjennom samarbeidet innpass og innflytelse på flernasjonalt kapabilitetssamarbeid på europeisk nivå og oppnår politisk godvilje for dette i EU. Norge er blant de største bidragsyterne til EDAs forsknings- og teknologiutviklingsprogrammer. Europeisk samarbeid gjennom EDA har på flere områder vist seg å være et kostnadseffektivt og godt alternativ til andre samarbeidsfora.

EU har satt i verk totalt 28 sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner siden 2003. I tillegg er det etablert en opplæringsmisjon i Mali hvor formålet er å bistå med å bygge opp en malisk hær basert på demokratiske prinsipper som kan ivareta suverenitetshevdelse i hele det maliske territoriet. Norge er det tredjeland som har deltatt i flest operasjoner – til sammen 13. Vårt største personnlemmessige bidrag i løpet av de siste tre årene har vært til Atalanta, EUs anti-piratoperasjon utenfor Somalia, der Norge deltok med en fregatt og 150 personell i 2009/10. Fra januar 2013 vil Norge delta i fire av EUs sivile operasjoner, hhv EULEX Kosovo og EUJUSTLEX Irak, EUCAP Nestor på Afrikas Horn og EUPOL COPPS i Palestina.

Som bidragsyter til EUs operasjoner, både militære og sivile, innhenter vi informasjon og konsulterer med EU gjennom deltakelse i de respektive operasjonenes

bidragsyterkomiteer. Vi bruker også muligheten til å innhente informasjon og konsultere EU gjennom aktiv deltakelse i møtene mellom EUs utenriks- og sikkerhetspolitiske komité (PSC) og tredjeland som er europeiske NATO-medlemmer og/eller kandidatland til EU, som EU inviterer til jevnlig. På forespørsel fra EU, som ønsker å styrke samarbeidet med tredjeland innenfor CSDP, spilte vi fra norsk side høsten 2012 inn forslag som vil kunne styrke den politiske dialogen og bedre den eksisterende konsultasjonsordningen. Fra norsk side ble det i disse forslagene vektlagt at tredjeland i større grad må involveres i EUs beslutningsprosesser. Det er først og fremst på den sivile siden at EU setter i verk nye operasjoner, og EUs fokus på Afrika passer godt med norske prioriteter og norsk engasjementspolitikk.

Sverige har besluttet å ta ledelse for en EU innsatsstyrke (EUBG), som er del av EUs militære hurtigreaksjonsevne, igjen i 2015. Sverige ønsker at Norge deltar også i 2015 sammen med de øvrige landene som deltok i 2008 og 2011, dvs. Finland, Estland og Irland, eventuelt sammen med flere land. Norge vil vurdere deltakelse.

2.3 Bekjempelse av terrorisme

Norge har de samme mål for global stabilitet og sikkerhet som EU. Samtidig er Norge opptatt av terrorismens underliggende årsaker og det langsiktige fredsbyggende arbeid. Kampen mot terrorisme har høy prioritet også for EU, som bl.a. har vedtatt en strategi for å motvirke radikaliserings og rekruttering, samt en handlingsplan som oppdateres jevnlig. Det erkjennes at det er nødvendig å ta i bruk et bredt sett virkemidler, som utenriks- og sikkerhetspolitiske tiltak, innsats på de innenriks- og justispolitiske felt og interkulturell dialog.

Selv om Norge har trukket sin tilslutning til EUs terroristliste, er målet fortsatt et nært samarbeid med EU om terrorismebekjempelse, både bilateralt og i multilaterale fora som FN, OSSE og Europarådet. Fra norsk side informerer man jevnlig EU om de prosjekter Norge finansierer i FN og i tredjeland som kan bidra til å bekjempe terrorisme.

2.4 Nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll

Norge deler gjennomgående EUs holdninger når det gjelder ikke-sprednings- og eksportkontrollspørsmål, og har et nært samarbeid med EU på de fleste områder hvor EU som organisasjon lykkes med å etablere felles politikk. F.eks. vil Norge svært ofte ha tilsvarende tilnærming som EU i IAEA (det internasjonale atomenergibyrået). På nedrustningsområdet preges EU derimot av divergerende nasjonal politikk på en del saksfelt og fremstår til dels svakt koordinert. Dette gjelder spesielt kjernefysisk nedrustning. Norge har derfor valgt å ha et tett samarbeid med utvalgte EU-land avhengig av deres posisjoner. Denne pragmatiske samarbeidslinjen vil bli videreført i tråd med EUs evne til å koordinere sitt arbeid innen nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll.

Norge og EU samarbeider generelt nært i kampen for å redusere trusselen fra masseødeleggelsesvåpen, herunder innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Oppfølging av EUs strategi mot spredning av masseødeleggelsesvåpen er fortsatt høyt prioritert. EU prioriterer også forhandlingene om en våpenhandelsavtale (ATT). EU ønsker å styrke internasjonale regimer som Kjemivåpenkonvensjonen,

Biologivåpenkonvensjonen, Konvensjonen for konvensjonelle våpen, Landminekonvensjonen og FNs handlingsprogram for bekjempelse av ulovlig omsetning av håndvåpen, samt andre regionale mekanismer på håndvåpenfeltet. Både når det gjelder kjemiske og biologiske våpen bidrar EU med betydelig prosjektstøtte til gjennomføring av konvensjonene.

Når det gjelder eksportkontroll av konvensjonelt forsvarsmateriell, har Norge faste halvårslige møter med COARM (EEAS' arbeidsgruppe for koordinering av eksportkontroll). Innenfor dette formaliserte samarbeidet utveksles lisensavslag, informasjon og prioriteringer knyttet til kontroll med eksport av forsvarsmateriell. Samarbeidet er nyttig for begge parter og vil videreføres.

2.5 Utviklingssamarbeid

Fra norsk side er det fortsatt viktig å ha en god dialog med Kommisjonen og sentrale EU-land, ikke minst de nordiske, om utviklings- og bistandspolitikk. Dialogen skjer bilateralt og gjennom OECD/DAC og andre multilaterale fora. Løpende kontakt med EU på embetsnivå vil bli videreført. Norge vil fortsatt ha en nasjonal ekspert tilknyttet Kommisjonens Generaldirektorat for utvikling. En årlig politisk dialog med EEAS og Kommisjonen (DG Devco) på det utviklingspolitiske området er til vurdering.

EU har plass i styringsgruppa for Global Partnership, og er dermed en viktig partner i oppfølgingen av Busan-møtet. Kommisjonen forventes å engasjere seg tungt i arbeidet med utviklingsfinansiering post 2015, herunder arbeidet med klassifisering av ulike typer finansiering. Det vil dessuten fra norsk side være ønskelig med et samarbeid med EU om fordelingssspørsmål og tiltak for jevnere fordeling, og samarbeid mot ulovlig kapitalflukt fra utviklingsland via skatteparadiser. Det er også aktuelt med et samarbeid med EU om hiv/aids-problematikken og helsepersonellkrisen i Afrika. EUs arbeid med en helhetlig politikk for utvikling er et aktuelt samarbeidsområde i lys av rapporten til Stortinget om samstemt politikk for utvikling, som nå lages årlig.

Energidimensjonen er en viktig dimensjon i utviklingssamarbeidet. Norge har innledet et nært samarbeid med Kommisjonen om gjennomføring av FNs generalsekretærs initiativ for tilgang til bærekraftig energi (SE4ALL), samt at Kommisjonen og flere EU-land deltar aktivt i det internasjonale energi – og klimainitiativet: Energy+. Norge tar ellers del i GEEREF (Global Energy Efficiency and Renewable Energy Fund), som vil investere i fornybar energi og energieffektivitet i utviklingsland.

EU har i de senere år fokusert mye på effektivitet i bistanden og har vært en pådriver i det internasjonale samarbeidet om dette. Man vurderer i denne sammenheng også å starte med felles landprogram i enkelte mottakerland samt å styrke ressurstildelingen til land som mottar lite bistand (aid orphans).

EU vedtok i 2012 et utviklingspolitisk strategidokument «Agenda for Change», der hovedmålsettingen er å gjøre EUs utviklingspolitikk mer effektiv og resultatorientert (færre mottakerland, større krav til resultater osv). Parallelt vurderer Kommisjonen også budsjettstøtte som bistandspolitisk virkemiddel. Kommisjonen har tradisjonelt hatt en høy andel budsjettstøtte, men vurderer nå blant annet spørsmål om krav, kvalitet og resultater.

Det er generelt viktig å følge nært EUs utviklingspolitikk overfor Afrika, og de pågående forhandlinger om inngåelse av Economic Partnership Agreements (EPAs) mellom EU og ACP-landene (Afrika, Karibia og Stillehavsregionen), som omfatter så vel handels- som bistandsspørsmål.

2.6 Menneskerettigheter (MR)

Fremme og beskyttelse av menneskerettighetene er en sentral politisk prioritering for Norge. Særlige innsatsområder omfatter bekjempelse av dødsstraff, tortur, diskriminering på bakgrunn av kjønn, etnisitet eller seksuell orientering, organisert kriminalitet og menneskehandel, samt fremme av ytringsfrihet, religions- og livssynsfrihet, rettsstatsprinsipper, anstendig arbeid og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Prioriterte grupper i norsk menneskerettighetspolitikk er menneskerettighetsforkjempere, barn, kvinner, minoriteter og urfolk.

Menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper er kjerneverdier for EU, og EU er en sentral samarbeidspartner for oss i menneskerettighetsarbeidet.

EUs MR- og demokratiarbeid har tre målgrupper: land som ønsker å bli medlem av unionen, EUs naboland og tredjeland. I forkant av EUs utvidelse utformet EU en rekke politiske og juridiske mål (København-kriteriene fra 1993) som måtte innfris før søkerlandene kunne bli EU-medlemmer.

EUs Høyrepresentant for utenrikssaker har uttalt at MR og demokrati skal løpe som en rød tråd gjennom EUs utenrikspolitiske virksomhet, og vil integrere MR og demokrati i alt fra naboskapspolitikken, humanitær bistand, freds- og sikkerhetsarbeid, til handels- og utviklingssamarbeid. EU fokuserer på sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Rettigheter for kvinner og barn, samt minoriteter og flyktninger er også en prioritet.

EU vedtok sommeren 2012 en ny MR-politisk «pakke» i form av (i) en politisk erklæring (strategi), (ii) en handlingsplan (Plan of Action, PoA) og (iii) utnevning av en spesialrepresentant for MR (EUSR) – der «mer-for-mer» prinsippet vil stå sentralt, dvs. muligheter for mer økonomisk støtte til de landene som gjennomfører mer omfattende demokratiske reformer.

I 2012 ble det innledet en dialog med EEAS om aktuelle MR-spørsmål, i utgangspunktet spørsmål som drøftes i FNs menneskerettighetsråd og FNs generalforsamlings tredje komite. Norges samarbeid med EU om menneskehandel skjer først og fremst innen justissektoren og er nærmere omtalt i kapittelet om justissektoren.

Norge holder seg også underrettet om virksomheten til EUs byrå for grunnleggende rettigheter. Eventuell norsk tilknytning vil vurderes i tiden framover, men det anses hensiktsmessig å avvente hvilken rolle byrået får i den europeiske MR-arkitekturen før man tar stilling til hvilken tilknytningsform som er mest tjenlig for Norge. Norge vil kunne dra nytte av erfaringene fra EU-landene i arbeidet med MR. I tillegg vil vi få adgang til sammenlignbare data på europeisk nivå. Fra norsk side er det ellers viktig at byrået komplementerer og ikke dupliserer Europarådets MR-arbeid.

2.7 FN

I FN-sammenheng er Norge en viktig og selvstendig aktør, som den syvende største økonomiske bidragsyter til organisasjonens aktiviteter, og som tilrettelegger, premissleverandør og brobygger, blant annet i spørsmål knyttet til FN-reform, fredsbygging, menneskerettigheter, humanitær innsats, utvikling og nedrustning. Som hovedregel søker Norge å ha en selvstendig eller nordisk profil i FN-sammenheng. I mange sammenhenger vil Norge imidlertid ha sammenfallende synspunkter med EU, og der det er formålstjenlig slutter Norge seg til EUs innlegg. Det er tett uformelt samarbeid mellom Norge og EU-landene i forbindelse med de saker som forberedes og vedtas i FN.

FN har en sentral plass i EUs utenrikspolitiske orientering. EU ønsker en effektivisering av det multilaterale felt og en sterkere felles EU-opptreden så vel i FN som i andre internasjonale fora.

Det satses også på nærmere samarbeid med de internasjonale finansinstitusjonene (IMF og Verdensbanken). Et nærmere samarbeid og bedre arbeidsdeling med FN om krisehåndtering er prioritert.

